

การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน
บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัย

วราพร นันทจันทร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ ดร.ฐิติศักดิ์ เวชกามา

โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปีการศึกษา 2556

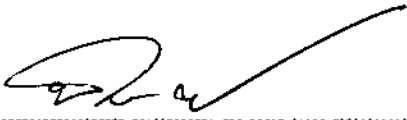
คำอนุมัติโครงการวิจัย

คณะกรรมการสอบโครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา ได้พิจารณาโครงการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ของนางสาววราพร นันทจันทร์ รหัส 53011712052 เห็นควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

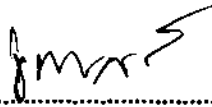
.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพบุลย์ ลิ้มมณี)

ประธานคณะกรรมการสอบ

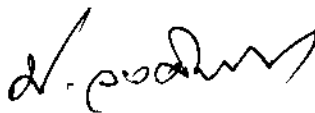
.....
(อาจารย์นำทิพย์ คำนร)

กรรมการสอบ

.....
(อาจารย์ ดร.รุติศักดิ์ เวชกามา)

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร วงศ์จันทรา)
ประธานหลักสูตร วท.บ. สิ่งแวดล้อมศึกษา
วันที่ 13 เดือน ..... พ.ศ. 2557

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือ และแนะนำอย่างดียิ่ง จาก อาจารย์ ดร. จิตติศักดิ์ เวชกามา อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำแนะนำการทำวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพบุสย์ ลีम्मณี ประธานสอบ และอาจารย์ น้ำทิพย์ คำแร่ กรรมการสอบ ที่ช่วยแนะนำ เสนอแนะ แก้ไขข้อบกพร่อง

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร วงศ์จันทร์ อาจารย์ ดร. จุไรรัตน์ คุรุโคตร ที่ช่วยประสิทธิ์ประสาทวิชาจนผู้วิจัยมีความรู้ ความสามารถพอที่จะทำการศึกษาในเรื่อง “การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน” ได้

ขอขอบพระคุณผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยและให้ความร่วมมือในการทำงานในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ครอบครัว และสาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ให้คำปรึกษา ความช่วยเหลือ และกำลังใจที่ดีเสมอมาในการทำวิจัยครั้งนี้ คุณค่าและคุณประโยชน์ของงานวิจัยฉบับนี้ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา ครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ให้การสั่งสอนสร้างความรู้แก่ผู้วิจัย

วราพร นันทจันทร์

..

ชื่อเรื่อง : การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับ
ประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัย : นางสาววราพร นันทจันทร์

อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร.จิตติศักดิ์ เวชกามา

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่องมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนและเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมก่อนและหลังในการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง 30 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารประกอบกิจกรรมการส่งเสริม แบบวัดความรู้ และแบบวัดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบการวิจัยกึ่งทดลอง ใช้กลุ่มตัวอย่างเดียวมีการทดสอบก่อนและหลังการส่งเสริม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ยร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Paired simple t-test ผลการวิจัย พบว่า การจัดกิจกรรมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วม โดยกิจกรรมรวม 2 วัน ก่อนการส่งเสริมชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=14.76$) หลังการส่งเสริมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้สูงกว่าก่อนการส่งเสริมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}=19.50$) ก่อนการส่งเสริมชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยส่วนร่วมต่อการส่งเสริมปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=1.49$) หลังการส่งเสริมชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยส่วนร่วมอยู่ในระดับมากกว่าก่อนการส่งเสริมในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.68$) แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีผลทำให้ความรู้และการมีส่วนร่วมของชาวบ้านเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ : การส่งเสริม ต้นกระถินเทพา ป่าชุมชน ความรู้ การมีส่วนร่วม

Title : The promotion of planting Acacia Tepa for conservation in community forest, Khok Kong, Khanthararat Sub-district, Kantharawichi District, Maha Sarakham. Province.

Author : Waraporn Nantajun

Advisor : Dr.Thitisak Wechakama

Abstract

The purposes of this research were to promotion of planting Acacia Tepa for conservation in community forest, to study and compare the knowledge and participation the promotion of planting Acacia Tepa for conservation in community forest in Khok Kong, Khanthararat Sub-district, Kantharawichi district, Maha Sarakham. The sample consisted of 30 residents of Ban Khok Kong used in research. The instruments were promoting activities handbook, knowledge, and participation questionnaire. The data were collected with a model of quasi-experimental research being the same samples were tested before and after the promotion. The statistics used in data analysis were percentage, mean and standard deviation and compared statistics t-test. The results showed that the activities of the promotion of planting Acacia Tepa for conservation in community forest were organized promoting to educate knowledge and participation great to promotion of planting Acacia Tepa for conservation in community forest on 2 days. Before the promotion, the villagers had score average of knowledge about planting Acacia Tepa for conservation in community forest at the good level. ($\bar{X}=14.76$) After the promotion, the villagers had score average of knowledge a very good level. ($\bar{X}=19.50$) After the promotion, the villagers had a higher average than before the promotion. Before the promotion, the villagers had score average of participation in planting Acacia Tepa for conservation in community forest at little level. ($\bar{X}=1.49$) After the promotion, the villagers had score average of participation at very level. ($\bar{X} =2.68$) After the promotion, the villagers had a higher average than before the promotion, showed that the promotion of planting Acacia Tepa for conservation in community forest, Khok Kong, Khanthararat Sub-district,

Kantharawichi district, Maha Sarakham. resulted in increased knowledge and participation of the villagers.

Keywords : Promotion , Acacia Tapa ,community forest, Knowledge and participation

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	2
สมมติฐานการวิจัย.....	2
ความสำคัญของการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
ตัวแปรที่ศึกษา.....	3
เนื้อหาสาระสิ่งแวดล้อม.....	3
ระยะเวลาในการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิด.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้.....	6
หลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา.....	13
แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม.....	17
แนวคิดเกี่ยวกับความรู้.....	23
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	25
บริบทพื้นที่.....	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
3 ระเบียบวิธีวิจัย	42
รูปแบบวิจัย.....	42
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	43
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	43
การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ.....	44
การออกแบบการเก็บข้อมูลวิจัย.....	46
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	49

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
4 ผลการศึกษา.....	51
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	51
ลำดับชั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	51
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	63
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	63
สรุปผลการวิจัย.....	63
อภิปรายผล.....	64
ข้อเสนอแนะ.....	69
บรรณานุกรม.....	70
ภาคผนวก.....	75
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านป่าชุมชน.....	76
ภาคผนวก ข คู่มือกิจกรรมและโปสเตอร์.....	79
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามความรู้และแบบวัดการมีส่วนร่วม.....	107
ภาคผนวก ง การวิเคราะห์ผล.....	117
ภาคผนวก จ รายชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม.....	122
ภาคผนวก ฉ รูปภาพประกอบกิจกรรม.....	125
บทความวิจัย.....	134
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	147

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 2.1 ข้อดีและข้อเสียของหมู่บ้านโคกก่อง.....	36
ตารางที่ 3.1 แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest-Posttest Desing.....	42
ตารางที่ 3.2 ตารางการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์.....	47
พื้นที่ป่าชุมชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม	
ตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างของชาวบ้านโคกก่อง	52
ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม	
ตารางที่ 4.2 คะแนนเฉลี่ยความรู้ก่อนและหลังการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพา.....	54
เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง (ก่อนการส่งเสริม)	
ตารางที่ 4.3 คะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพา.....	55
เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง (หลังการส่งเสริม)	
ตารางที่ 4.4 ตารางเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพา.....	56
เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง	
ตารางที่ 4.5 การวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพา.....	57
เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน ก่อนการส่งเสริม (โดยรวม)	
ตารางที่ 4.6 การวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพา.....	58
เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน (ก่อนการส่งเสริม)	
ตารางที่ 4.7 การวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพา.....	59
เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน หลังการส่งเสริม (โดยรวม)	
ตารางที่ 4.8 การวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพา.....	60
เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน (หลังการส่งเสริม)	
ตารางที่ 4.9 การวิเคราะห์และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วม (รายด้าน).....	61
ในการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการ อนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง (ก่อน-หลังการส่งเสริม)	
ตารางที่ 4.10 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพา.....	62
เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน (ก่อน-หลังการส่งเสริม)	

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่	หน้า
ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
ภาพประกอบที่ 2 รูปแบบการฝึกอบรมของ Tyler.....	23
ภาพประกอบที่ 3 ตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	30
ภาพประกอบที่ 4 ลงทะเบียนก่อนเข้าอบรม.....	126
ภาพประกอบที่ 5 การบรรยายตัวและชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรม.....	126
ภาพประกอบที่ 6 แจกแบบสอบถามก่อนการอบรม.....	127
ภาพประกอบที่ 7 การบรรยายป่าชุมชนคืออะไร.....	127
ภาพประกอบที่ 8 บรรยายทำไมถึงต้องกระถินเทพา.....	128
ภาพประกอบที่ 9 บรรยายการปลูกและบำรุงรักษาต้นกระถินเทพา.....	128
ภาพประกอบที่ 10 ต้นกระถินเทพาที่ใช้ปลูก.....	129
ภาพประกอบที่ 11 การเตรียมต้นกระถินเทพาไปปลูกในบริเวณพื้นที่ป่าชุมชน.....	129
ภาพประกอบที่ 12 การชุดหลุมเตรียมการปลูกต้นกระถินเทพา.....	130
ภาพประกอบที่ 13 นิสิตและชาวบ้านร่วมกันปลูกต้นกระถินเทพา.....	130
ภาพประกอบที่ 14 ชาวบ้านร่วมกันปลูกต้นกระถินเทพา.....	131
ภาพประกอบที่ 15 ชาวบ้านและนิสิตกำลังเดินกลับหลังจากปลูกต้นกระถินเทพาเสร็จ.....	131
ภาพประกอบที่ 16 การตอบแบบสอบถามวัดการมีส่วนร่วมหลังกิจกรรม.....	132
ภาพประกอบที่ 17 การตอบแบบสอบถามวัดการมีส่วนร่วมหลังกิจกรรม.....	132
ภาพประกอบที่ 18 นิสิตกล่าวขอบพระคุณและมอบของที่ระลึกให้กับชาวบ้าน.....	133
ภาพประกอบที่ 19 นิสิตและชาวบ้านถ่ายรูปร่วมกันหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม.....	133

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของไทยนั้น ปัจจุบันป่าไม้ถูกทำลายไปจำนวนมาก การทำลายป่าไม้นอกจากจะทำให้ปริมาณไม้ที่จะใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจลดลงโดยตรงแล้ว ยังเป็นผลที่ทำให้เกิดความสูญเสียต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอย่างมากยกเว้นแต่ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดการเสื่อมโทรมจากการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ และส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าป่าไม้ช่วยทำให้อากาศชุ่มชื้นเพราะป่าไม้จะช่วยเก็บน้ำไว้ได้ ทำให้เกิดต้นน้ำลำธารและกระแสน้ำไหลไปตามปกติ ช่วยป้องกันการพังทลายของหน้าดิน ช่วยทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ป่าไม้ยังช่วยทำให้เกิดพืชพันธุ์ไม้อื่นและสัตว์ป่า จึงทำให้ในปัจจุบันมีการนำแนวทางการมีส่วนร่วมเข้ามาช่วยในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับภาครัฐก็มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในด้านทรัพยากรธรรมชาติ เหตุผลสำคัญของการจัดให้มีป่าชุมชนก็คือการอาศัยพลังของชุมชนท้องถิ่น ที่อยู่ใกล้ป่านั้น ๆ ฟื้นฟู ดูแลพื้นที่ป่า ให้เป็นป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ เป็นพื้นที่ที่มีประโยชน์ต่อการรักษาระบบนิเวศ ฟื้นฟูแหล่งน้ำ และความชุ่มชื้นตลอดจนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งนี้ โดยชุมชนนั้น ๆ จะได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งประโยชน์ที่ได้รับนั้นก็จะเป็นประโยชน์ไปถึงประชาชนที่อยู่ไกลผืนป่าออกไป พร้อมทั้งยังเป็นการเอื้อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการและรักษาทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ ตามกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช 2540 ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นปัจจัยอันดับต้นๆ ที่จะทำให้เกิดความสำเร็จของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2556 : เว็บไซต์)

กระถินเทพาจึงจัดเป็นไม้บุกเบิกชนิดหนึ่ง ที่สามารถปรับตัวเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ซึ่งสภาพแวดล้อมถูกทำลาย ดังนั้นจึงมีการนำไปปลูกเป็นสวนป่าสำหรับประเทศไทยเริ่มนำเข้ามาปลูกในปี พ.ศ. 2523 เนื่องจากมีคุณสมบัติที่เหมาะสมดังนี้ คือเป็นไม้โตเร็ว มีอัตราการเจริญเติบโตดีกว่าไม้ซ้อและยูคาลิปตัส สามารถเจริญเติบโตได้ดีกว่าไม้อื่น ๆ ในสภาพดินในเขตร้อนชื้นไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ เช่น ดินลูกรัง ดินซึ่งผ่านการทำไร่เลื่อนลอย และดินตามบริเวณพื้นที่ลาดชัน โดยทั่วไปลำตัวตรง ปราศจากกิ่งก้านเนื้อไม้มีคุณสมบัติดี สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะไม้ฟืนและยังเป็นพืชบำรุงดิน เนื่องจากมีเชื้อแบคทีเรียสกุลไรโซเบียมอาศัยอยู่ที่บวมราก ช่วยตรึงธาตุไนโตรเจนจากอากาศในดินมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่นเดียวกับพืชตระกูลถั่วอื่นๆหลายชนิด (หม่อมไม้. 2556 : เว็บไซต์)

จากการสัมภาษณ์เนื่องจากบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีสภาพปัญหาเนื่องจากดินไม่ศิขาดแหล่งน้ำ เป็นหมู่บ้านที่มีป่าชุมชนที่เสี่ยงต่อการบุกรุกของประชาชนการเก็บของป่าและตัดไม้ทำลายป่าทำให้ไม้พื้นดินน้อยลงทุกวันปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากฝีมือมนุษย์ ทั้งนี้ยังมีพื้นที่ 200 ไร่ ที่ไม่มีการส่งเสริมการปลูกป่า (วราพร นันทจันทร์, 2556 : สัมภาษณ์) ผู้วิจัยจึงได้เกิดแนวความคิดการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่องซึ่งเป็นหมู่บ้านที่จำเป็นอย่างเร่งด่วนในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน ทางผู้วิจัยเห็นว่าต้นกระถินเทพาเป็นไม้ที่เจริญเติบโตได้เร็วและมีประโยชน์ในด้านต่างๆจึงเหมาะแก่การปลูกเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน และส่งเสริมแนวทางการให้ความรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการอบรมปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมก่อนและหลัง ในการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนก่อน-หลังการอบรม

สมมติฐานการวิจัย

ชาวบ้านที่ได้รับการจัดกิจกรรมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนหลังการอบรม มีความรู้และการมีส่วนร่วมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมฝึกอบรม

ความสำคัญของการวิจัย

ชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน โดยการฝึกอบรมให้ความรู้ในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน และจะช่วยให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยการลงมือปลูกต้นกระถินเทพาร่วมกันภายในชุมชนซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการอนุรักษ์ในพื้นที่ป่าชุมชน ได้อย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

พื้นที่วิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการฝึกอบรม เรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ได้แก่ ชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 407 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่ ชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ได้มาจากการเลือกแบบสุ่มเจาะใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การส่งเสริมและการมีส่วนร่วมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

ตัวแปรตาม ได้แก่ 1. ความรู้เรื่องการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในเรื่องการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

เนื้อหาสาระสิ่งแวตล้อม

1. การอนุรักษ์
2. ป่าชุมชน
3. ลักษณะทั่วไปของต้นกระถินเทพา
4. สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
5. การขยายพันธ์
6. การปลูกและบำรุงรักษา
7. การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้

ระยะเวลาในการวิจัย

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย คือ เดือน มิถุนายน 2556-เดือนธันวาคม 2556

ระยะที่ 1 ขั้นตอนการศึกษาปัญหาและสาเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน มิถุนายน 2556 30 กรกฎาคม 2556

ระยะที่ 2 การออกแบบถ่ายทอดสิ่งแวดล้อมศึกษา สิงหาคม 2556 30 กันยายน 2556

ระยะที่ 3 กระบวนการถ่ายทอดทางสิ่งแวดล้อมศึกษา ตุลาคม 2556- 30 ธันวาคม 2556

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าไม้ที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของชุมชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ความรู้ หมายถึง การได้รับรู้และประสบการณ์ที่ชาวบ้านได้รับในเรื่องการปลูกต้นกระถิน-เทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

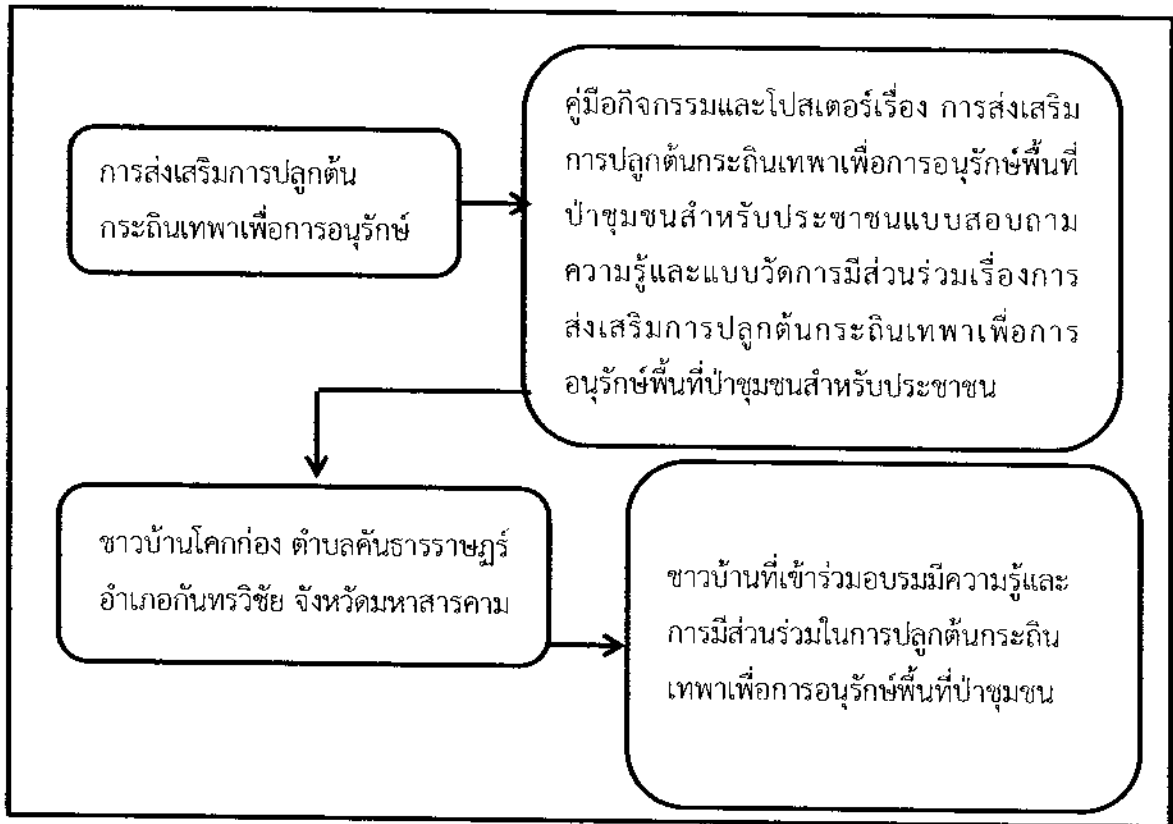
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพิ่มพื้นที่ป่าชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูดูแลป้องกันรักษาและการใช้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านโคกก่องตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

การใช้ประโยชน์ หมายถึง การได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรป่าชุมชนบ้านโคกก่องในด้านต่างๆ เช่น ใช้เป็นแหล่งอาหาร เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เป็นแหล่งสมุนไพร และใช้เป็นเชื้อเพลิง

ต้นกระถินเทพา หมายถึง พันธุ์ไม้ต่างประเทศ มีถิ่นกำเนิดในประเทศออสเตรเลีย โดยพบขึ้นอยู่ทั่วไปในเขตติดต่อระหว่างป่าชายเลนและแนวป่าไม้พุ่มเตี้ย ตลอดจนป่าตามริมฝั่งแม่น้ำและทุ่งหญ้าต่าง ๆ ไม่พบขึ้นในป่าดิบชื้นที่มีไม้ใหญ่ขึ้นหนาแน่น แต่มีขึ้นบ้างตามแนวชายป่าที่มีแสงแดดส่องถึง กระถินเทพาจัดเป็นไม้บุกเบิกชนิดหนึ่ง ที่สามารถปรับตัวเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ซึ่งสภาพแวดล้อมถูกทำลาย ดังนั้นจึงมีการนำไปปลูกเป็นสวนป่าในหลายประเทศ เช่น มาเลเซีย เนปาล บังคลาเทศ เป็นต้น

การส่งเสริม หมายถึง การจัดกิจกรรมโดยมีวิธีการฝึกอบรมโดยมีคู่มือกิจกรรมและแบบสอบถามความรู้และการมีส่วนร่วม โดยมีเทคนิคการบรรยายในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

เนื่องจากบ้านโคกก่อ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีสภาพปัญหาเนื่องจากดินไม่ดีขาดแหล่งน้ำ เป็นหมู่บ้านที่มีป่าชุมชนที่เสี่ยงต่อการบุกรุกของประชาชนการเก็บของป่าและตัดไม้ทำลายป่าทำให้ไม้ฟื้นลดน้อยลงทุกวันปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากฝีมือมนุษย์ ทั้งนี้ยังมีพื้นที่ 200 ไร่ ที่ไม่มีการส่งเสริมการปลูกป่าผู้วิจัยจึงได้มีแนวคิดการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อซึ่งเป็นหมู่บ้านที่จำเป็นอย่างเร่งด่วนในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน ทางผู้วิจัยเห็นว่าต้นกระถินเทพาเป็นไม้ที่เจริญเติบโตได้เร็วและมีประโยชน์ในด้านต่างๆจึงเหมาะแก่การปลูกเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน และส่งเสริมแนวทางการให้ความรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไป โดยสร้างองค์ความรู้ และการมีส่วนร่วมส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนซึ่งจะทำให้มีระดับความรู้ การมีส่วนร่วมในการการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนโดยผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมในครั้งนี้ คือบ้านโคกก่อ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ได้จากการสำรวจความสมัครใจเข้ารับการฝึกอบรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนบ้านโคก-
ก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่
เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. หลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา
3. กระบวนการถ่ายทอด หรือสื่อสาร
4. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้
5. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
6. บริบทพื้นที่
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1. การอนุรักษ์

การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้สิ่งที่มีอยู่อย่างเหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากที่สุด
ตลอดไป มิใช่การเก็บรักษาแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นลักษณะการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด และ
การฟื้นฟูดูแลรักษาอย่างดี เพื่อให้สิ่งที่มีอยู่นั้นอำนวยประโยชน์ได้มากที่สุด

ทรัพยากรป่าไม้ มีความหมายรวมถึงป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ที่มีผลสืบ
เนื่องมาจากป่าไม้ ได้แก่ สัตว์ป่า แหล่งอาหาร ที่ดินป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร และสภาพแวดล้อมด้านป่าไม้ สิ่ง
เหล่านี้จัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถฟื้นฟูสภาพได้ (Renewable Resources) และหากได้มีการ
อนุรักษ์อย่างเหมาะสมก็จะเกิดการทดแทนขึ้นมาใหม่ และสามารถบำรุงรักษาสภาพให้คงอยู่เพื่ออำนวย
ประโยชน์ต่อไปได้ โดยไม่มีที่สิ้นสุด

ป่าไม้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างยิ่งหากเป็นป่าผืนใหญ่ที่สมบูรณ์ มีไม้ยืนต้นขนาด
ต่างๆเป็นส่วนประกอบที่สำคัญและมีไม้พื้นล่างอันประกอบด้วยไม้พุ่ม ไม้เลื้อยและไม้เถาๆ ขึ้นอยู่ตาม
ธรรมชาติ ก็สามารถอำนวยประโยชน์ทางตรงอันได้แก่ ไม้ ของป่าและผลิตภัณฑ์อื่นๆ กับประโยชน์
ทางอ้อมที่จะมีอิทธิพลต่อ ดิน ลม ฟ้า อากาศ ในท้องถิ่น ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพดี มีต้นน้ำ
ลำธารที่สมบูรณ์ พร้อมด้วยชนิดสัตว์ป่าต่างๆอย่างชุกชุม เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ (ไทยกุดวิว. 2556 :
เว็บไซต์) แนวคิดทางด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรที่ออกเงยได้

สามารถที่จะได้รับการจัดการให้มีประโยชน์ต่อเนื่อง สม่่าเสมอ และเนื่องจากป่าเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยผลต่อมนุษย์ในด้านต่างๆ เช่น ป่าใช้สอย แหล่งซึบน้ำ การพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นศูนย์รักษาและควบคุมคุณธรรมชาติ ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิตภายใต้การจัดการที่เหมาะสม ป่าสามารถให้ประโยชน์หลายๆอย่างในลักษณะอเนกประสงค์ต่อชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งป่าไม้

2. ป่าชุมชน

ป่าชุมชนคือ รูปแบบการใช้ที่ดิน ป่าและทรัพยากรต่างๆ จากป่าที่ชาวบ้านตามชุมชนในชนบทที่อยู่ในป่าหรือใกล้ป่าได้ใช้กันเป็นเวลานานแล้ว โดยมีระบบการจำแนกการใช้ที่ดิน ป่าและทรัพยากรต่างๆ มีอาณาเขตและกฎเกณฑ์การใช้เป็นที่รับรู้และยอมรับกันทั้งภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง พร้อมทั้งมีองค์กรชาวบ้านรูปแบบหนึ่งรับผิดชอบด้านการจัดการอย่างเหมาะสม บนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านอันเกิดจากการสะสมประสบการณ์แห่งการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ทางกายภาพและทางสังคม-วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดและสะสมภูมิปัญญานั้นมาหลายชั่วอายุคนรูปแบบและความสัมพันธ์ทางสังคมอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรดังกล่าวนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการดำรงชีวิตที่ต้องอาศัยป่าหรือที่ดินรอบๆ ป่า เพื่อการเพาะปลูกและการอุปโภคบริโภค โดยอาศัยป่าเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นแหล่งที่มาของอาหาร สมุนไพร วัสดุเพื่อการสร้างที่อยู่อาศัย เครื่องมือ การผลิตเชื้อเพลิง และประโยชน์ใช้สอยอื่นๆ ภายในชุมชน “รูปแบบการใช้ทรัพยากรนี้ส่งผลให้ชุมชนมีเสถียรภาพ ภาวะภาพและก่อให้เกิดความเป็นธรรม ทำให้ชุมชนนั้นๆ สามารถสืบทอดความเป็นชุมชนมาได้จนทุกวันนี้ พร้อมกับนั้นก็มีความพึงพอใจที่จะดำรงความเป็นชุมชนต่อไปได้”

ความเชื่อมั่นที่ว่าป่าชุมชนสามารถอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ได้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงว่า เมื่อชีวิตของชุมชนขึ้นอยู่กับความอยู่รอดของป่า ไม่ว่าในฐานะที่ป่าเป็นแหล่งน้ำก็ดี ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกก็ดี อาหารและวัสดุปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีพของชุมชนก็ดี หลายอย่างหรือทุกอย่างรวมกันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชุมชนต้องอนุรักษ์ป่าโดยที่ไม่จำเป็นต้องมีอำนาจภายนอก ไปบังคับกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ถ้าความอยู่รอดของชุมชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับป่า พวกเขาก็ไม่เห็นความสำคัญที่จะรักษาป่า นอกจากนั้น ชุมชนจะไม่รักษาป่าถ้าหากเขาไม่ได้เป็นเจ้าของและเป็นผู้ได้รับประโยชน์ เราไม่อาจเรียกร้องให้ชุมชน ‘เสียสละ’ หรือรักษาป่าบนพื้นฐานของความรักป่าแบบ ‘โรแมนติก’ ได้ เขาจะรักษาป่าก็ต่อเมื่อเขาได้ประโยชน์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งในประเทศหรือสังคมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย และไม่มีการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพยากรของส่วนรวมอย่างเป็นธรรม รัฐมักเป็นเครื่องมือของการแสวงหาและรักษาผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อย ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องที่น่าจะต้องแปลกใจหากพบว่า รัฐจำนวนไม่น้อยในประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา นอกจากจะไม่สามารถรักษาป่าเอาไว้ได้แล้ว ยังปล่อยให้กลุ่มคนผู้มีอำนาจทางการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ หยิบฉวยเอาประโยชน์จากป่าไม้และทรัพยากรอื่นๆ ของส่วนรวม เพื่อประโยชน์ส่วนตัวมาโดยตลอดดังนั้น ป่าชุมชนในที่นี้จึงมีความหมายในทางการพัฒนาทางการเมืองด้วย กล่าวคือ การพัฒนาไปสู่ระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริง ไม่ใช่อยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิเลือกผู้แทนฯ แต่คือ การ

กระจายความเป็นเจ้าของ เป็นผู้ใช้อำนาจจัดการและได้ประโยชน์จากทรัพยากรให้กับชุมชนต่างหาก (มูลนิธิอนุรักษ์ป่ารอยต่อ. 2556 : เว็บไซต์)

2.1 ป่าชุมชนแบบอนุรักษ์

เป็นรูปแบบการดำเนินงานของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ และอื่นๆ การป้องกันภัยธรรมชาติ ตลอดจนความเชื่อและประเพณีในท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นป่าธรรมชาติและในบางพื้นที่ พบว่าเป็นป่าปลูก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งซบน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคและการเกษตรกรรมเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจหรือประกอบพิธีกรรมตามประเพณีความเชื่อแหล่งนันทนาการและบางครั้งยังมีการใช้ประโยชน์ในลักษณะผลพลอยได้ คือ เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ สมุนไพรของป่าไม้พื้นและเพื่อใช้สอย ลักษณะของป่าชุมชนแบบอนุรักษ์นี้ได้แก่ ป่าซบน้ำ ป่าไร่ปลายนา ป่าปูด้า ป่าช้า วัดป่า ป่าอภัยทาน ป่าโรงเรียน และป่าในเมือง

2.2 ป่าชุมชนเศรษฐกิจ

เป็นรูปแบบการดำเนินงานป่าชุมชนเพื่อหวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ในรูปของผลผลิตจากต้นไม้และของป่า ส่วนใหญ่เป็นป่าปลูกในบางครั้งพบว่าเป็นป่าธรรมชาติ โดยวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งรายได้ของชุมชน เป็นแหล่งใช้สอยของชุมชน เช่น เก็บอาหารของป่า สมุนไพรไม้พื้นและไม้ใช้สอย ลักษณะป่าชุมชนของแบบป่าเศรษฐกิจ ได้แก่ ป่าใช้สอยชุมชน และป่าเศรษฐกิจชุมชน

2.3 ป่าชุมชนแบบอนุรักษประสงค์

เป็นรูปแบบการดำเนินงานป่าชุมชนเพื่อหวังผลตอบแทนด้านการอนุรักษ์และด้านเศรษฐกิจควบคู่กันไป มีทั้งป่าธรรมชาติและป่าปลูก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน ทั้งในรูปแบบป่าชุมชนแบบอนุรักษ์และป่าชุมชนเศรษฐกิจควบคู่กันไป

แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนนั้น ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาที่แสดงให้เห็นในการบังคับใช้ระเบียบกฎเกณฑ์ของการใช้และการจัดการทรัพยากรโดยฝ่ายการจัดการองค์การชุมชนในลักษณะหนึ่งมีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและทางสังคมที่เกิดขึ้นโดยรอบ และปรับตัวต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างต่อเนื่องซึ่งสามารถพัฒนาการใช้ทรัพยากรอย่างมีดุลยภาพกับระบบนิเวศและสร้างสรรค์ความเป็นธรรมในสังคมด้วย นอกจากนั้นศักยภาพยังแสดงออกได้ในการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรให้พ้นจากอำนาจภายนอก

(กรมป่าไม้. 2549 : 16) ได้สรุปถึงประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการดูแลรักษาและจัดการป่าซึ่งอยู่ใกล้ชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ สามารถแยกได้ 4 ประการ ดังนี้

1. ประโยชน์เพื่ออนุรักษ์ดินน้ำ สมดุลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น
  - 1.1 เป็นแหล่งกักเก็บน้ำธรรมชาติในการอุปโภคบริโภค เช่น ป่าซับน้ำ ป่าห้วยนา
ป่าพรุ
  - 1.2 เป็นแหล่งรักษาสภาพแวดล้อมป้องกันการพังทลายของดินป้องกันชายฝั่งเพิ่ม
ธาตุอาหารให้แก่ดิน
2. ประโยชน์โดยเป็นแหล่งของความหลากหลายทางชีวภาพ
  - 2.1 เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติสำหรับบริโภคในชีวิตประจำวันของราษฎรในชุมชน
  - 2.2 เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและแมลงต่างๆ
  - 2.3 เป็นแหล่งพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทำให้ลดความจำเป็นใน
การไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลในเมืองเป็นการรักษาโรคเบื้องต้นก่อนถึงมือแพทย์
3. ประโยชน์จากเนื้อไม้
  - 3.1 เนื้อไม้ กิ่งไม้ เศษของต้นไม้ใช้เป็นเชื้อเพลิง
  - 3.2 เป็นไม้ใช้สอยต่างๆ ของราษฎร
  - 3.3 เป็นรายได้ของราษฎรในชุมชน เช่น สามารถตัดไม้ที่ปลูกไปขายได้
4. ประโยชน์ทางสังคม
  - 4.1 เพื่อแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ
  - 4.2 เป็นแหล่งเพื่อการศึกษาเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชน
  - 4.3 เป็นแหล่งวัตถุดิบในการผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านตลอดจนเครื่องใช้สอยที่จำเป็น
การดำรงชีวิต
  - 4.4 เป็นที่มาของกิจกรรมการสร้างพลังชุมชน เพื่อการจัดการป่าไม้ในรูปแบบการมี
ส่วนร่วมหรือป่าชุมชนโดยสมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสในการร่วมกันวางแผน ดำเนินการดูแลติดตามและ
ประเมินผลตลอดจนร่วมกันจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้รับ

สรุปการใช้ประโยชน์ป่าชุมชน หมายถึง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชุมชนใน
ด้านต่างๆ เช่น เป็นแหล่งอาหาร เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เป็นแหล่งสมุนไพร ใช้เป็นเชื้อเพลิง เป็นต้น
3. ลักษณะทั่วไปของต้นกระถินเทพา

ลำต้น กระถินเทพาเป็นไม้ที่มีลักษณะลำต้นตรงและไม่ค่อยแตกกิ่งแขนง กล่าวคือ มีช่วง
ของลำต้นที่ปราศจากกิ่งก้านเกือบครึ่งหนึ่งของความสูงทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากกระถินเทพามีลักษณะ
พิเศษ คือ รีดกิ่งได้เองตามธรรมชาติ โดยกิ่งส่วนล่างจะทยอยแห้งตายไปตั้งแต่อายุยังน้อย ทรงพุ่มของต้น
กระถินเทพาจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมโดยจะมีพุ่มกว้าง ถ้าปลูกห่างหรือขึ้นอยู่ในบริเวณที่
โล่ง และจะสูงโปร่งถ้าปลูกชิดกันในสภาพของสวนป่า ลำต้นเมื่ออายุมากจะมีเปลือกแข็งหนา ขรุขระ
และแตกเป็นร่องตามยาว

ใบ ในระยะที่เป็นต้นอ่อน กระจับปี่จะมีใบจริงประเภทใบรวม ซึ่งประกอบด้วยใบย่อยหลายๆ ใบคล้ายกับใบของกระจับปี่ แต่เมื่อมีอายุได้ 2-3 สัปดาห์ ต้นกระจับปี่จะสร้างใบเดี่ยวที่มีลักษณะเป็นใบเดี่ยวมีเส้นใบแบบขนานขึ้นมาแทนใบจริง โดยใบเดี่ยวดังกล่าวนี้เป็นส่วนของก้านใบและแกนกลางของใบรวมที่ขยายตัวแผ่กว้างออกไป จนมีลักษณะคล้ายแผ่นใบของพืชทั่วไป

ดอก มีลักษณะเป็นช่อคล้ายหางกระรอก ซึ่งประกอบด้วยดอกย่อยขนาดเล็กสีขาวหรือสีครีม โดยทั่วไปกระจับปี่จะมีการผสมข้าม แต่ในบางครั้งก็สามารถผสมตนเองได้เช่นเดียวกัน

ฝักและเมล็ด ฝักอ่อนมีสีเขียว ฝักแก่มีสีน้ำตาลเข้ม ลักษณะฝักบิดไปมาและม้วนขดเป็นกระจุก เมื่อฝักแก่เต็มที่จะแตกออกมีเมล็ดเล็กรูปไข่สีดำ ขนาด 3-5 มิลลิเมตร เกิดเรียงกันไปตามความยาวของฝัก

เนื้อไม้ มีส่วนกระพี้บาง แก่นสีน้ำตาล มีคุณสมบัติแข็งและทนทาน เนื้อไม้มีค่าถ่วงจำเพาะประมาณ 0.56 ซึ่งนับว่าสูงกว่าไม้จากสวนป่าทั่ว ๆ ไป (หม่อนไม้, 2556 : เว็บไซต์)

4. สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

อุณหภูมิ กระจับปี่จะขึ้นในพื้นที่ที่มีอากาศร้อนชื้น ซึ่งมีอุณหภูมิอยู่ระหว่าง 31-34 องศาเซลเซียส ส่วนอากาศเย็นจะมีอุณหภูมิระหว่าง 15-22 องศาเซลเซียส กระจับปี่จะไม่ขึ้นในบริเวณที่มีอุณหภูมิสูงกว่า 38 องศาเซลเซียส หรือต่ำถึงจุดน้ำค้างแข็ง ปริมาณน้ำฝน กระจับปี่สามารถขึ้นได้ในพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำฝนตั้งแต่ 1,000 มิลลิเมตร จนถึง 4,500 มิลลิเมตรต่อปี แต่สวนป่าที่ปลูกกระจับปี่ประสบความสำเร็จนั้นจะมีปริมาณน้ำฝนมากกว่า 2,000 มิลลิเมตรต่อปี และพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้นในดินค่อนข้างสูงตลอดทั้งปี ดิน สามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินที่ไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์หรือมีสภาพเป็นกรดสูง เช่น ดินลูกรัง ดินที่ผ่านการทำไร่เลื่อนลอย เป็นต้น การทรมาน กระจับปี่เป็นพืชที่มีความต้องการแสงแดดจัด ดังนั้นจึงไม่ควรปลูกพืชชนิดนี้ในที่ร่มเงา เพราะจะทำให้ต้นแคระแกร็น ผอมชะลูดและไม่แข็งแรง (หม่อนไม้, 2556 : เว็บไซต์)

5. การขยายพันธุ์

กระจับปี่สามารถขยายพันธุ์ได้โดยวิธีการตัดชำ การตอนกิ่ง การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ แต่ที่สะดวกประหยัด รวมการเก็บเมล็ด ควรเก็บเมล็ดพร้อมฝักที่แก่จัดจากต้นแม่ที่มีอายุ 3 ปีขึ้นไป และเก็บจากแหล่งที่คัดเลือกแล้วนำมาผึ่งแดด ประมาณ 1-3 วัน แล้วทำการแยกเมล็ดออกจากฝัก โดยการแกะด้วยมือหรือเอาใส่กระสอบแล้วทุบด้วยไม้ จากนั้นจึงผึ่งแดดเมล็ด หรือเขย่ารวมกับท่อนไม้เล็ก ๆ ในถังผสมปูนซีเมนต์แล้วผึ่งแดดเมล็ด ผึ่งลมให้เมล็ดแห้งอีกประมาณ 3 วัน จึงเก็บเมล็ดลงในภาชนะที่ปิดมิดชิด จะสามารถเก็บได้นานถึง 3 ปี หรือนำไปเพาะปลูกเลยก็ได้ เมล็ดแห้ง 1 กิโลกรัม จะมีประมาณ 80,000-110,000 เมล็ด

การเพาะเมล็ด มี 2 วิธีดังนี้

5.1 วิธีธรรมดา คือ การเพาะเมล็ดโดยไม่ใช้กรรมวิธีใด ๆ ช่วงเร่งการงอกของเมล็ด โดยจะนำเมล็ดไปเพาะในกระบะ แปลงเพาะ ถาดเพาะหรือหยอดเมล็ดลงถุงชำ แล้วกลบเมล็ดด้วยวัสดุเพาะชำให้ท่วมเมล็ด แต่ไม่ให้นานเกิน 0.5 เซนติเมตร รดน้ำเข้าเย็น เมล็ดจะเริ่มงอกภายใน 7 วัน วิธีนี้มีข้อเสียคือ การงอกจะไม่สม่ำเสมอและใช้เวลานาน

5.2 วิธีเร่งการงอกของเมล็ด คือ การปฏิบัติต่อเมล็ดด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อให้เปลือกหุ้มเมล็ดอ่อนตัวลง เมื่อนำไปเพาะแล้วเมล็ดจะงอกเร็วขึ้นมีการงอกอย่างสม่ำเสมอเป็นจำนวนมากในระยะเวลาที่เหมาะสม วิธีเร่งการงอกของเมล็ดที่ดีวิธีหนึ่ง คือ การแช่เมล็ดในน้ำร้อน (100 องศาเซลเซียส) ในอัตราเมล็ด 1 ส่วนต่อน้ำร้อน 10 ส่วน แช่นาน 30 วินาที จากนั้นรินน้ำร้อนออกแล้วเทน้ำเย็นลงไปแทนแช่ทิ้งไว้ 1 คืนแล้วจึงนำไปเพาะ เมล็ดจะงอกภายใน 3-5 วัน วิธีนี้เหมาะสำหรับการเตรียมกล้าไม้จำนวนมาก แต่การปฏิบัติจะต้องมีประสบการณ์ เพราะถ้าใช้ระยะเวลาแช่เมล็ดไม่เหมาะสมแล้วเมล็ดอาจไม่งอกเลยก็ได้

การย้ายชำและดูแลกล้าไม้ เมื่อไม้งอกออกจากเมล็ดได้ประมาณ 10-15 วัน ใบจริงคู่แรกจะงอกออกมาแล้วให้เริ่มย้ายลงถุงชำ เมื่อกล้าไม้อายุได้ 2-3 เดือน จะมีปมรากตรงรากโนโตรเจน ซึ่งมีเชื้อแบคทีเรียไรโซเบียมและเชื้อราไมคอร์ไรซา มาเสริมกระบวนการสร้างความเจริญเติบโตแล้ว ในระยะนี้ควรใช้ปุ๋ยเพื่อช่วยเร่งการเจริญเติบโตจนกล้าไม้มีอายุประมาณ 3-5 เดือน หรือมีความสูงประมาณ 30 เซนติเมตร จึงนำไปปลูกต่อ (หม่อนไม้. 2556 : เว็บไซต์)

6. การปลูกและบำรุงรักษา

กล้าไม้อ่อนของกระถินเทพาเมื่อนำไปปลูก จะต้องผ่านการพรวนรากและสร้างความแข็งแรงก่อน โดยการลดปริมาณการให้น้ำแก่กล้าไม้จนถึงการให้น้ำวันเว้นวัน และเปิดหลังคาเรือนเพาะชำให้กล้าไม้ได้รับแสงเต็มที่ประมาณ 20-30 วัน ซึ่งจะช่วยให้กล้าไม้แข็งแรงทนต่อสภาพแวดล้อมนอกเรือนเพาะชำและอัตราการรอดตายมีสูงขึ้น การเตรียมพื้นที่ปลูก การปลูกกระถินเทพาในเชิงเศรษฐกิจจะต้องทำการไถเตรียมพื้นที่แล้วกำหนดระยะปลูกที่เหมาะสม ซึ่งโดยทั่วไปจะใช้ระยะ 3X3 เมตร จากนั้นจึงขุดหลุมปลูกขนาดกว้าง X ยาว X ลึกประมาณ 30 X 30 X 30 เซนติเมตร แล้วรองก้นหลุมด้วยปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอก ในกรณีที่พื้นที่ปลูกขาดความอุดมสมบูรณ์ หากจะใช้ปุ๋ยเคมีควรใช้ปุ๋ยฟอสเฟตในรูปของหินฟอสเฟตรองก้นหลุมก่อนปลูกในอัตรา 50-100 กรัม ต่อหลุม

การปลูก ควรทำการปลูกในช่วงต้นฤดูฝน เพื่อให้ต้นไม้สามารถตั้งตัวได้ โดยการปลูกจะต้องกลบดินให้ท่วมคอรากในระดับที่ต่ำกว่าระดับผิวดินเล็กน้อย และหลังจากปลูกแล้ว 1-2 เดือน หากมีต้นไถตายจะต้องทำการปลูกซ่อมแซมทันที

การกำจัดวัชพืช ในรอบปีแรก ควรทำการกำจัดวัชพืช 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกในช่วงฤดูฝน และครั้งที่สองช่วงก่อนเข้าสู่ฤดูแล้ง แต่ถ้าหากมีการปลูกพืชแซมในแปลงด้วยซึ่งได้แก่ ข้าวโพด แตงโม กล้าย สับปะรด ก็จะช่วยลดปริมาณวัชพืชลงได้มาก ส่วนในปีที่สองนั้นการกำจัดวัชพืชจะทำได้ง่ายขึ้น

เนื่องจากกิ่งก้านของกระถินเทพาจะขยายออกด้านข้างปกคลุมพื้นที่ ทำให้วัชพืชไม่สามารถเจริญเติบโตได้

การใส่ปุ๋ย ควรใส่ในช่วงฤดูฝน เมื่อต้นไม้ตั้งตัวได้แล้ว โดยปุ๋ยเคมีที่ใช้ ได้แก่ ปุ๋ยส่วนปริมาณการใช้นั้นขึ้นอยู่กับสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดิน

การป้องกันไฟ กระถินเทพาเป็นต้นไม้ที่ไม่ทนไฟและไม่สามารถตัดแตกหน่อได้ ดังนั้นจึงต้องระมัดระวังไฟไหม้แปลงปลูกในช่วงฤดูแล้งเป็นพิเศษ โดยการป้องกันไฟกระทำโดยการทำแนวกันไฟขนาดกว้าง 5-10 เมตร รอบแปลงปลูก โดยแบ่งเป็นแปลงละ 100 ไร่ขึ้นไป นอกจากนี้การถางกำจัดวัชพืชก็จะช่วยลดการเกิดไฟไหม้และความรุนแรงของไฟลงได้

การตัดสาขายาวระยะทาง ในกรณีที่ปลูกกระถินเทพาเพื่อตัดฟืนไปใช้ในอุตสาหกรรมทำเยื่อกระดาษ จะใช้รอบตัดฟืน 3-5 ปี ดังนั้นจึงไม่ต้องตัดสาขายาวระยะ แต่ถ้าปลูกเพื่อใช้เนื้อไม้ในการใช้สอยอื่น ๆ หรือก่อสร้างจะต้องตัดสาขายาวระยะแบบต้นวันต้น

การตัดฟืนให้ทำการตัดที่โคนตัดชิดระดับผิวดิน และเมื่อนำไม้ไปใช้แล้วให้ปล่อยต่อทิ้งผุพังไป ถ้าหากทำการปลูกใหม่ในรอบต่อไป ให้ทำการปลูกในช่องว่างระหว่างแนวการปลูกเดิม โดยผลผลิตเนื้อไม้ที่ได้ในประเทศไทยพบว่า กรณีปลูกกระถินห่าง 1X1 เมตร เมื่อกระถินเทพามีอายุ ได้ 2 ปี ความสูงเฉลี่ย 8.23 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางที่โคนต้น 8.3 เซนติเมตร จะให้ผลผลิตเป็นน้ำหนักถึง 11.47 ตัน/ไร่/ปี

7. การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้

มีเนื้อไม้แข็ง กระพี้สีเหลืองอ่อน หรือสีครีม แก่นไม้มีสีน้ำตาล เนื้อไม้มีเส้นตรงบริเวณด้านสัมผัส และมีเส้นสนเล็กน้อยบริเวณด้านรัศมี มีความแข็งแรงทนทานดีปานกลาง โดยคุณสมบัติของเนื้อไม้ชนิดนี้ในสวนป่าอายุ 9 ปีจะมีความหนาแน่นไม้สด 420-483 กก/ม³ และในกรณีความหนาแน่นอบแห้งมีค่า 500-600 กก/ม³ ขณะที่ไม้จากสวนป่าอายุ 12 ปี ที่รัฐซาบารุ ประเทศมาเลเซีย มีความหนาแน่น 570 กก/ม³ เนื้อไม้กระถินเทพาสามารถใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างทุกชนิดที่ไม่ต้องรับน้ำหนักมาก ทำเครื่องเรือน วงกบ ประตู หน้าต่าง เฟอร์นิเจอร์ ปอกเป็นแผ่นไม้บาง เยื่อกระดาษ ไม้อัด ปาร์ติเกิลบอร์ด ไฟเบอร์บอร์ด และไม้ใช้สอยในรูปฟืน-ถ่าน ซึ่งให้ค่าความร้อนเท่าๆ กับไม้กระถินณรงค์ประมาณ 4,800-4,900 Kcal/kg สำหรับเยื่อกระดาษที่ได้จากไม้กระถินเทพานั้น เส้นใยมีความยาว 1-1.2 มม. ผลผลิตของเยื่อที่ได้รับมีเปอร์เซ็นต์สูงเกินร้อยละ 50 และนำไปผลิตเป็นกระดาษชนิดดี

หลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา

1. ความหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา

จากการศึกษาความหมายสิ่งแวดล้อมศึกษาจาก (เกษม จันทร์แก้ว. 2540 : 2) ได้ให้ความหมายว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาหมายถึงกระบวนการที่ทำให้ประชากรโลกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม มีทักษะบ่งชี้และการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดค่านิยมในการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบเกิดขึ้น ความซาบซึ้งถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แล้วก่อให้เกิดความห่วงใยพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อเนืองยาวนานทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก

2. ความสำคัญสำหรับสิ่งแวดล้อมศึกษา

ในปัจจุบันโลกของเราเกิดปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมขึ้นมากมาย เช่น มลพิษทางน้ำ อากาศ เสียง และอื่นๆ ถึงเวลาแล้วที่มนุษย์ต้องมาสนใจสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวอันได้แก่ มนุษย์ด้วยกันเอง ธรรมชาติและสรรพสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ในอดีต มนุษย์มิได้ให้ความสนใจกับธรรมชาติเท่าที่ควร ด้วยเหตุที่ธรรมชาติยังพอเอื้อต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ได้โดยไม่มีอุปสรรค ปัญหาหรือถ้ามีก็น้อยมาก ไม่ถึงกับก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อชีวิตและความเป็นอยู่มากมายดังเช่นในปัจจุบัน โดยปกติแล้วธรรมชาติได้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างไว้ให้กับสิ่งมีชีวิตทุกชีวิต มนุษย์เป็นสิ่งที่เหนือกว่าสิ่งมีชีวิตอื่นๆ และมนุษย์รู้จักใช้ธรรมชาติก็จะสามารถมีชีวิตอย่างมีความสุขและรักษาเผ่าพันธุ์ไว้ได้ แต่ในปัจจุบันพลเมืองโลกเริ่มหันมาสนใจ และรู้จักคำว่าสิ่งแวดล้อมมากขึ้นทุกที สาเหตุแห่งปัญหาก็คงหนีไม่พ้นการที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

การที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วแต่ละประเทศจึงต้องหาวิธีการที่จะทำให้ประชากรมีที่อยู่อาศัยมีกิน มีใช้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ละประเทศจึงพยายามแสวงหาเทคโนโลยีในการพัฒนาประเทศด้วยการขยายเมือง ขยายอุตสาหกรรม เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้เพียงพอกับปริมาณประชากรให้เพิ่มขึ้น ผลที่ตามมาคือทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอและเสื่อมโทรมลงไป เกิดปัญหามลพิษ ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม และปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทวีความรุนแรงขึ้นทุกทีเมื่อพิจารณาสาเหตุของปัญหาเรา พบว่า เกิดจากการพัฒนาทุกประเภทที่ต้องสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ แต่เราควรหยุดการพัฒนาแต่ถ้าไม่มีการพัฒนาประชาชนจะมีชีวิตอย่างมีความสุขได้หรือไม่ และสิ่งที่น่าคิดต่อไปก็คือ ถ้าเราต้องการให้มีทั้งสิ่งแวดล้อมที่ดี และให้มีการพัฒนาควบคู่กันไป จะมีวิธีการอย่างไร

ด้วยความห่วงใย และตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อม นักวิชาการที่มีบทบาทเกี่ยวข้องการพัฒนาสาขาต่างๆ 10 ประเทศ จึงได้ร่วมการจัดประชุมครั้งแรกในปี พ.ศ. 2511 ณ กรุงโรม ซึ่งส่งผลให้โลกตื่นตัวในด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตมากขึ้น ดังนั้นในปี พ.ศ.2515 สหประชาชาติ ได้จัดให้มีการประชุมระหว่างชาติขึ้นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศ

สวีเดน จากผลการประชุมดังกล่าว ทำให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ อย่างจริงจัง มีการจัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศขึ้น และได้ปฏิบัติต่อเนื่องในด้านของผลกระทบการพัฒนาต่อสิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในปี พ.ศ.2535 ได้มีการประชุมครั้งสำคัญที่นับว่ามีคุณค่าต่อสิ่งแวดล้อมของโลกเป็นอย่างมาก การประชุม ครั้งนี้จัดขึ้นที่กรุง ริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ในเดือนมิถุนายน ได้ร่วมลงนามในเอกสารสำคัญ 5 ฉบับ ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ แผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21 เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้ร่วมลงนามด้วย

จะเห็นได้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของโลก ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกที และเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกว่า การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องกระทำอย่างเร่งด่วน ด้วยการให้การศึกษากับประชาชนทุกเพศทุกวัย และทุกสาขาอาชีพ ให้มีความเข้าใจ และมีจิตสำนึกที่จะร่วมรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้น สิ่งแวดล้อมศึกษาจึงมีความสำคัญ และได้รับความสนใจจากนักสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั่วโลกได้มีการประชุมปรึกษาหารือ หาแนวทางร่วมกันที่จะพัฒนาสิ่งแวดล้อมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด สำหรับป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (เกษม จันทรแก้ว 2540 : 25)

3. วัตถุประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษา

จากปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นและทวีความรุนแรงทุกขณะ สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน เพราะสิ่งแวดล้อมศึกษาจะพัฒนาประชากรของโลกให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับความสำคัญ และการทำงานของโลก และจะช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ต่อข้อปฏิบัติที่ว่า โลกเป็นของเรา ให้กลับเป็นการปฏิบัติที่ว่าเราเป็นของโลกต้องมีหน้าที่ดูแลโลก เล็กพฤติกรรมที่ก่อภัยผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นผู้ดูแล รับผิดชอบต่อคุณค่า และรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ซึ่งจะนำมาสู่คุณภาพชีวิต ตามวัตถุประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษาที่จะกล่าวดังต่อไปนี้ (เกษม จันทรแก้ว. 2540 : 30)

ปี ค.ศ.1990 สิ่งแวดล้อมศึกษามีเป้าหมาย 2 ประการที่เกี่ยวข้องกันคือ

1. เป็นการศึกษาสำหรับป้องกันสิ่งแวดล้อม
2. เป็นการศึกษาสำหรับการพัฒนาเพื่อทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนดีขึ้น

เป้าหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษาทั้ง 2 ข้อประกอบกันคือ คำอธิบายของคำว่า การพัฒนา ที่ยั่งยืน หมายถึงการพัฒนาภายใต้เงื่อนไขที่จะใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและให้คงทรัพยากรไว้สำหรับชนรุ่นหลังต่อไป

เกษม จันทรแก้ว(2540 : 142-145) ให้ความเห็นว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นการให้การศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Consciousness) โดยมี 5 ขั้นตอน คือเกิดความรู้ ทักษะ ความสำนึก การตอบโต้และทักษะทางสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง ดังนี้คือ

3.1 การสร้างความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับพื้นฐานของการทำงานของธรรมชาติ ระบบนิเวศ ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาเหตุของการเกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำจากน้ำมือมนุษย์ รวมทั้งแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหา

3.2 ความตระหนักรับรู้รับทราบ ในปัญหาและผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างความรักความหวงแหน การมีจิตสำนึกเห็นคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.3 เจตคติ ค่านิยม ที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ความตั้งใจจริงและมุ่งมั่นที่จะป้องกันรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพที่ดี แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่และการป้องกันปัญหาใหม่ที่จะเกิดขึ้น

3.4 ทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนา และแก้ไข เช่น ทักษะการสังเกตที่เกิดขึ้นเปลี่ยนแปลง หรือ ดำรงอยู่ ทักษะการบ่งชี้ปัญหา การเก็บข้อมูล การตรวจสอบ แปลความ วิเคราะห์ข้อมูล ทักษะการวางแผน การแก้ปัญหา และทักษะการตัดสินใจ ซึ่งจำเป็นต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากแนวคิดของแต่ละคนแต่ละ ฝ่าย

3.5 การมีส่วนร่วมทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ที่จะช่วยให้มนุษย์มีประสบการณ์ที่แตกต่างกันในการนำความรู้และทักษะมาใช้ใน การป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อสามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาควรพัฒนากับใคร

สรุปได้ว่าการสร้างจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม คือ ความรู้ เจตคติ ความสำนึก การตอบโต้ และทักษะ ระดับความรู้ และเจตคติเป็นระดับที่มีการให้ความรู้อย่างกว้างที่มีการผสมผสานเป็นเนื้อเดียว เฉพาะเรื่องระดับความสำนึก และการตอบโต้เป็นการทำให้เห็นทิศทาง การกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ทั้งวิธีการ และลักษณะการดำเนินการ เรียกว่าเป็นระดับชี้แนะ (Directive Level) เห็นทิศทางการใช้ การแก้ไข การดำเนินการที่ชัดเจน ระดับทักษะหรือระดับทำถูก คือการปฏิบัติได้อย่างชำนาญ และถูกต้องไม่ผิดพลาดในทางปฏิบัติ โดยสรุปคือ ให้อำนาจและทำถูก

4. แนวคิดหลักของสิ่งแวดล้อมศึกษา

ความรู้เป็นแนวทางอย่างหนึ่งของคนในการที่จะนำไปใช้สำหรับการปฏิบัติ การที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจดี ก็จะไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องได้ มีผู้ให้ความหมายของความรู้ไว้ดังนี้ ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าหรือเป็นความรู้เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของหรือบุคคลซึ่งได้จากการสังเกตประสบการณ์หรือจากรายงาน การรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจน และต้องอาศัยเวลา

(อนันต์ ศรีโสภณ. 2525 : 6) ให้ความหมายว่า ความรู้คือส่วนหนึ่งของความสามารถทางพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล โดยแบ่งความรู้ออกเป็น 3 ระดับคือ

1. ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา ได้แก่ ความหมายของคำต่างๆความเป็นจริงเกี่ยวกับเวลา เหตุการณ์ บุคคล สถานที่

2. ความรู้เกี่ยวกับรวบรวมแนวคิด และโครงสร้างของสิ่งใดโดยเฉพาะ เช่น ลักษณะแบบแผนต่างๆ แนวโน้มและการจัดทำ การจำแนก และแบ่งประเภทสิ่งต่างๆ กฎเกณฑ์ระเบียบวิธีดำเนินงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3. ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวคิด และโครงสร้างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การบรรยายคุณค่า พยากรณ์ หรือตีความหมายสิ่งที่เราสังเกตเห็น และความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้างการประเมินความรู้ คือ การประเมินการเปลี่ยนแปลงจากความรู้เดิมใน 2 แนวด้วยกัน คือ เนื้อหาที่เรียนและทักษะในการใช้เนื้อหาความรู้ ซึ่งพอจะแบ่งความรู้ได้ 6 ระดับคือ

1. ความรู้ (Knowledge) คือ การเรียนรู้ในลักษณะที่จำเรื่องเฉพาะ หรือวิธีปฏิบัติ กระบวนการ และแบบแผนนั้นๆได้

2. ความเข้าใจ (Comprehension) คือ การที่บุคคลสามารถที่จะเขียนข้อความที่จำได้เหล่านั้นได้ด้วยถ้อยคำของตนเอง สามารถแสดงให้เห็นได้ด้วยภาพ ให้ความหมาย ตีความ และเปรียบเทียบความคิดอื่นๆ คือคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นต่อไปได้

3. ระดับการนำไปใช้ (Application) คือ การที่บุคคลสามารถนำข้อเท็จจริงตลอดจนความคิดที่เป็นนามธรรม ไปปฏิบัติได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม

4. ระดับการวิเคราะห์ (Analysis) คือ ระดับที่สามารถนำความคิดมาแตกแยกเป็นส่วนเป็นประเภท หรือนำข้อมูลต่างๆมาประกอบกันเพื่อการปฏิบัติของตนเอง

5. ระดับการสังเคราะห์ (Synthesis) คือ การนำข้อมูลและแนวคิดมาประกอบกันแล้วนำไปสู่สิ่งที่สร้างสรรค์ (Creation) สิ่งใหม่ต่างจากเดิม

6. ระดับของการประเมินผล (Evaluation) ความสามารถในการใช้ความรู้เพื่อจัดเกณฑ์การวัดข้อมูลตามมาตรฐานเพื่อให้ข้อตัดสินระดับของประสิทธิผลของกิจกรรมนั้นๆ

(ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2526 : 12) ให้ความหมายว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้นซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้อาจจะโดยการนึกได้ หรือโดยการมองเห็น ได้ยิน เช่น ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี โครงสร้าง วิธีแก้ปัญหา กฎต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น จากความหมายของความรู้ดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ความรู้คือข้อเท็จจริงต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับจากประสบการณ์ การค้นคว้าศึกษา สังเกต มีการสะสมไว้จำได้ โดยอาศัยความสามารถและทักษะทางสติปัญญา

แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม

กระบวนการถ่ายทอด หรือสื่อสาร

1. ความหมายของการฝึกอบรม

จากความสำคัญของการฝึกอบรม มีผู้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้คือการฝึกอบรมเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบในลักษณะที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร และสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป เพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และเจตคติของบุคลากรอันจะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยจัดเป็นช่วงๆ หรือระยะเวลาตามความเหมาะสมของแต่ละเรื่องซึ่งอาจใช้เวลา 3 วัน หรือ 1 สัปดาห์ หรือมากกว่านั้น การจัดฝึกอบรมอาจจะจัดเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ ผู้จัดการฝึกอบรมอาจจะเป็นหน่วยงาน ราชการ เอกชน หรือบริษัทห้างร้าน (บุญเลิศ ไพรินทร์ 2553 : 1)

2. จุดประสงค์การฝึกอบรม

- 2.1 เพื่อปรับปรุงแก้ไข ความรู้ และทักษะในการคิดใหม่ๆ
- 2.2 เพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานและพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
- 2.3 เพื่อเปลี่ยนเจตคติให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กร
- 2.4 เพื่อจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น
- 2.5 เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของพนักงาน ในการเริ่มต้นปฏิบัติงานใหม่

กล่าวโดยสรุปจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงานของบุคลากร และนอกจากนั้นยังเป็นการเพิ่มพูน ความรู้ ความสามารถ และปรับเปลี่ยนเจตคติ เพื่อพัฒนาองค์กรให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

3. ประเภทของการฝึกอบรม การจัดแบ่งการฝึกอบรมนั้นนักวิชาการหลายๆท่านได้แบ่งการฝึกอบรมไว้ดังนี้

(ภิญโญ สาร. 2524 : 10) ได้แบ่งประเภทการฝึกอบรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

3.1 การฝึกอบรมก่อนปฏิบัติงาน (Pre-service Training) เป็นการให้การศึกษาแก่บุคคลก่อนที่จะออกไปทำงาน หรืองานบางชนิด บางประเภทที่ต้องการความชำนาญและความสามารถเป็นพิเศษ ก็จัดการฝึกอบรมให้ก่อนแล้วจึงบรรจุให้เข้าทำงานในหน้าที่ที่ต้องการต่อไป

3.2 การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติการ (In-service Training) เป็นการให้การศึกษาแก่บุคลากรที่กำลังดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งในหน่วยงาน โดยไม่ต้องลาออกจากงาน และโดยไม่เกิดความเสียหายแก่หน่วยงานในขณะที่บุคลากรนั้นๆ เข้ารับการอบรมการฝึกอบรมระหว่างการปฏิบัติงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งๆขึ้นไป

3.3 การฝึกอบรมระหว่างการทำงาน (In-service Training) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

3.3.1 การฝึกอบรมระหว่างการทำงาน (On the Job Training) มีลักษณะไม่เป็นทางการ เน้นความสำคัญของการลงมือปฏิบัติงานได้ลงมือปฏิบัติในสถานที่จริง โดยมีเจ้าหน้าที่หรือผู้บังคับบัญชาที่มีประสบการณ์มากกว่าเป็นผู้สอนงานให้

3.3.2 การฝึกอบรมนอกที่ทำการ (On the Job Training) เป็นการฝึกอบรมที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการโดยหน่วยงานหรือสถาบันมีหน้าที่ในการจัดฝึกอบรม มีการจัดห้องการฝึกอบรมทำให้ผู้เข้ารับการอบรม มีเวลาสำหรับการอบรมอย่างเต็มที่ และสามารถนำสิ่งที่ได้รับการอบรมไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้

น้อย ศิริโชค (2524 : 11-13) ได้กล่าวถึงประเภทการฝึกอบรม ก่อนการทำงาน (Pre-service Training) ว่าเป็นการฝึกอบรมก่อนที่บุคคลนั้นจะเริ่มทำงานในตำแหน่งหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งในองค์การ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การปฐมนิเทศ (Orientation) เป็นการฝึกอบรมที่จัดขึ้นเพื่อต้อนรับหรือแนะนำเจ้าหน้าที่ใหม่ให้รู้จักหน่วยงาน องค์การ หรือสถาบัน ให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และนโยบาย ให้รู้จักผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานตลอดจนให้เข้าใจถึงกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ เพื่อจะได้มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

2. การแนะนำงาน (Introduction Training) เป็นการฝึกอบรมกึ่งปฐมนิเทศและสอนวิธีการปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งโดยเฉพาะไม่มีสถาบันใดที่สามารถจะผลิตให้คนมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติให้เหมาะสมกับความต้องการขององค์การพอดี และถึงแม้ว่าบุคคลที่เคยผ่านการปฏิบัติงานที่อื่นมาแล้ว ก็อาจจะเป็นการแนะนำงานนี้เพื่อสร้างทัศนคติของคนต่องานใหม่ ให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์การนั้นๆ

การที่จะบรรลุถึงจุดหมายขององค์การ ย่อมเป็นความต้องการขององค์การนั้นๆ และในการที่จะบรรลุถึงจุดหมาย ต้องใช้การบริหารซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ที่เป็นอยู่ให้บรรลุถึงสถานการณ์ที่ต้องการ โดยการให้ทรัพยากรในการบริหารต่างๆ เช่น คน เงิน เวลา ฯลฯ แต่ในบรรดาทรัพยากรทั้งหลาย “คน” เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดเพราะคนจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในองค์การ ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ จึงมีความจำเป็นวิธีหนึ่งที่นิยมใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้แก่ การฝึกอบรม แต่การฝึกอบรมจะไม่คุ้มค่าหากไม่นำมาใช้

เหมาะสม สำหรับการแก้ปัญหาอื่นๆ (พัฒนา สุขประเสริฐ. 2540 : 28) กล่าวว่าโดยทั่วไปแล้วผู้ที่มีปัญหาในการปฏิบัติงานเพราะขาดในสิ่งเหล่านี้

K = Knowledge	ความรู้ ความรู้ ไม่พอสำหรับการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย
A = Attitud	เจตคติ ขาดท้ที่ความรู้สึกที่ต้งองานที่ท้ขาดความรักขาดการท้ไม่ม้ อุดมการณ์
P = Practice	การฝึกปฏิบัติ การปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ขาดหลักวิธีการทำงานที่ ถูกต้อง
S = Skill	ทักษะ ทักษะไม่พอ เนื่องจากฝึกฝนมาน้อยต้งฝึกอบรมเพิ่มเติม
I = Interest	ความสนใจ ขาดการจ้ใจที่ต้งและเหมาะสม
U = Understanding	ความเข้าใจในวิธีทำงานต่างๆ ท้ให้ต้งงานที่ไม่สมบรูณ์ ต้งนั้น การฝึกอบรมจ้ทำการเพิ่มพูนเปลี่ยนแปลงสิ่งต้งกล่าวข้างต้นในตัวบุคคล โดยอาจแยก อบรมเฉพาะด้านความรู้ ท้คนคติ ท้ทักษะ หรือด้านความเข้าใจตามความจ้เป็น

3.4 ประเภทของความต้งองานในการฝึกอบรม

พัฒนา สุขประเสริฐ (2540 : 29 -34) ได้จ้แนกประเภทความต้งองานในการฝึกอบรมไว้ 3 ประเภท ต้งนี้

3.4.1 ความต้งองานในการฝึกอบรมจ้แนกตามลักษณะของการค้นหา

3.4.1.1 ความต้งองานในการฝึกอบรมที่ชัดเจน

เป็นความต้งองานในการฝึกอบรม ที่ทราบได้ โดยไม่ต้องสำรวจ หรือวิเคราะห์ วินิจฉัยอย่างจ้ริงจ้แต่ประการใด เช่น มีการปรับปรุงแนะนำเครื่องม้อ วิธีการ เทคโนโลยี หรือกรรมวิธี ใหม่ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน มีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย วัตถุประสงค์ ตลอดจน ระเบียบวิธีการปฏิบัติ มีการขยายงานและบริการแก่กลุ่มเป้าหมาย มีเจ้าหน้าที่เข้ามาทำงานใหม่หรือมีหรือมีการโยกย้ายเป็น ต้น แต่อย่างไรก็ตามการฝึกอบรมประเภทนี้ เป็นเพียงท้ให้มีความรู้ส้จ้ว่ามีความต้งองานที่จ้ต้ง ฝึกอบรมเท่านั้น แต่ยังไม่สามารถที่จ้บอกได้ว่าความต้งองานต้งกล่าวม้มีมากน้อยเพียงใด ฉะนั้นเพื่อเป็น การยืนยันว่าเป็นความต้งองานในการฝึกอบรมที่แท้จริงจ้ควรทำการสำรวจให้ทราบถึงลักษณะและ ปริมาณความต้งองานนั้นด้วย

3.4.1.2 ความต้งองานในการฝึกอบรมที่ต้งองานค้นหา

เป็นความต้งองาน ที่ไม่สามารถบอกได้ด้วยสามัญสำนึกแต่ต้งศึกษา สำรวจ และวิเคราะห์สถานการณ์ให้แน่ชัดเสียก่อน จ้จะบอกได้ว่าเป็นความต้งองานในการฝึกอบรม เช่น ม้งาน ที่ค้งค้งมาก อุปกรณ์ชำรุดเสียหายมาก งบประมาณสิ้นเปลือง ผลผลิตตกต่ำซึ่งคุณภาพเหล่านี้เป็นเพียง ส่อให้เห็นว่าอาจจ้มีความต้งองานในการฝึกอบรมเท่านั้น แต่ไม่สามารถที่จ้สรุปได้ว่า มีความต้งองาน ในการฝึกอบรมต้งม้การสำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ประกอบ

3.4.2 ความต้องการในการฝึกอบรมจำแนกโดยพิจารณาตามช่วงเวลา

3.4.2.1 ความต้องการในปัจจุบัน

เป็นความต้องการในการฝึกอบรม ที่ต้องการมีการดำเนินงานเพื่อช่วยในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น หรือที่เป็นอยู่ปัจจุบัน อาทิ ความต้องการในการฝึกอบรมเพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามมาตรฐานของงานที่กำหนด หรือควรจะเป็นสำหรับงานนั้นๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติของบุคคลนั่นเอง

3.4.2.2 ความต้องการในอนาคต

เป็นความต้องการฝึกอบรมที่ต้องดำเนินงานปัจจุบันแต่วางแผนไว้เพื่อป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต หรือเพื่อช่วยให้สามารถดำเนินการให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ในอนาคต อาทิ การฝึกอบรมบุคลากรเพื่อรองรับงานที่จะขยายหรือเปลี่ยนแปลงในอนาคต หรือเป็นแผนการฝึกอบรมเพื่อเป็นการเตรียมบุคลากรขึ้นเพื่อให้พร้อมที่จะรับงานในหน้าที่สูงขึ้นในอนาคต

3.4.3 ความต้องการในการฝึกอบรมจำแนกตามความสัมพันธ์กับองค์การ

3.4.3.1 ความต้องการในการฝึกอบรม

จำแนกตามความสัมพันธ์กับองค์การแต่ละองค์กร ย่อมมีความต้องการในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาองค์กร เป็นการศึกษาสภาพพร้อมทั้งหมดภายในองค์กรว่าปัญหาขัดข้องหรืออุปสรรคขององค์กรมีอะไรบ้างและหากว่าจะทำการแก้ไขด้วยวิธีการฝึกอบรม ควรจะดำเนินการด้วยวิธีการอย่างไร จึงจะทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยทั่วไปแล้วการวิเคราะห์ขององค์กรจะทำการวิเคราะห์ในเรื่องดังนี้

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์กรกับสิ่งแวดล้อมภายนอกได้แก่ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเงิน การแข่งขัน และกลยุทธ์ทางการตลาด ที่ส่งผลสำเร็จให้กับองค์กร หรือสภาพสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิธีการทำงานขององค์กร

การวิเคราะห์พนักงานในองค์กร และสาขาโดยศึกษาถึงความสำเร็จขององค์กรว่าได้บรรลุผลสำเร็จตรงตามแผนหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

การวิเคราะห์พนักงานในองค์กรเป็นการพิจารณา เกี่ยวกับการฝึกอบรมในปัจจุบันและวางแผนไว้สำหรับอนาคต โดยคำนึงถึงว่ามนุษย์จะทำงานได้เกิดจากความสัมพันธ์ 3 ประการ คือ ความรู้ความสามารถ สุขภาพร่างกายและแรงบันดาลใจ การวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรมจึงจำเป็นต้องทำการศึกษาเกี่ยวกับบุคลากร เช่น การวางแผนกำลังคนหรือการวางแผนการฝึกอบรมและพัฒนาเป็นรายบุคคล

การวิเคราะห์บรรยากาศภายในองค์กร เป็นการวิเคราะห์ความเห็นที่แท้จริงของบุคลากรที่มีต่อบรรยากาศในการทำงานภายในองค์กร เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ เช่น เป้าหมาย วัตถุประสงค์ แผนงาน ภาวะผู้นำ กระบวนการทำงาน การบริหารงานบุคคล การเงิน พัสดุ ความก้าวหน้าในอาชีพ การตัดสินใจ ผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

3.4.3.2 เทคนิคในการประเมินความต้องการ

การประเมินความต้องการฝึกอบรม คือการให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของการสำรวจวิเคราะห์ปัญหาและประเมินว่าปัญหาใดควรได้รับการแก้ไขด้วยการฝึกอบรมและพัฒนา เทคนิคการประเมินความต้องการแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ระดับองค์กรระดับหน่วยงานและระดับกลุ่มอาชีพและบุคคล สมหวัง คุรุรัตน์ (2539 : 51-59)

กล่าวโดยสรุปขั้นตอนแรกในการเริ่มโครงการฝึกอบรมได้แก่ การศึกษาความต้องการในการฝึกอบรม เพราะการศึกษาความต้องการเป็นการศึกษาถึงสภาพการณ์ ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องที่ต้องการได้รับการแก้ไขด้วยการฝึกอบรมในการศึกษาความต้องการในการฝึกอบรมจำแนกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ จำแนกตามลักษณะของการค้นหา จำแนกโดยพิจารณาตามช่วงเวลาและจำแนกตามความสัมพันธ์ในองค์กร โดยเทคนิคการประเมินความต้องการในการฝึกอบรมแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ เทคนิคในการประเมินความต้องการระดับองค์กร เทคนิคการประเมินความต้องการระดับหน่วยงานและเทคนิคการประเมินความต้องการระดับกลุ่มอาชีพและบุคคล

4. วิธีการฝึกอบรม

การที่จะทำให้การฝึกอบรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการฝึกอบรม ทั้งนี้เพราะการฝึกอบรมเป็นสื่อหรือวิธีการที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เข้ารับการอบรม

4.1 ความสำคัญของวิธีการฝึกอบรม

วิธีการฝึกอบรมเป็นสื่อกลางที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้อบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และทัศนคติตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ความสำคัญของการฝึกอบรมมีอยู่หลายประการ (ชูชัย สมितिไกร. 2540 : 172) ได้ให้ความสำคัญของการฝึกอบรม ดังนี้

1. เป็นการติดต่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะ หรือทัศนคติ อันพึงประสงค์
2. เป็นวิธีทางที่นำการฝึกอบรมให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
3. ช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้มากขึ้น
4. ช่วยทำให้ผู้รับการฝึกอบรมไม่รู้สึกรู้สีกเบื่อหน่ายแต่กลับมีความกระตือรือร้น
5. ช่วยให้ผู้รับการฝึกอบรม ได้รับประสบการณ์จริงและได้รับประสบการณ์เรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการมากขึ้น

4.2 ประเภทของวิธีการฝึกอบรม

วิธีการฝึกอบรมสามารถจำแนกได้หลายประเภททั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกดังนี้ (ชูชัย สมิทธิโกร. 2540 : 173)

4.2.1 วิธีการบอกกล่าว (Telling Method) เป็นวิธีการฝึกอบรมที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะและประสบการณ์ให้แก่ผู้รับการอบรม วิธีการฝึกอบรมที่ใช้วิธีนี้ได้แก่ การบรรยาย การประชุมอภิปราย การสัมมนา

4.2.2 วิธีการกระทำ (Doing Method) เป็นวิธีการฝึกอบรมที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีบทบาทเป็นอย่างมากเพราะจะต้องเป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองภายใต้ การดูแลของวิทยากร วิธีการฝึกอบรมที่จะนำมาใช้ได้แก่ การระดมสมอง การสอนแนะ

4.2.3 วิธีการแสดง (Showing Method) เป็นวิธีการฝึกอบรมที่แสดงให้เห็นให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เห็นถึงสภาพการณ์จริง หรือคล้ายจริง โดยผู้แสดงอาจเป็นผู้รับการฝึกอบรม หรือบุคคลอื่นก็ได้ ส่วนผู้ฝึกอบรมจะเป็นผู้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ และสรุปกิจกรรมวิธีการฝึกอบรมที่จะนำมาใช้ได้แก่ การจำลองสถานการณ์ การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต

5. การประเมินการฝึกอบรม

การประเมินผลจากการฝึกอบรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการฝึกอบรมเพื่อจะได้ทราบว่า การฝึกอบรมนั้นมีข้อบกพร่องอะไร บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ และประโยชน์ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับ และผลของการประเมินจะได้นำไปปรับปรุงการฝึกอบรมในครั้งต่อไป

(น้อย ศิริโชติ. 2524 : 168) แบ่งวิธีการประเมินผลการฝึกอบรมออกเป็น 4 วิธี ดังนี้

5.1 การวัดผลก่อนและหลังการฝึกอบรม

เป็นการวัดผลก่อน (Pre-Test) และหลังการฝึกอบรม (Post-Test) แล้วนำมาเปรียบเทียบกับก็จะทราบถึงความแตกต่างของผู้เข้ารับการอบรมว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรหรือไม่

5.2 การจัดตั้งมาตรฐานในการปฏิบัติงาน

เป็นการประเมินดูว่าหลังจากได้เข้ารับการฝึกอบรมแล้วมีทักษะในการทำงานสูงขึ้นหรือไม่ เช่น ในการพิมพ์ดีด อาจตั้งมาตรฐานในการพิมพ์ดีดของเสมียนไว้ว่าจะต้องพิมพ์สัมผัสให้ได้นาทีละ 45 คำเมื่อนำเสมียนเข้ามารับการฝึกอบรม แล้วนำผลการปฏิบัติงานไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานในการปฏิบัติงานที่ตั้งไว้ ก็จะทราบว่าผลงานได้เพิ่มขึ้นหรือไม่ วิธีการกำหนดมาตรฐานสำหรับวัดผลโดยวิธีนี้เหมาะสำหรับงานเสมียน งานจัดระเบียบสารบรรณ และงานค้นหาเอกสาร

5.3 การสังเกตจากการปฏิบัติงานที่กำหนดเป็นมาตรฐาน

วิธีการนี้จะกำหนดลักษณะของงานที่จะสังเกตเป็นมาตรฐานขึ้น แล้วให้คะแนนในคะแนนในการปฏิบัติงานไว้ หรืออาจจะสังเกตจากปริมาณผลผลิตก็ได้ จากนั้นจึงนำเอาผลที่ได้จากการสังเกตไปกำหนดเป็นมาตรฐานไว้เพื่อใช้เปรียบเทียบกับงานที่มีลักษณะเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน

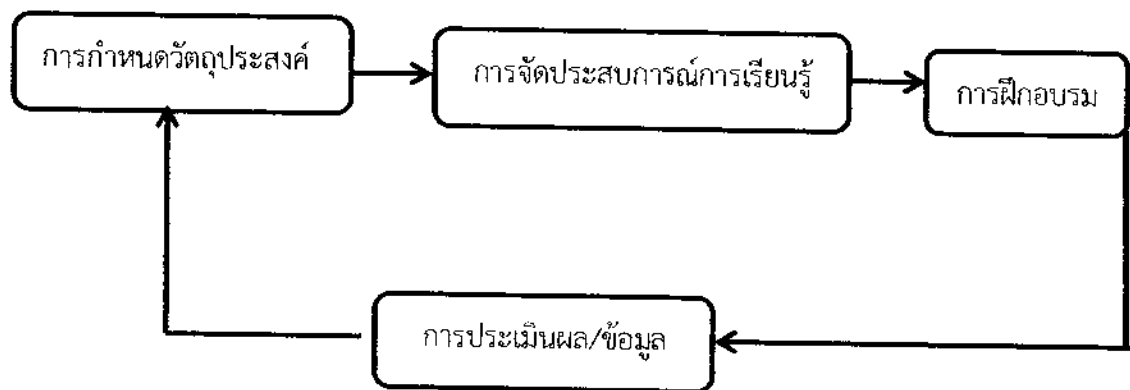

5.4 การกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงานโดยการสังเกต

วิธีการนี้มีลักษณะคล้ายกับวิธีที่ 3 แตกต่างกันแต่ว่างานที่สังเกตนั้นเป็นงานรวม มิได้แยกออกมากำหนดไว้เพื่อการสังเกตอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ส่วนวิธีสังเกตดำเนินตามวิธีที่ 3

5.5 รูปแบบการฝึกอบรม

ในการดำเนินการฝึกอบรม รูปแบบการฝึกอบรมนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะรูปแบบการฝึกอบรมจะเป็นกรอบในการดำเนินการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบดังนี้

ภาพประกอบที่ 2 รูปแบบการฝึกอบรมของ Tyler

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

ความรู้เป็นแนวทางอย่างหนึ่งของบุคคลในการที่จะนำไปใช้สำหรับการปฏิบัติการที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจดีก็จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องใด มีผู้ให้ความหมายของความรู้ไว้ดังนี้ความรู้ตามความหมายในพจนานุกรม Webster หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาคนควา หรือเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของหรือบุคคลซึ่ง ได้จากการสังเกต ประสบการณ์หรือจากรายงาน การรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ ต้องชัดเจน และต้องอาศัยเวลา

(สุดา เอนรี และคณะ. 2529 : 7) ให้ความหมายว่า ความรู้ คือ ความสามารถที่จะจำ และระลึกได้

(อนันต์ ศรีโสภณ. 2525 : 6) ให้ความหมายว่า “ความรู้” คือ ส่วนหนึ่งของความสามารถทางพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล โดยแบ่งความรู้ออกเป็น 3 ระดับคือ

1. ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา ได้แก่ ความหมายของคำต่างๆ ความเป้นจริงเกี่ยวกับเวลา เหตุการณ์ บุคคล สถานที่

2. ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวคิดและโครงสร้างของสิ่งใดโดยเฉพาะ เช่น ลักษณะแบบแผนต่างๆ แนวโน้มและการจัดทำ การจำแนก และแบ่งประเภทสิ่งต่างๆ กฎเกณฑ์ ระเบียบวิธีดำเนินงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3. ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวคิดและโครงสร้างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การบรรยายคุณค่าพยากรณ์ หรือตีความหมายสิ่งที่เราสังเกตเห็น และความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง

การประเมินความรู้ คือ การประเมินการเปลี่ยนแปลงจากความรู้เดิมใน 2 แนวด้วยกันคือ เนื้อหาที่เรียนและทักษะในการใช้เนื้อหาความรู้ ซึ่งพอจะแบ่งระดับของความรู้ได้ 6 ระดับคือ

1. ความรู้ (Knowledge) คือ การเรียนรู้ในลักษณะที่ทำเรื่องเฉพาะ หรือวิธีปฏิบัติ กระบวนการ และแบบแผนนั้นๆ ได้

2. ความเข้าใจ (Comprehension) คือ การที่บุคคลสามารถที่จะเขียนขอความที่จำได้เหล่านั้นได้ด้วยถ้อยคำของตนเอง สามารถแสดงให้เห็นได้ด้วยภาพให้ความหมายตีความ และเปรียบเทียบความคิดอื่นๆ หรือคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นต่อไปได้

3. ระดับการนำไปใช้ (Application) คือ การที่บุคคลสามารถนำข้อเท็จจริงตลอดจนความคิดที่เป้นนามธรรมไปปฏิบัติได้จริงอย่างเป้นรูปธรรม

4. ระดับการวิเคราะห์ (Analysis) คือ ระดับที่สามารถนำความคิดมาแตกแยกเป้นส่วนเป้นประเภทหรือนำข้อมูลต่างๆ มาประกอบกันเพื่อการปฏิบัติของตนเอง

5. ระดับการสังเคราะห์ (Synthesis) คือ การนำข้อมูลและแนวคิดมาประกอบกันแล้วนำไปสู่สิ่งสร้างสรรค์ (Creation) สิ่งใหม่ต่างจากเดิม

6. ระดับของการประเมินผล (Evaluation) ความสามารถในการใช้ความรู้เพื่อจัดเกณฑ์การวัดข้อมูลตามมาตรฐาน เพื่อให้สอดคล้องระดับของประสิทธิผลของกิจกรรมนั้นๆ

(ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2526 : 12) ให้ความหมายว่า ความรู้เป้นพฤติกรรมขั้นต้น ซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้อาจจะโดยการนึกได้หรือโดยการมองเห็น ได้ยิน เช่น ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี โครงสร้าง วิธีแก้ปัญหา กฎต่างๆ เหล่านี้เป้นตนจากความหมายของความรู้ดังกล่าวของตน อาจสรุปได้ว่า ความรู้ คือ ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับจากประสบการณ์ การค้นคว้าศึกษาสังเกตมีการสะสมไว้สามารถจำได้โดยอาศัยความสามารถและทักษะทางสติปัญญา

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

(วันชัย วัฒนศัพท์. 2543 : 1) ให้ความหมายว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความเป็นห่วงกังวล มีความต้องการ และมีทัศนคติที่มีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทาง ที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ทั้งการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและสาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอ ในนโยบายของรัฐในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน

(กรรณกิจ ชมดี. 2544 : 11) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นระดับปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่เห็นพ้องต้องกันและเข้าร่วมมือรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

สุพจน์ อัครพรหมณ์ (2544 : 49-50) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี 5 ลักษณะ คือ (1) การมีส่วนร่วมในลักษณะของบุคคล (2) การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่ม และขบวนการ (3) การมีส่วนร่วมในลักษณะของโครงการ (4) การมีส่วนร่วมในลักษณะของสถาบัน (5) การมีส่วนร่วมในลักษณะของนโยบาย ซึ่งมีหัวใจสำคัญอยู่ที่ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตน

(ระวีวรรณ ชินะตระกูล. 2540 : 11) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ได้หมายความว่า จะดึงประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรมตามที่นักวิชาการหรือองค์การพัฒนาดังขึ้น แท้จริงเพียงให้ชุมชนมีกิจกรรมและวิธีการดำเนินการของเขาเองในชุมชน สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นรูปแบบหนึ่งของแนวคิดการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่น หรือเป็นความพยายามที่จะให้มีการวางแผนจากส่วนล่างขึ้นสู่ส่วนบน ทั้งนี้เพราะประชาชนในท้องถิ่นคือผู้ที่รู้ปัญหาของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น การมีส่วนร่วมหมายถึงการที่ประชาชนซึ่งประกอบไปด้วยบุคคล กลุ่มองค์กรหรือชุมชน ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการป่าและทรัพยากรทุกขั้นตอน เช่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นและการชี้ประเด็นปัญหา การตัดสินใจ กำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดการ การได้รับประโยชน์ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ การติดตามประเมินผล และการแก้ไขปัญหาอุปสรรค

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม

ดุสิต เวชกิจ (2535 : 5-6) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวจะเป็นเหตุร้ายให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าว ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้เกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ

1. ความสนใจและห่วงกังวลร่วมกันของแต่ละบุคคลซึ่งมีความคิดเห็นพ้องกันกลายเป็นความสนใจ ความห่วงกังวลของส่วนรวม

2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ขณะนั้นผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันของกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ซึ่งการตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดการริเริ่มกระทำการที่จะสนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

ซูเกียริติ ภัยลี (2536 : 71-79) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมมี 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม และปัจจัยทางการติดต่อสื่อสาร ได้แก่ การติดต่อสื่อสารมวลชนและสื่อส่วนบุคคล

กษินาจ หลิมสวัสดิ์ (2543 : 81-88) ได้เสนอปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. สิ่งจูงใจ การที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ นั้นจะมีเหตุผลที่สำคัญคือ ประการแรก มองเห็นว่าตนเองจะได้รับผลตอบแทนในสิ่งที่ทำลงไปและประการที่สองการได้รับคำบอกกล่าวหรือได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่นให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ

2. โครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม การมองเห็นช่องทางในการมีส่วนร่วม และมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับหลังการมีส่วนร่วม จะเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจะต้องมีการกำหนดเวลาที่ชัดเจนแน่นอนเพื่อผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขตามสภาพที่เป็นจริงของตนเองได้และจำเป็นต้องมีการกำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอนว่าจะดำเนินการอะไร อย่างไร

3. อำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมเป็นอำนาจที่ทำให้ประชาชนสามารถกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และผลประโยชน์ของกิจกรรมได้ด้วยตนเอง

ดิเรก อรุณเพ็ง (2545 : 89-92) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมป่าชุมชนของประชาชนดังนี้

1. ผลประโยชน์ จิตสำนึกของมนุษย์โดยทั่วไปย่อมต้องการผลประโยชน์ต่างๆ ให้แก่ตนหรือคนใกล้ขีด การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการป่าชุมชน จึงต้องหวังผลประโยชน์ที่ตัวเองจะได้รับจากป่าชุมชน ในเรื่องของการได้ไม้เชื้อเพลิงหุงต้มในครอบครัว การมีอาหารบริโภคอื่นๆ แม้ว่าบางครั้งตนเองอาจจะไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงแต่หวังว่าลูกหลานญาติพี่น้อง หรือแม้กระทั่งท้องถิ่นของตนเองได้รับผลประโยชน์แทนก็ได้

2. ความสนใจ ทรัพยากรป่าไม้จะเอื้ออำนวยประโยชน์อย่างมหาศาลให้แก่ มนุษย์ ถ้าในท้องถิ่นใดมีความขาดแคลนทรัพยากรป่าไม้ ย่อมสูญเสียโอกาสที่จะได้รับประโยชน์จากป่าไม้ รวมทั้ง

อาจจะเกิดโทษจากสภาพแวดล้อม เช่น ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดอุทกภัย ความจริงดังกล่าวเป็นที่ ยอมรับว่าป่าไม้มีความสำคัญอย่างมาก ได้ทำการเผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกแขนงอย่างเป็นระบบ ทำให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาป่าไม้ โดยการปลูกป่าชุมชนประชาชนจึงให้ความ ร่วมมือด้วยดี

3. ความศรัทธา ประชาชนในชนบทโดยส่วนมากมีความศรัทธาต่อสิ่งที่ตนเคารพนับถือ หรือเลื่อมใส และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำ ทำตามคำสั่ง หรือมีความศรัทธาผู้อาวุโส พระสัง กัดศีลพิธีต่างๆ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู และอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีความศรัทธาต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันศาสนา ความศรัทธาเกิดจากความเชื่อ ความประทับใจ หรือความนับถือแต่ละบุคคล เช่น เมื่อ เห็นข้าราชการประพฤติปฏิบัติชอบก็เกิดความศรัทธา จึงพบอยู่เสมอว่าการที่ประชาชนเข้ามามีส่วน ร่วมกับการป่าไม้ชุมชนเพราะสิ่งที่ตัวเองศรัทธาให้ความสำคัญต่อการป่าไม้ชุมชน

4. ความเกรงใจ คนไทยส่วนใหญ่มีนิสัยความเกรงใจต่อผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคม ชนบทซึ่งความเกรงใจมีให้ทั้งผู้ที่มีระดับเหนือกว่าตนเอง เท่าตน และระดับต่ำกว่าตน ดังนั้นเมื่อเห็น ผู้อื่นช่วยกันดำเนินการป่าชุมชน จึงรู้สึกเกรงใจ จนต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

5. อำนาจบังคับ แม้ประเทศไทยจะปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยก็ตาม แต่ในทาง ปฏิบัติจริงแล้วยังคงแฝงด้วยระบบเผด็จการอยู่เสมอ ผู้มีอำนาจน้อยกว่าจะมีความรู้สึกเกรงกลัวต่อผู้มี อำนาจเหนือกว่า และยินยอมปฏิบัติตามคำสั่ง ในท้องถิ่นหลายแห่งจะพบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะถูกอำนาจบังคับ

6. ความเดือดร้อน มนุษย์ย่อมต้องการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีที่สุขสบาย เมื่อมีความ เดือดร้อนเกิดขึ้น ก็พยายามที่จะขจัดสาเหตุของความเดือดร้อนเพราะขาดไม้ใช้สอย จึงทำให้ประชาชน ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการป่าไม้ชุมชน โดยมุ่งหวังจะทำให้ความเดือดร้อนนั้นหมดไป และกลับมี ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีที่สุขสบายในอนาคต

สรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมที่สำคัญ ประกอบด้วย คุณลักษณะของประชาชน สิ่งดึงดูดสภาพจิตใจของประชาชน และสถานการณ์ที่เกิดกับประชาชน ของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ ความสำเร็จของการมีส่วนร่วม ยังขึ้นกับความสัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น การสื่อสารที่ดีทุก ฝ่าย และการไม่รู้สึกกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคมหลังเข้าไปมีส่วนร่วม

3. รูปแบบของการมีส่วนร่วม

(อนงค์ พัฒนจักร. 2535 : 42) กล่าวว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าจะต้อง ประกอบด้วยกระบวนการ 4 ชั้น คือ

1. การวางแผน (Planning) ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาจัดลำดับ ความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามประเมินผลและการตัดสินใจ

2. การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการและ บริหารจัดการการใช้ทรัพยากรมีความรับผิดชอบในการจัดการควบคุมการเงินและบริหาร

3. การใช้ประโยชน์ (Utilization) ประชาชนมีความสามารถนำเอากิจกรรมมาใช้ประโยชน์ได้ เป็นการเพิ่มระดับการพึ่งพาตนเอง และการควบคุมทางสังคม

4. การได้รับผลประโยชน์ (Obtaining Benefits) ประชาชนต้องการได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากัน

ประพันธ์ วรรณบวร (2543 : 42-58) กล่าวว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้ 5 รูปแบบ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการรวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบเพื่อที่รับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมหรือประกอบการจัดทำรายงาน การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมนอกจากนี้ การปรึกษาหารือยังเป็นอีกช่องทางหนึ่ง ในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนทั่วไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น เพื่อให้มีข้อเสนอแนะ เพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้น ได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่

4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งในทางปฏิบัติที่จะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในประเด็นปัญหาเหล่านั้นไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ง่ายๆ อาจจะดำเนินการให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบเลือกตัวแทนของตนเข้าไปนั่งในคณะหนึ่งที่มีอำนาจตัดสินใจ ในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนในพื้นที่มีบทบาทชี้้นำการตัดสินใจ

5. การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงของการป้องกันแก้ไขแต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่คิดว่าควรจะได้รับโดยในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้ให้หลักการเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในหลายมาตรา

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ (2543 : 11-12) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมตามหลักวิชาการได้หลายระดับบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

1. แบบการจัดการคนให้เข้าร่วมผู้เข้าร่วมคัดเลือกจากตัวแทนของประชาชนไม่ได้เลือกตั้งและไม่มีอำนาจอะไร

2. แบบตอบสนองแบบค่อยเป็นค่อยไป ผู้เชี่ยวชาญจากส่วนกลางบอกว่าจะต้องทำอะไร ไม่มีการสะท้อนความเห็นจากประชาชน

3. แบบขอคำปรึกษาหารือ หรือตอบคำถามชี้แจงรายละเอียด สิ่งที่ต้องร่วมมององค์กรภายนอกเป็นผู้ระบุปัญหา และกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและควบคุมวิเคราะห์ข้อมูลโดยไม่ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชน

4. แบบร่วมตามหน้าที่หรือภารกิจ ที่กำหนดให้ใช้วิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการประชาชนอาจมีส่วนร่วมโดยรวมกลุ่มเพื่อช่วยศึกษาวิเคราะห์ปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แล้ว

5. แบบแข่งขัน ร่วมในการวิเคราะห์และพัฒนาแผนปฏิบัติการ และศักยภาพของกลุ่มองค์กรท้องถิ่น โดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ใช้วิธีการที่หลากหลายจากหลายสาขา

6. แบบสมัครใจทำเองประชาชนเป็นผู้คิดริเริ่มอย่างอิสระอาจติดต่อประสานหน่วยงานมาช่วยแนะนำ โดยสามารถควบคุมการจัดการและใช้ทรัพยากรได้

เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ (2556 : 29-35) ได้ให้คำจำกัดความรูปแบบการจัดการป่าแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการจัดการป่าและทรัพยากรในป่า โดยชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทหลักหรือบทบาทสำคัญในการจัดการ โดยประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน แนวทางการจัดการป่าแบบมีส่วนร่วมมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. ประชาชนหรือชุมชน เป็นศูนย์กลางหรือส่วนสำคัญในการตัดสินใจทุกขั้นตอน
2. ชาวบ้านเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในฐานะผู้ร่วมงานที่สำคัญ ไม่ใช่เป้าหมายของการพัฒนา

3. ชาวบ้านในชุมชนมีความสามารถในการระบุปัญหาและแก้ไขปัญหาตามลำดับความสำคัญที่เขาเป็นผู้ตัดสินใจ

4. ในระยะยาว การตัดสินใจของกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน จะมีเพิ่มมากขึ้นกว่าการตัดสินใจโดยบุคคลหรือคอกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

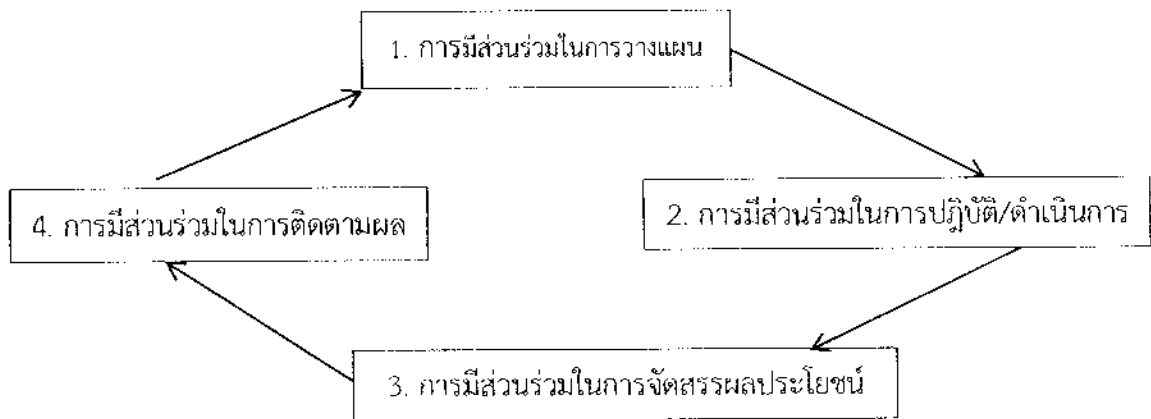
(ถวิลวดี บุรีกุล. 2556 : เว็บไซต์) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ว่ามีทั้งหมด 4 ขั้นตอน ดังภาพประกอบ 3 หากพิจารณากระบวนการของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นพลวัต อาจแบ่งกระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วย การรับรู้ การเข้าถึงเกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนกิจกรรม

2. การปฏิบัติการ/ดำเนินการ ประกอบด้วย การเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ และการตัดสินใจ

3. การจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์หรือผลของกิจกรรมหรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

4. การติดตามประเมินผล เกี่ยวข้องกับการพยายามที่จะประเมินประสิทธิผลของกิจกรรมต่างๆ และพิจารณาวิธีการที่จะดำเนินการต่อเนื่อง ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบที่ 3 ตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน

5. หลักการและประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมนึก ปัญญาสิงห์ (2532 : 275-276) แสดงถึงหลัก 6 ประการของการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. ยึดหลักประชาชนเป็นศูนย์กลางในการเริ่มต้นดำเนินการค้นหากิจกรรมต่างๆ โดยกระตุ้นพฤติกรรมให้มีความสำคัญในด้านความรู้และความเข้าใจ
2. สร้างกลไกกลุ่ม ในการมีส่วนร่วมเพื่อที่จะสร้างความแข็งแกร่งของชุมชน
3. ยึดการพัฒนากิจกรรมโดยอาศัยศักยภาพที่แท้จริง และลดการพึ่งพาจากภายนอก และเกิดความคิดเป็นเจ้าของงานกิจกรรมที่เกิดขึ้น
4. ในการพัฒนาชุมชนต้องยึดหลักจุดแข็งของประเพณีวัฒนธรรมเป็นฐานในการนำกิจกรรมที่มีความเหมาะสมเข้ามาดำเนินการในชุมชน
5. การเข้าพัฒนาต้องอาศัยช่องทางผ่านของผู้นำชุมชนเนื่องจากผู้นำชุมชน ชาวบ้านให้การยอมรับ
6. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในขบวนการของการวางแผน เช่น ในขั้นตอนการหาข้อมูลร่วมหาสาเหตุของปัญหาร่วมปรึกษา หรือหาแนวทางแก้ไข ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามแผน และร่วมประเมินผล

6. ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

วันชัย วัฒนศัพท์ (2543 : 25-28) กล่าวว่า ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังนี้

1. เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณะชนช่วยให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์ และความต้องการของโครงการหรือนโยบายนั้นๆ บ่อยครั้ง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดการพิจารณาถึงทางเลือกใหม่แทนวิธีการที่เคยใช้กันมาในอดีต สาธารณะชนมักจะมีข้อมูลที่สำคัญซึ่งจะทำให้เกิดความแตกต่างในการนำไปสู่การตัดสินใจ ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ

2. ลดค่าใช้จ่ายในการสูญเสียเวลา กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมาตั้งแต่ต้น สามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดผลในการยอมรับอย่างสูงต่อการตัดสินใจ

3. การสร้างฉันทามติ โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาว และการยอมรับระหว่างกลุ่ม ซึ่งก่อนหน้านี้อาจจะมีความเห็นขัดแย้งกันคนละทางการมีส่วนร่วมยังก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่กรณี ลดความขัดแย้งทางการเมือง และสร้างให้เกิดการชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4. การเพิ่มความง่ายต่อการปฏิบัติการมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจทำให้คนเรามีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และครั้งหนึ่งเมื่อได้ร่วมตัดสินใจแล้วก็ย่อมต้องการที่จะเห็นสิ่งนั้นนำไปปฏิบัติได้ ไม่เพียงแต่จะมีความสนับสนุนทางการเมืองต่อการนำไปปฏิบัติแต่กลุ่มและปัจเจกชนอาจจะรู้สึกกระตือรือร้นในการที่จะช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า ในกรณีที่ร้ายแรงที่สุด บางครั้งเมื่อความขัดแย้งได้นำสู่ความขมขื่น และการเป็นปฏิปักษ์จะยากยิ่งขึ้น ในการที่จะแก้ไขปัญหานั้นในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดโอกาสที่คู่กรณีจะแสดงความต้องการของกลุ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้น สามารถลดการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงที่อาจจะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่ยาวิเศษไม่อาจที่จะลดหรือกำจัดความขัดแย้งในทุกๆกรณีได้

6. การดำรงไว้ซึ่งความเชื่อถือ และความชอบธรรมวิถีทางที่จะนำไปสู่ความชอบธรรม และการดำรงอยู่ของความชอบธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจก่อให้เกิดความขัดแย้งโดยการใช้กระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสและน่าเชื่อถือต่อสาธารณะชน และสาธารณะชนมีส่วนร่วม โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนยังก่อให้เกิดความเข้าใจถึงเหตุผลที่นำไปสู่การตัดสินใจนั้นๆ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีประโยชน์หลายประการด้วยกัน คือ

1. เพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณะชนช่วยให้เกิดความกระจ่าง จากการรับรู้ข่าวสารและประสบการณ์จากบุคคลหลายฝ่าย

2. ตอบสนองความต้องการของประชาชนตรงเป้าหมาย มีความมั่นคงและยั่งยืน

3. มีความชอบธรรมในการดำเนินงานโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
4. เพิ่มองค์ความรู้ และศักยภาพให้กับชุมชน เพื่อความมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจและร่วมกิจกรรมนั้นๆ
5. สร้างให้ชุมชนมีความสามารถพึ่งตนเอง ในการแสดงบทบาทของตนเองที่ชัดเจน

บริบทพื้นที่

ประวัติความเป็นมา

บ้านโคกก่อง หมู่ที่ 8 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เดิมเมื่อประมาณ พ.ศ. 2460 นายสัมฤทธิ์ โสสีทา ได้ชักชวนญาติๆที่อาศัยอยู่ที่บ้านดอนตู ย้ายมาตั้งบ้านเรือนใหม่ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของบ้านดอนตู ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร ซึ่งบ้านที่ตั้งใหม่นี้มีโคกเป็นที่สาธารณะในปัจจุบัน และมีหนองน้ำเป็นที่อุดมสมบูรณ์ จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านโคกก่อง

แผนพัฒนาชุมชนบ้านโคกก่อง พ.ศ. 2555-2556 (2555 : 1-10)

ที่ตั้งของบ้านโคกก่อง

ตั้งอยู่ที่ กม. 11 ทางหลวงแผ่นดินที่ 213 ถนนถีนานนท์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ห่างจากตัวอำเภอกันทรวิชัย 5 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดมหาสารคาม 11 กิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อพื้นที่บ้านดอนตู และบ้านโพนงาม
ทิศตะวันออก	จรดถนนถีนานนท์
ทิศใต้	ติดต่อพื้นที่บ้านหัวขัว ตำบลท่าขอนยาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อพื้นที่บ้านดอนหนอง และบ้านหนองขาม ตำบลขามเรียง

การเดินทาง

การเดินทางสะดวกโดยอาศัยรถประจำทาง สายกันทรวิชัย-มหาสารคาม ซึ่งผ่านบ้านโคกก่องตลอดทั้งวัน หรือ ทางรถยนต์ พอถึง กม. 11 ให้เลี้ยวซ้ายเข้าหมู่บ้านอีกประมาณ 500 เมตร ก็จะถึงตัวหมู่บ้าน

การปกครอง

บ้านโคกก่องมีผู้ใหญ่บ้านปกครองมาแล้วทั้งหมด 9 คน คือ

1. นายสัมฤทธิ์ โสสีทา พ.ศ. 2460
2. นายสิงห์ สิงห์เสนา พ.ศ. ไม่ระบุ
3. นายพรมมา โสสีทา พ.ศ. 2511
4. นายอ่วม กองสำลี พ.ศ. 2511-2521
5. นายวันดี พิมพ์บุตร พ.ศ. 2521-2523

6. นายอ่อน อันสนั่น พ.ศ. 2523-2535
7. นายสมโภชน์ อัจฉนลา พ.ศ. 2535-2546
8. นางอำไพ ทะลาสี พ.ศ. 2526-2556
9. นายเฉลิม เนื่องภักดิ์ พ.ศ. 2556-ปัจจุบัน

เนื้อที่ทั้งหมด

บ้านโคกก่องปัจจุบันมีเนื้อที่ทั้งหมด 2,343 ไร่ เป็นที่สาธารณะประโยชน์สระน้ำ 21 ไร่ ที่ทำการเกษตร 2,250 ไร่

สภาพภูมิประเทศ

บ้านโคกก่อง หมู่ที่ 8 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูก และมีลำห้วยมีน้ำไหลผ่านมีแนวเขตลำน้ำไหลผ่านประมาณ 6 กิโลเมตร

แหล่งน้ำในหมู่บ้าน

มีลำห้วย 1 แห่ง (ไม่มีน้ำตลอดปี)

สระสาธารณะ 2 แห่ง น้ำตลอดปี (ใช้ทำน้ำประปาของหมู่บ้าน)

ลักษณะดิน

เนื่องจากหมู่บ้านโคกก่องมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มดินเหนียวปนทราย พื้นที่มีแนวเอียงลาดไปทางทิศตะวันตกลำห้วยน้ำไหลไปสิ้นสุดที่กุดโคกบ้านปอแดง ตำบลขามเฒ่าพัฒนา

ทรัพยากรธรรมชาติ

บ้านโคกก่องมีพื้นที่ทั้งหมด 2,343 ไร่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญหลายแห่งที่เป็นประโยชน์ในชุมชน ซึ่งได้แก่ มีลำห้วย 1 แห่ง หนองน้ำกาดำ 1 แห่ง มีพื้นที่ทั้งหมด 10 ไร่ ป่าไม้ 2 แห่ง 153 ไร่ และพื้นที่สาธารณะ 2 แห่ง จำนวน 239 ไร่ ที่ใช้ทำประโยชน์ในการปลูกป่าชุมชน

การคมนาคมในหมู่บ้าน

โดยทั่วไปใช้ถนนหมู่บ้านและถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นถนนลูกรังและมีคอนกรีตเป็นบางส่วน การสัญจรในหมู่บ้านยังไม่สะดวกเท่าที่ควร ซึ่งชาวบ้านมีความต้องการที่จะปรับปรุงในส่วนของถนนที่เป็นลูกรังอยู่

ระบบสาธารณูปโภค

บ้านโคกก่องมีระบบไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน มีระบบน้ำประปา มีน้ำประปาใช้ทุกครัวเรือนแต่น้ำประปาที่ใช้เป็นน้ำดิบ (น้ำบนผิวดิน)

จำนวนครัวเรือน/ประชากร

พื้นที่ 1,516 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร จำนวน 407 คน 120 ครัวเรือน แบ่งออกเป็น

ประชากรชาย	215	คน
หญิง	192	คน
ผู้สูงอายุ	40	คน
เด็กเล็ก	8	คน
เด็กวัยเรียน	53	คน
คนพิการ	6	คน

กลุ่ม / องค์กรต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

หมู่บ้านโคกก่องได้มีการรวมกลุ่มทางสังคมและมีการอนุรักษ์และส่งเสริมสืบสานประเพณีของท้องถิ่น นอกจากการทำอาชีพทางการเกษตรแล้ว ราษฎรในหมู่บ้านยังได้รับการส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและมีการสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มกองทุนขึ้นในหมู่บ้านซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนี้ คือ

กลุ่มแม่แปงกิ่งศพสงเคราะห์	2	กลุ่ม
กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน	1	กลุ่ม
กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดิน	1	กลุ่ม
กลุ่มเกษตรกรรายย่อย	1	กลุ่ม
กลุ่มสตรีแม่บ้าน	1	กลุ่ม
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	1	กลุ่ม
กลุ่มอานข้าว	1	กลุ่ม
กลุ่มเลี้ยงโค	1	กลุ่ม
เย็บผ้า	1	กลุ่ม
เยาวชน	1	กลุ่ม

ศักยภาพชุมชน

ผู้มีความรู้ / ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่างๆในชุมชน

แพทย์แผนไทย / สมุนไพร / หมอพื้นบ้าน

นางโฮม รัชโพธิ์	ที่อยู่ บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง
นายเหรียญ อุทัยดา	ที่อยู่ บ้านเลขที่ 13 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง
นายลี เนื่องภักดิ์	ที่อยู่ บ้านเลขที่ 46 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง

ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม / ประเพณี

นายลี เนื่องภักดิ์	ที่อยู่ บ้านเลขที่ 46 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง
นางมะลิ ไชยสมคุณ	ที่อยู่ บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง
นางอำไพ ทะลาลี	ที่อยู่ บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง

งานฝีมือต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักรสาน ทอผ้า

ประสาธ อุปลัมภ์

นางสำลี จันทะคาม

นายเทียมศักดิ์ พรนิคม

ผู้มีความรู้ด้านเกษตรกรรม เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

นางนฤมล นามโสง ที่อยู่ บ้านเลขที่ 55 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง

ภว เนื่องภักดิ์ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 46 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง

นายอุดม คำดี ที่อยู่ บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

นางมะลิ ไชยสมคุณ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง

นางสำลี จันทะคาม ที่อยู่ บ้านเลขที่ 6 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง

นางจันทร์ บุญมาก ที่อยู่ บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อ/โหราศาสตร์/ไสยศาสตร์

นายสมโภชน์ อางจนลา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 26 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง

นายลี เนื่องภักดิ์ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 46 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง

นายเหรียญ อุทัยดา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 13 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง

ผู้มีความรู้ความสามารถด้านการบริหารการจัดการกลุ่ม /คน

นางอำไพ ทะลาลี ที่อยู่ บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง

นายประวัตติ ลาสุวรรณ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 15 หมู่ที่ 8 บ้านโคกก่อง

กองทุนหมู่บ้าน / กลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน / กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อาสาสมัคร

กองทุนหมู่บ้านจัดตั้งเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2544 มีสมาชิก 103 คน มีเงินทุน 1,000,000 บาท กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จัดตั้งเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2544 มีสมาชิก 164 คน มีเงินทุน 150,000 บาท

สภาพทางสังคม/การศึกษา

การศึกษา โรงเรียน ไปโรงเรียนบ้านดอนตู ซึ่งมีหมู่บ้าน 3 หมู่บ้านที่เรียนด้วยกัน คือบ้านโคกก่อง บ้านดอนตู บ้านหนองซอน

วัด /มัสยิด/โบสถ์ มีวัด 1 แห่ง คือ วัดถิรญาณ ซึ่งเป็นศาสนสถานในการทำบุญ และบำเพ็ญทางด้านจิตใจของชาวบ้าน

สถานีวิทยุ / หอกระจายข่าว มีหอกระจายข่าว 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่ศาลากลางหมู่บ้าน เพื่อตั้งเป็นที่ประกาศข่าวสารในชาวบ้านได้รับรู้ทั่วกัน

สภาพเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของบ้านโคกก่องส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักด้านการเกษตร ได้แก่ ทำนา 95 ครัวเรือน และเลี้ยงสัตว์ 95 ครัวเรือน อาชีพรองลงมา รับจ้างทั่วไป 50 ครัวเรือน ทำงานบริษัทเอกชน 15 ครัวเรือน รับราชการ 5 ครัวเรือน ค้าขาย 2 ครัวเรือน ไปประกอบอาชีพอื่นๆ 11 ครัวเรือน

ตารางที่ 2.1 ข้อดีและข้อเสียของหมู่บ้านโคกก่อง

ข้อดี	ข้อเสีย
1. จัดเป็นหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยเสถียรตามแผนนโยบายของรัฐบาล	1. ขาดแหล่งข้อมูลข่าวสาร เช่น ไม่มีห้องสมุดประจำหมู่บ้าน
2. เป็นชุมชนเข้มแข็งต้นแบบ	2. ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
3. มีการจัดกลุ่มออมทรัพย์ให้ประชาชนในหมู่บ้านรู้จักการออม และมีการปันผลกำไรคืนให้ประชาชนทุกสิ้นปี	3. ปัญหาประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่
4. มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีต่างๆและมีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	4. ขาดแคลนน้ำสะอาดใช้ในการอุปโภคบริโภค
5. ประชาชนในชุมชนมีความรักและสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี	
6. เป็นหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน	

แผนพัฒนาชุมชน

วิสัยทัศน์

มุ่งสร้างสรรค์พัฒนาประชาชนในหมู่บ้านให้มีความก้าวหน้า มีอาชีพ เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และเพิ่มรายได้แก่ชุมชน

เพื่อที่จะพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อมๆกันอย่างเป็นระบบ ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ

ส่งเสริมอาชีพทางการเกษตรแบบผสมผสานในชุมชนอย่างต่อเนื่อง
ส่งเสริม วิทยาศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

จัดอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพและทางการเกษตร เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ แทนปุ๋ยเคมี การกำจัดศัตรูพืชโดยไม่ต้องให้สารเคมี

เป้าหมาย

หมู่บ้านโคกก่องจะสามารถพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าอย่างเป็นระบบและประชาชนในหมู่บ้านสามารถพึ่งตนเองได้ มีงาน มีอาชีพ มีรายได้ ทุกหลังคาเรือน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิจพร มาจันทร์ (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ กรณีศึกษา : ป่าชุมชนโคกหินลาด และป่าชุมชนโคกใหญ่ ของจังหวัดมหาสารคาม โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาเพื่อศึกษาบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง นิเวศของป่าชุมชนโคกหินลาด อำเภอเมือง และป่าชุมชนโคกใหญ่ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม การจัดการและปัญหาการจัดการป่าชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน และเพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนทดลองใช้และประเมินรูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยคือ แบบสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบวัดความรู้การจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วม แบบสอบถามเจตคติและการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ผลการศึกษาพบว่า สภาพภูมิประเทศของป่าชุมชนโคกหินลาด อำเภอเมือง และป่าชุมชนโคกใหญ่ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม มีสภาพเป็นป่าโคก ป่าเต็งรัง มีการจัดการป่า มองเห็นความแตกต่างกันของการใช้ประโยชน์ในการเข้าถึงและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติโดยอาศัยโครงสร้างทางอำนาจด้านเศรษฐกิจ การเมือง และอำนาจของชุมชนในการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วมและด้านองค์ความรู้ และภูมิปัญญาชาวบ้านพบปัญหาการจัดการป่าโดยรวมระดับมาก และรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการป่า PHAKOKS MODEL โดยสรุปหลังการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ประชาชนรอบป่ามีความรู้เจตคติและการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น ข้อเสนอแนะ ควรเสริมสร้างแนวร่วมในวงกว้างเพื่อลดแรงกดดันและความขัดแย้งทั้งในปัจจุบันและอนาคต ควรจัดตั้งศูนย์ศึกษาธรรมชาติของชุมชนร่วมกับชุมชนจังหวัด ฝ่ายวิชาการ โรงเรียน และมหาวิทยาลัย เพื่อได้เรียนรู้ชีวิตสัตว์ ชีวิตพืช ระบบนิเวศป่าโคก และความสัมพันธ์ระหว่างป่าโคกกับชุมชนรอบป่า

พระครูพัชรกรกิตติ์ (ประเสริฐ เพชรโสม) (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยพระสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดชัยบอน บทบาทของพระครูสิริพัชรกรกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความมุ่งหมายเพื่อ (1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระครูสิริพัชรกร เจ้าอาวาสวัดชัยบอน ตำบลกันจุก อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (2) เพื่อศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของวัดชัยบอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสังเกต ผลการศึกษาพบว่า (1) สภาพบริบททางสังคมวัฒนธรรมของวัดชัยบอนและพระสงฆ์ที่มีบทบาทอย่างมากในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า โดยมี

พระครูสิริพัชรกร เจ้าอาวาสวัดชัยบอน เป็นแกนนำมีองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ (2) พระครูสิริพัชรกร แสดงตนชัดเจนว่าจะต่อสู้รักษาป่า รักษาน้ำเอาไว้ เพื่อผลประโยชน์ของชุมชนชัยบอนอย่างไม่มีข้อท้อ ท่านใช้วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารวิชาการเผยแพร่ความรู้ด้านต่างๆ ให้กับประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่ยินดีให้การสนับสนุน ข้อเสนอแนะ ควรส่งเสริมให้สถาบันพระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้โดยการทำกิจกรรมเผยแพร่

กิตติศักดิ์ แก้ววารี (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองได้รับการจัดตั้งเป็นป่าชุมชน เมื่อปี พ.ศ.2542 มีพื้นที่ 993 ไร่ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขาราวเทียนทองจำนวน 83 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรอิสระแต่ละตัวประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติ t-test และ F-test ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท ได้แก่ สถานภาพทางสังคม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยหลัก ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนและผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากป่าชุมชน

ธนเกียรติ จุลภมรศรี (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่หมู่บ้านพวยาง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในหมู่บ้านพวยาง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนอยู่ในระดับสูง มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.72 โดยกิจกรรมที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 2.78 คะแนน คือ กิจกรรมการติดตามและประเมินผลการจัดการทรัพยากรป่าไม้ รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมการดูแลป้องกัน และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ การคิดค้นปัญหาและการวางแผนการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.74, 2.71 และ 2.65 ตามลำดับ และพบว่าความแตกต่างของลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็น สมาชิกกลุ่ม ทางสังคม การได้รับข่าวสารและความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรป่าไม้ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) สำหรับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม

ร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ประชาชนเสนอได้แก่ การสร้างเครือข่ายดูแลรักษาป่า และจัดกิจกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้เพื่อสร้างจิตสำนึกอย่างต่อเนื่อง

นงลักษณ์ รักเล่ง (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาป่าชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้กรณีศึกษาของป่าชุมชนเขาหัวช้าง ตำบลตะโหมด อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ลักษณะของแหล่งเรียนรู้ป่าชุมชนที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน เจริญใจและปัจจัยที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดทำแหล่งเรียนรู้ป่าชุมชน และผลการเรียนรู้ของเยาวชนจากการใช้แหล่งเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาป่าชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ทำให้เกิดหลักสูตรแหล่งเรียนรู้ป่าเขาหัวช้างขึ้น ซึ่งวิทยากรหรือครูภูมิปัญญาสามารถใช้เป็นคู่มือสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ และผลการทดลองใช้แหล่งเรียนรู้ทำให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 รวมทั้งมีความพึงพอใจแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมาก โดยเงื่อนไขหรือปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดทำแหล่งเรียนรู้คือ ผู้ร่วมพัฒนาเคยมีประสบการณ์การทำงานลักษณะเดียวกันนี้มาก่อน ส่วนเงื่อนไขหรือปัจจัยที่เป็นอุปสรรคคือ ภาระงานของผู้ร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้

ปัญญา บุตะกะ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความสำคัญของปัจจัยในการจัดการป่าชุมชนตามความคิดเห็นของประชาชน : กรณีศึกษาป่าชุมชนดอนเจ้าปู่ ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับความสำคัญของปัจจัยในการจัดการป่าชุมชนดอนเจ้าปู่ตามความคิดเห็นของประชาชน เพื่อเปรียบเทียบระดับความสำคัญของปัจจัยการจัดการป่าชุมชนดอนเจ้าปู่ ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเห็นว่าปัจจัยโดยรวมและรายด้านทุกด้านมีความสำคัญในการจัดการป่าดอนเจ้าปู่อยู่ในระดับมาก ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของปัจจัยโดยรวมและปัจจัยรายด้านในการจัดการป่าชุมชนดอนเจ้าปู่ ไม่แตกต่างกัน ปัญหา อุปสรรคข้อเสนอแนะของการจัดการป่าชุมชนดอนเจ้าปู่คือ การจัดการเวรยามไม่มีความต่อเนื่อง และไม่สม่ำเสมอ ต้นกล้าไม้ไม่เพียงพอ และประชาชนขาดความสนใจไม่ค่อยให้ความร่วมมือและขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า

ปรีชา ยิ่งงามแก้ว (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมปลูกป่า ตำบลหนองอ้อ อำเภอนงนุช จังหวัดอุดรธานี มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ความรู้พื้นฐานและเจตคติของประชาชน เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ในระดับปานกลาง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับ

ปานกลาง และมีความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ โดยรวม และปัจจัยทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ข้อเสนอแนะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปประชาสัมพันธ์ชี้แจงข่าวสารโครงการฯ ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ ควรศึกษาเรื่องระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับโครงการฯ

กอบวิทย์ พิริยะวัฒน์ (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความตระหนักต่อป่าชายเลนของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมโครงการสนองพระราชเสาวนีย์ลูกนนทรีอาสาปลูกป่าชายเลนพิทักษ์นครหลวง มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความตระหนักต่อป่าชายเลนของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมโครงการสนองพระราชเสาวนีย์ลูกนนทรีอาสาปลูกป่าชายเลนพิทักษ์นครหลวง ของนักเรียนนนทรีวิทยากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เป็นสมาชิกชุมนุมนนทรีวิทยาลัยสร้างจิตอาสา พัฒนาสิ่งแวดล้อมจำนวน 70 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ใช้เวลา 12 ชั่วโมง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อน และหลังทำกิจกรรมด้วยการทดสอบค่า t แบบ t-test for dependent samples ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องป่าชายเลน หลังการร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรม โครงการสนองพระราชเสาวนีย์ ลูกนนทรีอาสาปลูกป่าชายเลนพิทักษ์นครหลวงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ความตระหนักต่อป่าชายเลนหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรมโครงการสนองพระราชเสาวนีย์ ลูกนนทรีอาสาปลูกป่าชายเลนพิทักษ์นครหลวงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

โกวิท คงมี (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน และแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนในระดับน้อย คือ อาชีพ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านป่าชุมชน รายได้ สภาพภูมิประเทศของป่าชุมชน และประเภทของพื้นที่ป่าชุมชน สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลาง คือ เพศ ภูมิสำเนาเดิม การประกวดป่าชุมชนดีเด่น ขนาดจำนวนของคณะกรรมการป่าชุมชน การได้รับการฝึกอบรมด้านป่าชุมชน การได้รับคำแนะนำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ และการได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากภาคเอกชน หรือ องค์กรพัฒนาเอกชน สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากภาคเอกชน หรือ องค์กรพัฒนาเอกชน การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ และการได้รับคำแนะนำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ตามลำดับ หมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนสูงสุด 3 อันดับ คือ บ้านบึงเจริญ บ้านบ่อทราย และบ้านเนินม่วง พัฒนาตามลำดับ การขอสนับสนุนของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนส่วนใหญ่ ได้แก่ ความต้องการด้านกล้าไม้ อุปกรณ์การป้องกันรักษาป่า อุปกรณ์ดับไฟป่า การจัดฝึกอบรมด้านป่าชุมชน และป้ายโครงการ

ป่าชุมชนหรือป่าแนวเขตป่าชุมชน ในขณะการขาดงบประมาณในการบริหารจัดการป่าชุมชน การลักลอบตัดไม้และเก็บหาของป่าและการบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน ที่เป็นปัญหาอุปสรรคหลักในการบริหารจัดการป่าชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี

สรุป

เอกสารงานวิจัยที่ค้นคว้ามาเป็นเอกสารที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะทำให้ทราบการอาศัยพลังของชุมชนท้องถิ่น ที่อยู่ใกล้ป่า นั้น ๆ พื้นฟู ดูแลพื้นที่ป่า ให้เป็นป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ เป็นพื้นที่ที่มีประโยชน์ต่อการรักษาระบบนิเวศ พื้นฟูแหล่งน้ำ และความชุ่มชื้นตลอดจนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งนี้ โดยชุมชนนั้น ๆ จะได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งประโยชน์ที่ได้รับนี้จะเอื้อไปถึงประชาชนที่อยู่ไกลผืนป่าออกไป พร้อมทั้งยังเป็นการเอื้อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้มีผลการศึกษาและผลการทดลองออกมาในแนวเดียวกัน ซึ่งจะทำให้งานวิจัยที่สร้างขึ้นมากใหม่มีการพัฒนารูปแบบการอบรมและแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกวิธี และจะทำให้งานวิจัยนี้มีความเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยมีรูปแบบดังนี้

1. รูปแบบวิจัย
2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ
5. การออกแบบการเก็บข้อมูลวิจัย
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

รูปแบบวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม เป็นกลุ่มทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design) (บุญชม ศรีสะอาด. 2532 : 109) ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest-Posttest Design

กลุ่ม	ทดสอบก่อนการฝึกอบรม	ส่งเสริม	ทดสอบหลังการฝึกอบรม
E	T ₁	X	T ₂

E แทน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง
X แทน การส่งเสริม (Treatment)
T₁ แทน การทดสอบความรู้และการมีส่วนร่วมก่อนการฝึกอบรม (Pretest)
T₂ แทน การทดสอบความรู้และการมีส่วนร่วมหลังการฝึกอบรม (Posttest)
T₁ และ T₂ เป็นการวัดด้วยเครื่องมือชนิดเดียวกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการฝึกอบรม เรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 407 คน จาก 112 ครัวเรือน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการฝึกอบรมชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ได้มาจากการเลือกแบบสุ่มเจาะใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีเครื่องมือดังนี้

เครื่องมือสำรวจ และถ่ายทอด

1. แบบสัมภาษณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านป่าชุมชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
2. คู่มือกิจกรรมส่งเสริมปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน
3. ไปสเตอร์ เรื่อง ส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

เครื่องมือวัดและประเมินผล

1. แบบสอบถามความรู้ส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามซึ่งคำถามแบบทดสอบความรู้มีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ ใช่ และ ไม่ใช่ ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน คะแนนเต็ม 20 คะแนน
2. แบบวัดการมีส่วนร่วม ส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถาม มี 3 คำตอบด้วยกัน คือ มาก ปานกลาง และน้อย โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนมีดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2532 : 111) ดังนี้

ระดับความคิดเห็น 2.51-3.00 อยู่ในระดับมาก

ระดับความคิดเห็น 1.51-2.50 อยู่ในระดับปานกลาง

ระดับความคิดเห็น 1.00-1.50 อยู่ในระดับน้อย

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

1. แบบสัมภาษณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านป่าชุมชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

1.1 ศึกษาประวัติความเป็นมาและปัญหาการในพื้นที่ป่าชุมชนและศึกษาบริบททั่วไปของบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

1.2 กำหนดจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์

1.3 สืบหาพื้นที่ที่จะออกสัมภาษณ์ คือบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง และนัดหมายวันเวลา สถานที่ ในการสัมภาษณ์

1.4 สร้างโครงร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านป่าชุมชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

1.5 นำเสนอโครงร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.6 ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน ที่เป็นตัวแทนชุมชนบ้านโคกก่อง พร้อมบันทึกผลการสัมภาษณ์

2. คู่มือกิจกรรม เรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

2.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างคู่มือ

2.2 ศึกษาเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

2.3 จัดทำโครงร่างคู่มือเกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

2.4 นำเสนอโครงร่างคู่มือต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.5 จัดทำเป็นคู่มือที่สมบูรณ์เพื่อใช้ในกิจกรรมกับชุมชน

3. โปสเตอร์ เรื่อง ส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

3.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการทำโปสเตอร์

3.2 ศึกษาเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

3.3 จัดทำโครงร่างโปสเตอร์เกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

3.4 นำเสนอโปสเตอร์มื่อต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.5 จัดทำเป็นโปสเตอร์ที่สมบูรณ์เพื่อใช้ในกิจกรรมกับชุมชน

เครื่องมือวัดผลและประเมินผล

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการหาผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรม ดังนี้

1. แบบสอบถามความรู้ในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่องขั้นตอนการดำเนินการสร้างแบบสอบถามความรู้ มีดังนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามความรู้

1.2 นำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามความรู้ โดยคำถามความรู้มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (ใช่/ไม่ใช่) จำนวน 20 ข้อ

1.3 นำเครื่องมือที่สร้างปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.4 จัดกิจกรรมการฝึกอบรมส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

1.5 ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมแบบสอบถามความรู้ ก่อนและหลังการฝึกอบรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

2. แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่องขั้นตอนการดำเนินการสร้างแบบสอบถามการมีส่วนร่วม มีดังนี้

2.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามการมีส่วนร่วม

2.2 นำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามการมีส่วนร่วม โดยแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเป็น 3 ระดับ คือ มาก/ปานกลาง/น้อย จำนวน 10 ข้อ

2.3 นำเครื่องมือที่สร้างปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.4 จัดกิจกรรมการฝึกอบรมส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

2.5 ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมแบบสอบถามการมีส่วนร่วม ก่อนและหลังการฝึกอบรมส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

การออกแบบเก็บข้อมูลวิจัย

การออกแบบการเก็บข้อมูลวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือระยะที่ 1 ขั้นตอนการศึกษาปัญหาและสาเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ระยะที่ 2 การออกแบบถ่ายทอดสิ่งแวดล้อมศึกษา ระยะที่ 3 กระบวนการถ่ายทอดทางสิ่งแวดล้อมศึกษา

ระยะที่ 1 ขั้นตอนการศึกษาปัญหาและสาเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาปัญหาการส่งเสริมปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยวิธีการสังเกตและสอบถาม

2. ศึกษา ค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการฝึกอบรม

3. สร้างคู่มือ ไปสเตอร์ แบบสอบถามความรู้ และแบบวัดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ระยะที่ 2 การออกแบบถ่ายทอดสิ่งแวดล้อมศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ได้จากระยะที่ 1 มาเป็นแนวทางในการสร้างและกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. การกำหนดรูปแบบการฝึกอบรม เพื่อให้การฝึกอบรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ได้กำหนดรูปแบบการฝึกอบรม มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 เทคนิคการฝึกอบรมจะต้องเหมาะสมกับเนื้อหาความรู้พิจารณาจากจุดประสงค์ของการฝึกอบรม เป็นแนวคิดไปสู่เนื้อหาการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน ได้แก่ .ป่าชุมชน การอนุรักษ์ป่าชุมชน ลักษณะทั่วไปของต้นกระถินเทพา สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การขยายพันธุ์ การปลูกและบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์

1.2 เทคนิคการฝึกอบรมจะต้องเหมาะสมกับเนื้อหาความรู้ และผู้เข้ารับการอบรม โดยให้นำเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้น วิธีการถ่ายทอดที่

นำมาใช้ในการอบรมครั้งนี้ประกอบด้วย การบรรยายให้ความรู้ และการปลูกลงดินกระทวมกันภายในชุมชน

1.3 สื่อ อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม ประกอบด้วยคู่มือกิจกรรมและโปสเตอร์ เรื่อง การส่งเสริมการปลูกลงดินกระทวมเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

1.4 ระยะเวลาการฝึกอบรม ใช้เวลา 2 วัน

ตารางที่ 3.2 ตารางการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกลงดินกระทวมเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

วันที่	เวลา	กิจกรรม
12 ตุลาคม 2556	08.00–08.30 น.	-ลงทะเบียน
	08.30–09.30 น.	-กิจกรรมสันทนากการเปิดการฝึกอบรมโดย อาจารย์ ดร. ฐิติศักดิ์ เวชกามา
	09.30–10.30 น.	-ทดสอบความรู้ก่อนฝึกอบรม
	10.30–12.00 น.	-ให้ความรู้ เรื่องป่าชุมชนคืออะไร ประเภทของป่าชุมชน (บรรยาย)
	12.00-13.00 น.	-พักรับประทานอาหารกลางวัน
	13.00–14.00 น.	-กิจกรรมสันทนากการ
	14.00–14.30 น.	-ให้ความรู้เรื่องทำไมถึงต้องกระทวม ลักษณะทั่วไปของต้น กระทวม (บรรยาย)
	14.30–15.30 น.	-กิจกรรมสันทนากการ
	15.30–16.00 น.	-ให้ความรู้เรื่องทำไมถึงต้องกระทวม ลักษณะทั่วไปของต้น กระทวม (ต่อ)
13 ตุลาคม 2556	08.00–08.30 น.	- ลงทะเบียน
	08.30–09.30 น.	- กิจกรรมสันทนากการ
	09.30–10.30 น.	- ทดสอบก่อนฝึกอบรม
	10.30–12.00 น.	- ให้ความรู้เรื่องการปลูกลงดินกระทวมและการบำรุงรักษา
	12.00-13.00 น.	- พักรับประทานอาหารกลางวัน
	13.00–14.30 น.	-กิจกรรมสันทนากการ - การมีส่วนร่วมในการปลูกลงดินกระทวมเพื่อการ อนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

วันที่	เวลา	กิจกรรม
28 ตุลาคม 2556	15.00-16.30 น.	ทดสอบหลังฝึกอบรมแบบวัดการมีส่วนร่วมหลังการเข้าฝึกอบรม 15 วัน

1.5 กลุ่มเป้าหมายในการฝึกอบรม คือ บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ได้จากการเลือกแบบสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

2. รูปแบบวัดประเมินผลการฝึกอบรมวัดความรู้ก่อนและหลังทำกิจกรรมโดยใช้แบบสอบถามความรู้ และแบบวัดการมีส่วนร่วมใช้วัดหลังกิจกรรม

3. การกำหนดรูปแบบการวัดประเมินผลการฝึกอบรมวัดความรู้ก่อนและหลังการส่งเสริมโดยใช้แบบสอบถามความรู้ และวัดการมีส่วนร่วมก่อนและหลังการส่งเสริม 15 วัน โดยใช้แบบวัดการมีส่วนร่วม

ระยะที่ 3 กระบวนการถ่ายทอดทางสิ่งแวดล้อมศึกษา

ในระยะนี้เป็นระยะของกระบวนการถ่ายทอดทางสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมถ่ายทอดให้เกิดความรู้และการมีส่วนร่วม ซึ่งมีการกำหนดรูปแบบการฝึกอบรม เพื่อให้การฝึกอบรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีรายละเอียด ดังนี้

1. ชี้นำเข้าสู่กิจกรรมการฝึกอบรม

ชี้นำเข้าสู่กิจกรรมเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เข้าฝึกอบรม หรือการสร้างบรรยากาศให้อุ่นใจอำนวยความสะดวก เพื่อสร้างความคุ้นเคยและลดความตึงเครียดทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2. ชี้นกิจกรรม

ชี้นกิจกรรม คือ กิจกรรมในการฝึกอบรมครั้งนี้ประกอบด้วย การบรรยาย และสาธิต โดยมีคู่มือกิจกรรม และโปสเตอร์ เรื่องการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน โดยกำหนดเป้าหมายของแต่ละกิจกรรมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทราบว่าตนกำลังทำอะไรอยู่ ซึ่งในการฝึกอบรมผู้วิจัยมีเทคนิคและวิธีการฝึกอบรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ และการมีส่วนร่วม ดังนี้

2.1 การบรรยาย เป็นวิธีที่ทำให้ผู้เข้าอบรมทราบถึงแนวการปลูกป่าพื้นเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน โดยมีคู่มือกิจกรรมที่ใช้ในการประกอบการบรรยาย

2.2 การมีส่วนร่วม เป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยพัฒนาทักษะของผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีส่วนร่วมในการปลูกปลูกป่าพื้นเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

3. ชั้นวัดผลการจัดกิจกรรม

ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งจะเป็นขั้นตอนวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยที่ตั้งไว้ในตอนแรก โดยในการฝึกอบรมครั้งนี้วัดผลการประเมิน 2 ด้าน คือ ด้านความรู้ และการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมที่มีต่อกิจกรรมการฝึกอบรมมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การวัดผลด้านความรู้ จะเป็นการวัดผลก่อนและหลังการเข้าฝึกอบรม โดยการใช้แบบสอบถามความรู้เรื่องการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน จำนวน 20 ข้อ เป็นคำถามแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ ใช่ และ ไม่ใช่ ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน คะแนนเต็ม 20 คะแนน

นำคะแนนที่ได้ไปหาค่าเฉลี่ย และกำหนดระดับในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย(เกณฑ์การประเมินรูบริคส์) (บุญชม ศรีสะอาด. 2532:111) ดังนี้

คะแนน	16.00 – 20.00	อยู่ในระดับ ดีมาก
คะแนน	11.00 – 15.99	อยู่ในระดับ ดี
คะแนน	6.00 - 10.99	อยู่ในระดับ พอใช้
คะแนน	0.00 - 5.99	อยู่ในระดับ ปรับปรุง

3.2 การวัดผลด้านการมีส่วนร่วม เป็นการวัดผลหลังการฝึกอบรมเรื่องการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน จำนวน 10 ข้อ ชนิดเลือกตอบ 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง และน้อย

นำคะแนนที่ได้ไปหาค่าเฉลี่ย และกำหนดระดับในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย(บุญชม ศรีสะอาด. 2532:111) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	2.51-3.00	หมายถึง มีส่วนร่วมมาก
คะแนนเฉลี่ย	1.51-2.50	หมายถึง มีส่วนร่วมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.00-1.50	หมายถึง มีส่วนร่วมน้อย

การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีระยะเวลาในการอบรม 2 วัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์หาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบก่อนและหลังการฝึกอบรม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติเบื้องต้น โดยใช้โปรแกรม SPSS ดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความรู้ Paired t-test (Independent Samples) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อดังต่อไปนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
N	แทน	จำนวนคะแนนเต็ม
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
t	แทน	สถิติทดสอบที่ใช้พิจารณา t-distribution
P	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
df	แทน	ค่าอันตภาพชั้น ($n - 1$)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผลผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสถิติและนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความรู้ก่อนและหลังเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม แสดงผลวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างของชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n = 30)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	13	43.30
หญิง	17	56.70
รวม	30	100.00
2. อายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	2	6.70
31-40	5	16.70
41-50	7	23.30
50 ปี ขึ้นไป	16	53.30
รวม	30	100.00
3. การศึกษา		
ประถมศึกษา	15	50.00
มัธยมศึกษา/ปวช.	13	43.30
ปริญญาตรี	2	6.70
รวม	30	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n = 30)	ร้อยละ
4. อาชีพ	20	66.70
เกษตรกร	1	3.30
ข้าราชการ	4	13.30
รับจ้าง	4	13.30
ค้าขาย	1	3.30
อื่นๆ		
รวม	30	100.00
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า5,000บาท	12	40.00
5,001-10,000บาท	14	46.70
10,001-15,000บาท	2	6.70
มากกว่า15,000บาท	2	6.70
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 50 ปีขึ้นไป จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3 รองลงมา คือ อายุ 41-50 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 การศึกษาส่วนใหญ่เป็นประถมศึกษาจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมามัธยมศึกษา/ปวช. จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 และปริญญาตรี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.7 ส่วนอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมา คือ อาชีพรับจ้าง จำนวน 4 คน อาชีพค้าขาย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่เป็น 5,001-10,000 บาท จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7 รองลงมา คือ ต่ำกว่า5,000บาทจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความรู้เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม แสดงผลวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 คะแนนเฉลี่ยความรู้ก่อนการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม (ก่อนการส่งเสริม)

คนที่	ก่อนการส่งเสริม	ร้อยละ	ระดับ	คนที่	ก่อนการส่งเสริม	ร้อยละ	ระดับ
1.	14.00	70.00	ดี	16.	14.00	70.00	ดี
2.	15.00	75.00	ดี	17.	15.00	75.00	ดี
3.	14.00	70.00	ดี	18.	14.00	70.00	ดี
4.	14.00	70.00	ดี	19.	16.00	80.00	ดีมาก
5.	15.00	75.00	ดี	20.	14.00	70.00	ดี
6.	16.00	80.00	ดีมาก	21.	15.00	75.00	ดี
7.	14.00	70.00	ดี	22.	14.00	70.00	ดี
8.	16.00	80.00	ดีมาก	23.	15.00	75.00	ดี
9.	14.00	70.00	ดี	24.	16.00	80.00	ดีมาก
10.	15.00	75.00	ดี	25.	16.00	80.00	ดีมาก
11.	14.00	70.00	ดี	26.	15.00	75.00	ดี
12.	16.00	80.00	ดีมาก	27.	15.00	75.00	ดี
13.	15.00	75.00	ดี	28.	15.00	75.00	ดี
14.	15.00	75.00	ดี	29.	14.00	70.00	ดี
15.	13.00	65.00	ดี	30.	15.00	75.00	ดี
ร้อยละ						73.80	ดี
$\bar{X}$						14.76	
S.D.						0.81	

จากตารางที่ 4.2 พบว่าชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 30 คน มีคะแนนเฉลี่ยความรู้ก่อนการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน มีคะแนนเฉลี่ยความรู้เท่ากับ 14.76 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 73.80 อยู่ในระดับดี

ตารางที่ 4.3 คะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม (หลังการส่งเสริม)

คนที่	หลังการส่งเสริม	ร้อยละ	ระดับ	คนที่	หลังการส่งเสริม	ร้อยละ	ระดับ
1.	20.00	100.00	ดีมาก	16.	19.00	95.00	ดีมาก
2.	19.00	95.00	ดีมาก	17.	19.00	95.00	ดีมาก
3.	19.00	95.00	ดีมาก	18.	20.00	100.00	ดีมาก
4.	20.00	100.00	ดีมาก	19.	20.00	100.00	ดีมาก
5.	20.00	100.00	ดีมาก	20.	19.00	95.00	ดีมาก
6.	19.00	95.00	ดีมาก	21.	20.00	100.00	ดีมาก
7.	20.00	100.00	ดีมาก	22.	19.00	95.00	ดีมาก
8.	18.00	90.00	ดีมาก	23.	20.00	100.00	ดีมาก
9.	19.00	95.00	ดีมาก	24.	19.00	95.00	ดีมาก
10.	20.00	100.00	ดีมาก	25.	20.00	100.00	ดีมาก
11.	20.00	100.00	ดีมาก	26.	20.00	100.00	ดีมาก
12.	19.00	95.00	ดีมาก	27.	19.00	95.00	ดีมาก
13.	19.00	95.00	ดีมาก	28.	20.00	100.00	ดีมาก
14.	20.00	100.00	ดีมาก	29.	20.00	100.00	ดีมาก
15.	20.00	100.00	ดีมาก	30.	19.00	95.00	ดีมาก
ร้อยละ						97.50	ดีมาก
$\bar{X}$						19.50	
S.D.						0.57	

จากตารางที่ 4.3 พบว่าชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 30 คน มีคะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน มีคะแนนเฉลี่ยความรู้เท่ากับ 19.50 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 97.50 อยู่ในระดับดีมาก

ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ก่อน-หลังการส่งเสริม

ระยะ	ก่อนอบรม (n=30)		หลังอบรม (n=30)		t	df	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
ความรู้ (N = 20)	14.76	0.81	19.50	0.57	-23.3	29	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีความรู้เรื่องการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่องก่อนการอบรมมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ =14.76) อยู่ในระดับดี หลังการอบรมมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ =19.50) อยู่ในระดับดีมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังอบรม พบว่า หลังอบรมชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าก่อนอบรม จึงสามารถสรุปได้ว่าชาวบ้านมีความรู้เพิ่มขึ้นหลังการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.5 การวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ก่อนการส่งเสริม (โดยรวม)

ด้านที่	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1	ด้านการวางแผนการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า	1.47	0.33	น้อย
2	ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	1.44	0.47	น้อย
3	ด้านการติดตามและประเมินผลกาดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า	1.54	0.37	ปานกลาง
โดยรวม		1.49	0.35	น้อย

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ก่อนการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนก่อนการส่งเสริมโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านการติดตามและประเมินผลกาดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า ($\bar{X} = 1.54$) และอยู่ในระดับน้อย 2 ด้าน คือ ด้านการวางแผนการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า ($\bar{X} = 1.47$) และด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 1.44$)

ตารางที่ 4.6 การวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม (ก่อนการส่งเสริม) รายด้าน

ข้อที่	การมีส่วนร่วมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนสำหรับประชาชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
ด้านการวางแผนการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า				
1	มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการปลูกป่า	1.77	0.43	ปานกลาง
2	มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนได้อย่างถูกต้อง	1.37	0.49	น้อย
3	มีส่วนร่วมในการวางแผนปลูกป่าทดแทน เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชน	1.27	0.45	น้อย
รวม		1.47	0.33	น้อย
ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์				
4	มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากป่าชุมชน โดยใช้เป็นแหล่งอาหาร เช่น ผักพื้นบ้าน สมุนไพร สัตว์ป่า รวงผึ้ง	1.40	0.49	น้อย
5	มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ โดยใช้พื้นที่ป่าในการเลี้ยงสัตว์	1.47	0.50	น้อย
6	มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากป่าชุมชน โดยใช้ไม้ทำฟืน	1.47	0.50	น้อย
รวม		1.44	0.47	น้อย
ด้านการติดตามและประเมินผลการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า				
7	เห็นด้วยกับการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนในครั้งนี้	1.47	0.50	น้อย
8	การประเมินผลเป็นแนวทางการพัฒนาปรับปรุงโครงการ และเสริมสร้างศักยภาพในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ดีขึ้น	1.70	0.46	ปานกลาง
9	ประชาชนมีสิทธิในการประเมินผลการดำเนินงานที่เกี่ยวกับอนุรักษ์ป่าชุมชน	1.70	0.46	ปานกลาง
10	มีส่วนร่วมในการติดตามการส่งเสริมการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ประชาชน	1.30	0.46	น้อย
รวม		1.54	0.37	ปานกลาง
โดยรวม		1.49	0.35	น้อย

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ชาวบ้านโคกก่อ มีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการปลูกต้นกระถิน เทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อ ก่อนการส่งเสริมโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อคำถามที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการปลูกป่า ($\bar{X} = 1.77$) รองลงมาคือประชาชนมีสิทธิในการประเมินผลการดำเนินงานที่เกี่ยวกับอนุรักษ์ป่าชุมชน ($\bar{X} = 1.70$) และคะแนนต่ำสุดคือมีส่วนร่วมในการปลูกป่าทดแทน เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชน ($\bar{X} = 1.27$)

ตารางที่ 4.7 การวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม หลังการส่งเสริม (โดยรวม)

ด้านที่	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1	ด้านการวางแผนการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า	2.80	0.32	มาก
2	ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	2.86	0.28	มาก
3	ด้านการติดตามและประเมินผลกาดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า	2.45	0.51	ปานกลาง
โดยรวม		2.68	0.30	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า หลังการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนหลังการส่งเสริมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านการวางแผนการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า ($\bar{X} = 2.80$) และด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 2.86$) อยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือด้านการติดตามและประเมินผลกาดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า ($\bar{X} = 2.45$)

ตารางที่ 4.8 การวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม (หลังการส่งเสริม)

ข้อที่	การมีส่วนร่วมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
ด้านการวางแผนการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า				
1	มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการปลูกป่า	2.80	0.40	มาก
2	มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนได้อย่างถูกวิธี	2.90	0.30	มาก
3	มีส่วนร่วมในการวางแผนปลูกป่าทดแทน เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชน	2.70	0.46	มาก
รวม		2.80	0.32	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์				
4	มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากป่าชุมชน โดยใช้เป็นแหล่งอาหาร เช่น ผักพื้นบ้าน สมุนไพร สัตว์ป่า รวงผึ้ง	2.87	0.34	มาก
5	มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ โดยใช้พื้นที่ป่าในการเลี้ยงสัตว์	2.77	0.43	มาก
6	มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากป่าชุมชน โดยใช้ไม้ทำฟืน	2.93	0.25	มาก
รวม		2.86	0.28	มาก
ด้านการติดตามและประเมินผลการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า				
7	เห็นด้วยกับการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนในครั้งนี้	2.80	0.55	มาก
8	การประเมินผลเป็นแนวทางการพัฒนาปรับปรุงโครงการ และเสริมสร้างศักยภาพในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ดีขึ้น	2.67	0.47	มาก
9	ประชาชนมีสิทธิในการประเมินผลการดำเนินงานที่เกี่ยวกับอนุรักษ์ป่าชุมชน	2.40	0.72	ปานกลาง
10	มีส่วนร่วมในการติดตามการส่งเสริมการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ประชาชน	1.93	0.82	ปานกลาง
รวม		2.45	0.51	ปานกลาง
โดยรวม		2.68	0.30	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ชาวบ้านโคกก่อง มีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการปลูกต้นกระถิน เทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่องหลังการส่งเสริมโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=2.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อคำถามที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์จากป่าชุมชน โดยใช้ไม้ทำฟัน ($\bar{X} = 2.93$) รองลงมาคือมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปลูกต้น กระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนได้อย่างถูกวิธี ($\bar{X} = 2.90$) และคะแนนต่ำสุดคือมีส่วนร่วมในการ ติดตามการส่งเสริมการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ประชาชน ($\bar{X} = 1.93$)

ตารางที่ 4.9 การวิเคราะห์และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วม (รายด้าน) ในการปลูกต้น กระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบล คันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ก่อน-หลังการส่งเสริม

รายการ	ก่อนการส่งเสริม (n=30)		หลังการส่งเสริม (n=30)		df	t	P
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
ด้านการวางแผน (N=3)	1.47	0.33	2.80	0.32	29	17.39*	.000
ด้านการรับ ผลประโยชน์ (N=3)	1.44	0.47	2.86	0.28	29	-13.84*	.000
ด้านการติดตามและ ประเมินผล (N=3)	1.54	0.37	2.45	0.51	29	-7.52*	.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ก่อนการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่า ชุมชนสำหรับประชาชน ประชาชนมีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.47$) และหลังการส่งเสริมพบว่า ชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 2.80$) ชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์เท่ากับอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.44$) และหลังการส่งเสริมพบว่า ชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์อยู่ ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.86$) และชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.54$) และหลังการส่งเสริมพบว่า ชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมด้านการ ติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.45$) เมื่อวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการมี

ส่วนร่วม (รายด้าน) ก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า หลังการส่งเสริมชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมรายด้านทั้ง 3 ด้านในการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนมากกว่าก่อนส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p=.000$)

ตารางที่ 4.10 การวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ก่อน-หลังการส่งเสริม

ด้าน	ก่อนอบรม (n=30)			หลังอบรม (n=30)			df	t	P
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ			
การมีส่วนร่วม (N=3)	1.49	0.35	น้อย	2.68	0.30	มาก	29	-14.272*	.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ก่อนการอบรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วม ($\bar{X}=1.49$) อยู่ในระดับน้อย และหลังการอบรมพบว่า ชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมเท่ากับ ($\bar{X}=2.68$) อยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการมีส่วนร่วมก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า หลังการส่งเสริมชาวบ้านมีส่วนร่วมในการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน มากกว่าก่อนส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p=.000$) แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีผลทำให้การมีส่วนร่วมของชาวบ้านดีขึ้น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน สรุปผลได้ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผลการวิจัย
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการอบรมปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมก่อนและหลัง ในการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนก่อน-หลังการอบรม

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1. การจัดกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับ จากแบบสอบถามความรู้ แบบสอบถามวัดการมีส่วนร่วม ซึ่งมีผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 17 คน เป็นเพศชาย จำนวน 13 คน ช่วงอายุของผู้เข้าอบรมมีช่วงอายุน้อยกว่า 30 ปี ช่วงอายุ 31-40 ปี ช่วงอายุ 41-50 ปี และช่วงอายุ 50 ปี ขึ้นไป อาชีพของผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่มีอาชีพ เกษตรกร รับจ้างและค้าขาย

ตอนที่ 2. ผลการศึกษา และเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ก่อนการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน ชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยความรู้อยู่ในระดับดี ($\bar{X}=14.76$) และหลังการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน ชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยความรู้อยู่ในระดับดี

มาก($\bar{X}=19.50$) เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ ชาวบ้านมีความรู้หลังอบรมมากกว่าก่อนอบรม แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีผลทำให้ชาวบ้านมีความรู้เพิ่มขึ้น

ตอนที่ 3. ผลการศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนพบว่าก่อนการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=1.49$) และหลังการส่งเสริมปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.54$) แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีผลทำให้การมีส่วนร่วมของชาวบ้านเพิ่มขึ้น

อภิปรายผล

ในการฝึกอบรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้ทำการฝึกอบรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนผู้ศึกษาได้ค้นพบประเด็นที่สำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน ในการอบรมนี้ผู้วิจัยได้ให้ความรู้โดยการใช้ คู่มือประกอบกิจกรรม และโปสเตอร์ มีเนื้อหาสมบูรณ์เหมาะสม อ่านเข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เทคนิคการฝึกอบรมที่ใช้ในการส่งเสริมคือ เทคนิคการบรรยายชาวบ้านสามารถแสดงความคิดเห็นและถามตอบข้อสงสัยได้ตลอดการบรรยาย เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้น ตามทฤษฎีของ เกษม จันทรแก้ว (2540 : 142-145) ให้ความเห็นว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นการให้การศึกษ เพื่อสร้างจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานของการทำงานของธรรมชาติ ระบบนิเวศ ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาเหตุของการเกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำจากน้ำมือมนุษย์ รวมทั้งแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนงลักษณ์ รักเล่ง (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาการจัดทำแหล่งเรียนรู้ป่าชุมชน และผลการเรียนรู้ของเยาวชนจากการใช้แหล่งเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาป่าชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ทำให้เกิดหลักสูตรแหล่งเรียนรู้ป่าเขาหัวช้างขึ้น ซึ่งวิทยากรหรือครูภูมิปัญญาสามารถใช้เป็นคู่มือสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ และผลการทดลองใช้แหล่งเรียนรู้ทำให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีความพึงพอใจ

แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กอบวิทย์ พิริยะวัฒน์ (2553 : บทคัดย่อ) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความตระหนักต่อป่าชายเลนของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมโครงการสนองพระราชเสาวนีย์ลูกนนทรีอาสาปลูกป่าชายเลนพิทักษ์นครหลวง ของนักเรียนนนทรีวิทยากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เป็นสมาชิกชุมนุมนนทรีวิทยาลัยสร้างจิตอาสา พัฒนาสิ่งแวดล้อมจำนวน 70 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ใช้เวลา 12 ชั่วโมง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังทำกิจกรรมด้วยการทดสอบค่า t แบบ t-test for dependent samples ผลการศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องป่าชายเลน หลังการร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรม โครงการสนองพระราชเสาวนีย์ ลูกนนทรีอาสาปลูกป่าชายเลนพิทักษ์นครหลวงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ความตระหนักต่อป่าชายเลนหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรมโครงการสนองพระราชเสาวนีย์ ลูกนนทรีอาสาปลูกป่าชายเลนพิทักษ์นครหลวง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของโกวิท คงมี (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน และแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนในระดับน้อย คือ อาชีพ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านป่าชุมชน รายได้ สภาพภูมิประเทศของป่าชุมชน และประเภทของพื้นที่ป่าชุมชน สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลาง คือ เพศ ภูมิลำเนาเดิม การประกวดป่าชุมชนดีเด่น ขนาดจำนวนของคณะกรรมการป่าชุมชน การได้รับการฝึกอบรมด้านป่าชุมชน การได้รับคำแนะนำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ และการได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากภาคเอกชน หรือ องค์กรพัฒนาเอกชน สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากภาคเอกชน หรือ องค์กรพัฒนาเอกชน การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ และการได้รับคำแนะนำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ตามลำดับ หมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนสูงสุด 3 อันดับ คือ บ้านบึงเจริญ บ้านบ่อทราย และบ้านเนินม่วงพัฒนาตามลำดับ การขอสนับสนุนของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนส่วนใหญ่ ได้แก่ ความต้องการด้านกล้าไม้ อุปกรณ์การป้องกันรักษาป่า อุปกรณ์ดับไฟป่า การจัดฝึกอบรมด้านป่าชุมชน และป้ายโครงการป่าชุมชนหรือป้ายแนวเขตป่าชุมชน ในขณะการขาดงบประมาณในการบริหารจัดการป่าชุมชน การลักลอบตัดไม้และเก็บหาของป่าและการบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน ที่เป็นปัญหาอุปสรรคหลักในการบริหารจัดการป่าชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี

2. ชาวบ้านมีความรู้ก่อน การจัดกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน อยู่ในระดับดี และหลังการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนชาวบ้านมีความรู้ที่อยู่ในระดับดีมาก จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีความรู้เรื่องการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนและทราบถึงการปลูกต้นกระถินเทพา หลังการส่งเสริมมากกว่าก่อนการส่งเสริม แสดงให้เห็นว่ากระบวนการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนทำให้ชาวบ้านได้มีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกระบวนการฝึกอบรมและเอกสารประกอบการจัดกิจกรรมได้ผ่านการสร้างอย่างเป็นขั้นตอนและผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างถูกต้อง และความสนใจของแต่ละบุคคลในการร่วมกิจกรรมซึ่งกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนเป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ชาวบ้านเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ตามทฤษฎีของเกษม จันทรแก้ว (2540 : 30) สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน เพราะสิ่งแวดล้อมศึกษาจะพัฒนาประชากรของโลกให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความสำคัญ และการทำงานของโลก และจะช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ต่อข้อปฏิบัติที่ว่า โลกเป็นของเรา ให้กลับเป็นการปฏิบัติที่ว่าเราเป็นของโลกต้องมีหน้าที่ดูแลโลก เลิกพฤติกรรมที่กอบโกยผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นผู้ดูแล รับผิดชอบ รู้คุณค่า และรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ซึ่งจะนำมาสู่คุณภาพชีวิตสอดคล้องกับแนวคิดของอนันต์ ศรีโสภณ (2525 : 6) ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าหรือเป็นความรู้เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของหรือบุคคลซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์หรือจากรายงาน การรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนิจพร มาจันท์ (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ กรณีศึกษา : ป่าชุมชนโคกหินลาด และป่าชุมชนโคกใหญ่ ของจังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า สภาพภูมิประเทศของป่าชุมชนโคกหินลาด อำเภอมือ และป่าชุมชนโคกใหญ่ อำเภอนวนป่า จังหวัดมหาสารคาม มีสภาพเป็นป่าโคก ป่าเต็งรัง มีการจัดการป่า มองเห็นความแตกต่างกันของการใช้ประโยชน์ในการเข้าถึงและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติโดยอาศัยโครงสร้างทางอำนาจด้านเศรษฐกิจ การเมือง และอำนาจของชุมชนในการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วมและด้านองค์ความรู้ และภูมิปัญญาชาวบ้านพบปัญหาการจัดการป่าโดยรวมระดับมาก และรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการป่า PHAKOKS MODEL โดยสรุปหลังการจัดกระบวนการเรียนรู้ ประชาชนรอบป่ามีความรู้ เจตคติและการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับปรีชา ยิ่งงามแก้ว (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมปลูกป่า ตำบลหนองอ้อ อำเภอนองวัวขย จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ในระดับปานกลาง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ โดยรวมและปัจจัยทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ข้อเสนอแนะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปประชาสัมพันธ์ชี้แจงข่าวสารโครงการฯ ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ ควรศึกษาเรื่องระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับโครงการฯ

3. ชาวบ้านมีส่วนร่วมก่อนการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน สำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม อยู่ในระดับน้อยและหลังการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน ชาวบ้านมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ชาวบ้าน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามมีส่วนร่วมในการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนหลังการส่งเสริมมากกว่าก่อนการส่งเสริมแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่องมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนมุ่งเน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกระบวนการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน เช่น การแสดงความคิดเห็น และการชี้ประเด็นปัญหา การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การได้รับประโยชน์ตามทฤษฎีของ กรรณิกง ชมดี (2544 : 11) ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าจะเป็นระดับปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่เห็นพ้องต้องกันและเข้าร่วมมือรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ตามแนวคิดของ เกษม จันทร์แก้ว (2540 : 2) ได้ให้ความหมายว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาหมายถึงกระบวนการที่ทำให้ประชากรโลกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม มีทักษะบ่งชี้และการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดค่านิยมในการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อเกิดขึ้น ความซาบซึ้งถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แล้วก่อให้เกิดความห่วงใยพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อเนื่องยาวนานทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลกซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา และสอดคล้องกับการศึกษาของ ธนเกียรติ จุลมรศรี (2553 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในหมู่บ้านพวยาง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนอยู่ในระดับสูง มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.72 โดยกิจกรรมที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 2.78 คะแนน คือ กิจกรรมการติดตามและประเมินผล การจัดการทรัพยากรป่าไม้ รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมการดูแล ป้องกัน และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ การคิดค้นปัญหาและการวางแผนการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.74, 2.71 และ 2.65 ตามลำดับ และพบว่าความแตกต่างของลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็น สมาชิกกลุ่ม ทางสังคม การได้รับข่าวสารและความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรป่าไม้ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) สำหรับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่

ประชาชนเสนอได้แก่ การสร้างเครือข่ายดูแลรักษาป่า และจัดกิจกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้เพื่อสร้างจิตสำนึกอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับ กิตติศักดิ์ แก้ววารี (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท ได้แก่ สถานภาพทางสังคม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยหลัก ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์ป่าชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนและผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากป่าชุมชนและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพัชรรวีกิตติ (ประเสริฐ เพชรโสม) (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยพระสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดชัยบอน บทบาทของพระครูสิริพัชรกรกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความมุ่งหมายเพื่อ (1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระครูสิริพัชรกร เจ้าอาวาสวัดชัยบอน ตำบลกันจุก อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (2) เพื่อศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของวัดชัยบอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสังเกต ผลการศึกษาพบว่า (1) สภาพบริบททางสังคมวัฒนธรรมของวัดชัยบอนและพระสงฆ์ที่มีบทบาทอย่างมากในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า โดยมีพระครูสิริพัชรกร เจ้าอาวาสวัดชัยบอน เป็นแกนนำมีองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ (2) พระครูสิริพัชรกร แสดงตนชัดเจนว่าจะต่อสู้รักษาป่า รักษาหน้าเอาไว้ เพื่อผลประโยชน์ของชุมชนชัยบอนอย่างไม่ย่อท้อ ท่านใช้วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารวิชาการเผยแพร่ความรู้ด้านต่างๆ ให้กับประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่ยินดีให้การสนับสนุน ข้อเสนอแนะ ควรส่งเสริมให้สถาบันพระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้โดยการทำกิจกรรมเผยแผ่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการวางแผนการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนปลูกป่าทดแทน ในการส่งเสริมการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ ดังนั้น ชาวบ้านโคกก่อ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีการวางแผนร่วมกันในเรื่องของการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนมากกว่านี้

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ผลการศึกษาพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ โดยใช้พื้นที่ป่าในการเลี้ยงสัตว์ ดังนั้น ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนในการใช้พื้นที่เลี้ยงสัตว์โดยไม่ให้บุกรุกป่าชุมชน

1.3 ด้านการติดตามและประเมินผลการดำเนินการปลูกป่า ผลการศึกษาพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีส่วนร่วมในการติดตามการส่งเสริมการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ประชาชน ดังนั้น ชาวบ้านโคกก่อ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ควรมีการส่งเสริมความร่วมมือและการดำเนินการด้วยการส่งเสริมจากองค์กรและการนำไปสู่การปฏิบัติ ที่มีความชัดเจน และครอบคลุม เพื่อนำไปปฏิบัติและมีการติดตามและประเมินผลเพื่อการพัฒนา

1.4 ควรมีการเน้นการใช้สื่อ หรืออื่นๆ ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เข้ารับการอบรม

1.5 ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านได้รับรู้เกี่ยวกับการบุกรุกทำลายป่าชุมชนมากขึ้น เพื่อจะได้รู้แนวทางในกาแก้ไขแก่ชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษางานวิจัยเรื่องการสร้างเจตคติ การสร้างความตระหนัก และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

2.2 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบประเภทต้นไม้ชนิดอื่นๆ หรือพืชสมุนไพรในการนำไปปลูกเพื่อการอนุรักษ์

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมป่าไม้. การบริหารจัดการป่าชุมชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2549.
- กรรณิกิจ ขมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลด่านช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปร.ม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544.
- กษิอาจ หลิมสวัสดิ์. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการพึงพิงป่าชุมชนโคกสะอาด ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยานิพนธ์ วท.ม. การจัดการป่าไม้, 2543
- กอบวิทย์ พิริยะวัฒน์. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องป่าชายเลนและการตระหนักต่อป่าชายเลนของนักเรียนนันทรีวิทยาโดยการจัดกิจกรรมโครงการสนองพระราชเสาวนีย์ลูกนันทรีอาสาปลูก ป่าชายเลนพิทักษ์นครหลวง. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2553.
- กิตติศักดิ์ แก้ววารี. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะวนศาสตร์ ภาควิชาการจัดการป่าไม้ : วารสารการจัดการป่าไม้, 2553
- เกณฑ์การประเมินรูบรีคส์. สืบค้นมาจาก < <http://www.slideshare.net/krulamai> > สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2556
- โกวิท คงมี. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน จังหวัดอุทัยธานี. กรุงเทพฯ : วท.ม. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2553.
- เกษม จันทรแก้ว. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- ชูเกียรติ ภัยลี. การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมระหว่างเขตพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานกับเขตพื้นที่ที่ไม่มีการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนและมลชนสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ วท.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2536.
- ชูชัย สมितिไกร. การฝึกอบรมบุคลากรในองค์การ. กรุงเทพฯ : ชนวนพิมพ์, 2540.
- ดิเรก อรุณเพ็ง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าไม้ในพื้นที่โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสทรงราชย์ ปีที่ 50 ท้องที่จังหวัดลพบุรี. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ วท.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.

- ดุสิต เวชกิจ. การมีส่วนร่วมของประชาชนและการระดมทรัพยากรเพื่อการป่าไม้ชุมชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2535.
- ติน ประชัญญ์. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2539.
- ถวิลวดี บุรีกุล. วิพากษ์การมีส่วนร่วมสถาบันพระปกเกล้า. การวิพากษ์การมีส่วนร่วมระหว่างประเทศ. สืบค้นมาจาก <<http://www.kpi.ac.th.kpiuser/publicparticipation>> สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2556.
- ไทยกฤตวิ. ทรัพยากรป่าไม้. สืบค้นมาจาก <<http://www.school.net.th/library/snct6/envi2/forest/forestn.htm>> สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2556.
- ธนเกียรติ จุลภมรศรี. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่หมอบนพูนยง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี. กรุงเทพฯ : คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วารสารการจัดการป่าไม้ปีที่ 4(8), 2553.
- ธีระศักดิ์ อุดมพร. ปลุกกระตือรือร้นป้องกันโรงไฟฟ้าชีวมวล ทางสร้างอาชีพรายได้บ้านดงดินแดง. กรุงเทพฯ : เกษตร-วิทยาศาสตร์-ไอที, 2555.
- นงลักษณ์ รักเล่ง. การพัฒนาป่าชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชน. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ : สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2549.
- นิจพร มาจันทร์. กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบกรณีศึกษา : ป่าชุมชนโคกหินลาด และป่าชุมชนโคกใหญ่ ของจังหวัดมหาสารคาม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม : วิทยานิพนธ์ วท.ม. สิ่งแวดล้อมศึกษา, 2556.
- น้อย ศิริโชติ. เทคนิคการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2524.
- บุญชม ศรีสะอาด. วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัยครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เจริญผลการพิมพ์, 2532.
- บุญเลิศ ไพรินทร์. การเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และทัศนคติ. กรุงเทพฯ : สวัสดิการ, 2553.
- ประพันธ์ วรรณบวร. การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. ขอนแก่น : การศึกษาลิขสิทธิ์ ส.ม.ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543.
- ประภาพร สุวรรณ. ทัศนคติ การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2526.
- ปรีชา ยิ่งงามแก้ว. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมปลูกป่าตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองบัวขอม จังหวัดอุดรธานี. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม : วิทยานิพนธ์ วท.ม. การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม, 2550.

- ปัญญา บุตะกะ. ความสำคัญของปัจจัยในการจัดการป่าชุมชนตามความคิดเห็นของประชาชน : กรณีศึกษาป่าชุมชนเขาตองเจ้าปู่ ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม : วิทยานิพนธ์ วท.ม. การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม, 2552.
- เทศบาลตำบลคันธารราษฎร์. แผนพัฒนาชุมชนบ้านโคก. จังหวัดมหาสารคาม : เทศบาลตำบลคันธารราษฎร์, 2556.
- พระครูพัชรวรกิตติ (ประเสริฐ เพชรโสม). วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยพระสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดชัยบอน บทบาทของพระครูสิริพัชรกรกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้. มหาสารคาม : วิทยานิพนธ์ วท.ม. สิ่งแวดล้อมศึกษา, 2551.
- พัฒนา สุขประเสริฐ. กลยุทธ์ในการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- เพิ่มศักดิ์ มกราริรมย์. การจัดการป่าแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ วท.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548. ก
- เพิ่มศักดิ์ มกราริรมย์. ป่ากับชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543. ข
- เพิ่มศักดิ์ มกราริรมย์. ป่าชุมชน : สาระสำคัญและประเด็น. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543. ค
- เพิ่มศักดิ์ มกราริรมย์. เอกสารประกอบการบรรยาย ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน แห่งภูมิภาค เอเชียแปซิฟิก. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.
- กัญญา สาธ. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- ระวีวรรณ ชินะตระกูล. การศึกษากระบวนการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : ศุภศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าลาดกระบัง, 2540.
- ลัดดาวัลย์ กัณหสุวรรณ. สิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพ : เอ็นไวร์ คอนเซ็ป, 2541.
- วราพร นันทจันทร์. สัมภาษณ์สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมบ้านโคกก่อง. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2556.
- วันชัย วัฒนศัพท์. สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ : โอเอสพรีนติ้งเฮ้าส์, 2543.
- สงวน ปัทมธรรมกุล และคณะ. โครงการติดตามและประเมินผลการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กโดยชุมชนการศึกษาศึกษาเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำ. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2533.
- สมนึก ปัญญาสิงห์. แนวคิดและหลักการและการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์, 2532
- สมหวัง คุรุรัตน์. การฝึกอบรมหลักการปฏิบัติภาควิชาเทคโนโลยีการสื่อสาร. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539.
- สรिया คุสุกรัตน์. การพัฒนาโครงการฝึกอบรมการป้องกันและควบคุมไฟป่าแบบมีส่วนร่วม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ วท.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.

สุดา เสนีย์ และคณะ. รายงานการวิจัยคณะสาธารณสุขศาสตร์. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529.

สุพจน์ อัครพรหมณ์. ขบวนการเคลื่อนไหวของเกษตรกร : ศึกษาเฉพาะกรณีสมัชชาเกษตรกรภาคอีสาน (สกอ.) จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : สถาบันราชภัฏมหาสารคาม, 2544.

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. แผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. สืบค้นมาจาก <<http://www.onep.go.th/index.php?option.com> > สืบค้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน. 2556.

สำนักงานมูลนิธิอนุรักษ์ป่ารอยต่อ. ป่าชุมชน ความหมายของ 'ป่า' และ 'ชุมชน'. สืบค้นมาจาก <<http://www.5provincesforest.com>> สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน. 2556.

หม่อมไม้. กระถินเทพา ไม้บุกเบิกโตเร็ว. สืบค้นมาจาก <<http://www.monmai.com/>> สืบค้นเมื่อ วันที่ 18 กันยายน. 2556

อนงค์ พัฒนจักร. กระบวนการและรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองการพิมพ์, 2535.

อนันต์ ศรีโสภณ. การพัฒนาการทดสอบ. กรุงเทพฯ : จุฬารัตน์การพิมพ์, 2525.

อชชา เขตบำรุง. การบริหารจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น : กรณีศึกษากระบวนการจัดทำแผนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนโคกหินลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ วท.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549

ภาคผนวก

ภาคผนวก (ก)

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านป่าชุมชน บ้านโคกก่อง
ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านป่าชุมชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

นายบุญเรือง สัทนาท เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วราพร นันทจันทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่บ้านเลขที่ 56 บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 10
สิงหาคม 2556

นายหนูจันทร์ ภูมั่ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วราพร นันทจันทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่บ้านเลขที่ 78 บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 10
สิงหาคม 2556

นายอุดม คำดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วราพร นันทจันทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่บ้านเลขที่ 102 บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 10
สิงหาคม 2556

นายคำภู ศรีหานาจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วราพร นันทจันทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่บ้านเลขที่ 65 บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 10
สิงหาคม 2556

นายอนงค์ โคตรโสภาก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วราพร นันทจันทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่บ้านเลขที่ 112 บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 10
สิงหาคม 2556

นางสมควร อินทิชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วราพร นันทจันทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่บ้านเลขที่ 10 บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 10
สิงหาคม 2556

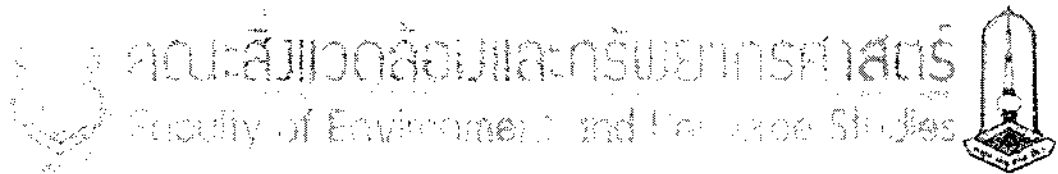
นางสมศรี เทพดู่ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วราพร นันทจันทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่บ้านเลขที่ 51 บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 10
สิงหาคม 2556

นางวิจิต ภูคะฮาด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วราพร นันทจันทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่บ้านเลขที่ 63 บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 10
สิงหาคม 2556

นางจันทร์เพ็ญ ฤทธิ์ทรงเมือง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วราพร นันทจันทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่บ้านเลขที่ 23 บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 10
สิงหาคม 2556

นาพิสมัย เจียมพรม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วราพร นันทจันทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่บ้านเลขที่ 48 บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 10
สิงหาคม 2556

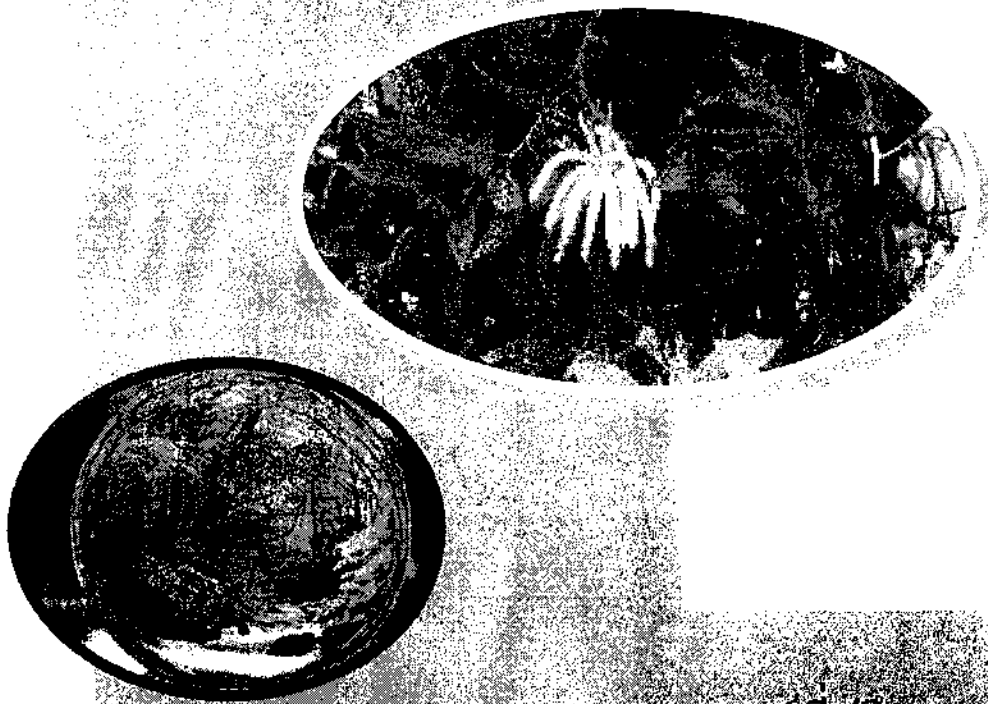
ภาคผนวก (ข)
คู่มือและโปสเตอร์

คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์
Faculty of Environment and Land Use Studies

คู่มือกิจกรรมการส่งเสริมปลูกต้นไม้กระถางเพื่อการอนุรักษ์
พื้นที่ป่าชุมชน บ้านโคกก่อง

ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

อาจารย์ที่ปรึกษา

ดร. จุติศักดิ์ เวชกามา

วราพร นันทจันทร์ นิสิตสาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา

คำนำ

คู่มือกิจกรรมการส่งเสริมปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน เล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา เพื่อเป็นคู่มือกิจกรรมการส่งเสริมปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับผู้ต้องการศึกษาค้นคว้า เรื่อง ป่าชุมชนคืออะไร เรื่อง ทำไมถึงต้องกระถินเทพา และเรื่อง การปลูกและบำรุงรักษาต้นกระถินเทพา ทำให้ผู้ศึกษาสามารถนำทฤษฎีต่างๆที่ได้จากคู่มือกิจกรรมเล่มนี้มาปรับใช้กับโครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา ในระดับที่ท่านต้องการศึกษาคู่มีฉบับนี้มีเนื้อหาเข้าใจง่าย และมีเนื้อหาสาระค่อนข้างมาก ทางผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้ศึกษาทุกท่านจะได้รับประโยชน์จากการศึกษาจากรายงานเล่มนี้ไม่มากนักน้อยหากมีข้อบกพร่องประการใด จัดทำขอภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

วรภาพ นันทจันทร์

ผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กิจกรรมที่ 1 เรื่อง ป่าชุมชนคืออะไร	1
ป่าชุมชนคืออะไร	3
การใช้ประโยชน์ป่าชุมชน	7
การอนุรักษ์ป่าชุมชน	9
กิจกรรมที่ 2 เรื่อง ทำไมถึงต้องกระถินเทพา	11
ลักษณะทั่วไปของต้นกระถินเทพา	14
สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม	16
การขยายพันธุ์	17
กิจกรรมที่ 3 เรื่อง การปลูกและบำรุงรักษา	19
อุปกรณ์ในการปลูก	21
การเตรียมพื้นที่ปลูกและวิธีการปลูก	22
โรคและแมลงศัตรู	23
บรรณานุกรม	24

กิจกรรมที่ 1

เรื่อง ป่าชุมชนคืออะไร

1. สารสำคัญ

"ป่า" ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 4(1)ให้ความหมายว่า "ป่า หมายความว่า ที่ดิน ที่ยังมีต้นไม้บุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ให้ความหมายในมาตรา 4 ว่า "ป่า" หมายความว่า ที่ดินรวมถึงตลอดถึงภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเล ที่ยังมีต้นไม้บุคคลได้มาตามกฎหมาย

ส่วนคำว่าชุมชน ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 หน้า 368 ให้ความหมาย ดังนี้ "ชุมชน หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน" เมื่อนำมารวมกันเป็น "ป่าชุมชน"

"ป่าชุมชน หมายถึง ที่ดิน และ/หรือ ที่ดินป่าไม้ ที่ชุมชนได้ดำเนินการหรือได้รับอนุญาตตามกฎหมายให้ดำเนินการร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ จัดการกิจการงานด้านป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติและแผนงานที่เกี่ยวข้องซึ่งอาจสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้นด้วย การจัดการ หรือดำเนินการดังกล่าว ก็เพื่อการอนุรักษ์ และให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน"(สำนักงานมูลนิธิอนุรักษ์ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด เลขที่ 872 พหลโยธิน ซอย 8 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400 โทร.0-2616-9209)2. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

เพื่อให้ชาวบ้านโคกก่องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน ในเรื่อง ความหมาย ประเภทประโยชน์และการอนุรักษ์ป่าชุมชน

3. เนื้อหาสาระในการฝึกอบรม

1. ป่าชุมชนคืออะไร
2. การใช้ประโยชน์ป่าชุมชน
3. การอนุรักษ์ป่าชุมชน

4. กิจกรรมการฝึกอบรม

4.1 ขั้นก่อนการฝึกอบรม

การเตรียมความพร้อมของผู้เข้าฝึกอบรมหรือการสร้างบรรยากาศให้เอื้ออำนวยต่อการฝึกอบรมโดยการสร้างความคุ้นเคยเพื่อลดความตึงเครียด และลดความกังวลให้แก่ผู้เข้าอบรม มีขั้นตอนดังนี้

- 1) การแนะนำตัว ทำความคุ้นเคยกับผู้เข้าฝึกอบรม
- 2) การสร้างบรรยากาศการฝึกอบรมให้กับผู้ฝึกอบรมเพื่อลดความตึงเครียด (เทคนิคกระบวนการนั้นหนากการ)
- 3) อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับการฝึกอบรม (เทคนิคการบรรยาย)

4.2 ขั้นลงมือฝึกอบรม

- 1) บรรยายให้ความรู้ เรื่อง ป่าชุมชนคืออะไร(เทคนิคการบรรยาย)
- 2) ถาม ตอบ ขณะบรรยายให้ความรู้ เพื่อที่จะให้ผู้เข้าฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น (เทคนิคการถามตอบ)

4.3 ขั้นสรุป

วิทยากรร่วมกับผู้ฝึกกิจกรรมสรุปและ อภิปรายคุณค่า ปัญหา สาเหตุ ผลกระทบและ แนวส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนพื้นที่ป่าชุมชน บ้านโคกก่อ

5. สื่อ อุปกรณ์ ในการจัดกิจกรรม

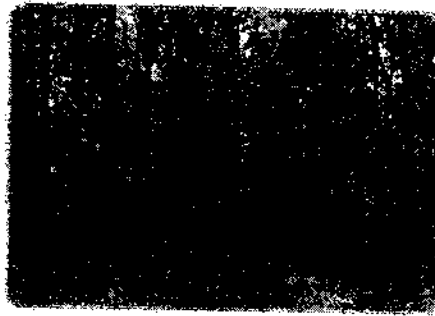
โปสเตอร์ เรื่อง การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนและการอนุรักษ์ป่าชุมชน

6.ขั้นวัดผลและประเมินผล

1. สังเกตจากการร่วมกิจกรรมของชาวบ้าน (เช่น ความสนใจต่อกิจกรรม, การแสดงความคิดเห็น, การกล้าแสดงออก)
2. วัดผลและประเมินผลด้านความรู้ โดยจะวัดก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

ใบความรู้เรื่อง ป่าชุมชนคืออะไร

ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ที่ประชาชนได้ร่วมกันอนุรักษ์ พัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ที่ให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในป่าอย่างยั่งยืนและเป็นธรรมภายใต้กฎระเบียบที่ชุมชนได้กำหนดไว้โดยสอดคล้องกับความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ

ภาพประกอบที่ 1 ป่าชุมชน

ที่มาของป่าชุมชน

1. มาจากการรักษาไว้ตามความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ป่าดังกล่าวนี้เป็นพื้นที่ที่เป็นส่วนหนึ่งของการใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตของราษฎรในชุมชนทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น การทำมาหากิน ระบบครอบครัว เครือญาติ โครงสร้างอำนาจ กฎระเบียบ สุขภาพ อนามัย ที่อยู่ของผีและวิญญาณบรรพบุรุษที่สามารถทำให้คนเจ็บป่วยได้ ระบบคุณค่า เช่น ความเชื่อที่ว่ามนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ไม่มีอำนาจโดยตรงที่จะควบคุมธรรมชาติได้ มนุษย์จึงต้องขออนุญาต ถึงแม้ว่าป่าเหล่านี้จะได้ชื่อว่าเป็นป่าพิธีกรรม แต่ป่าดังกล่าวก็ยังคงสามารถรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและหน้าที่ต่างๆ ตามธรรมชาติของป่าโดยปกติอีกด้วย
2. มาจากการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นป่าที่ป้องกันหรือรักษาคุณภาพของระบบนิเวศท้องถิ่น ป่าประเภทนี้มักเป็นป่าที่เป็นต้นน้ำ เป็นแหล่งน้ำซับ น้ำออกสู่ซึ่งราษฎรในชุมชนได้รักษาไว้เพื่อดำรงชีพมานาน
3. มาจากการเข้าไปรักษาป่า เมื่อมีการต่อต้านการเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรโดยบุคคลภายนอกและบุคคลภายในหมู่บ้านเดียวกัน
4. มาจากความต้องการการใช้สอยทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในชุมชน ป่าเป็นแหล่งอาหาร ยา รักษาโรคและวัตถุปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีพของชาวบ้าน ป่าบางแห่งได้รับการร่วมกันจัดการโดยตั้งวัตถุประสงค์ที่จะปลูกป่าไว้เพื่อใช้สอยและแบ่งส่วนหนึ่งขายเป็นรายได้ไว้พัฒนาชุมชนได้อีกด้วย

5. มาจากการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าไปจัดการป่าหรือให้ช่วยสืบทอดประเพณีรักษาป่าดั้งเดิมไว้ ซึ่งอาจพัฒนาเป็นป่าชุมชนในอนาคต

6. มาจากการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ

ประเภทของป่าชุมชน

กรมการป่าไม้สรุปถึงประเภทของป่าชุมชนไว้ว่า ป่าชุมชนได้มีวิวัฒนาการในประเทศไทยมานานแล้ว ทั้งในส่วนของประชาชนที่ได้มีวิธีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าเพื่อประโยชน์ของชุมชนในรูปแบบต่างๆ และทั้งในส่วนของหน่วยงานภาครัฐ ที่ได้มีการส่งเสริมและจัดพื้นที่ให้ประชาชนเพื่อการใช้ประโยชน์ส่วนรวม ทำให้ประเภทของป่าชุมชน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. ชุมชนแบบดั้งเดิม คือ ป่าชุมชนที่ประชาชนได้ดูแลรักษามาตั้งแต่เดิมตามวัฒนธรรมประเพณี
2. ป่าชุมชนแบบพัฒนา คือ ป่าชุมชนที่ประชาชนได้รับการส่งเสริมให้จัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของป่าชุมชน ตามนโยบายของรัฐในช่วงต่างๆ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมีความหลากหลายของการจัดการป่าชุมชนในประเทศไทยตามสภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณี ทำให้การแบ่งประเภทของป่าชุมชนตามสภาพของการเกิด ได้แก่ การเกิดจากความจำเป็นของประชาชนเอง หรือเกิดจากการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐแต่เดิมจากหน่วยงานพัฒนาเอกชน หรือจากการดำเนินงานพร้อมกันของหน่วยงานทั้งรัฐและเอกชน ดังนั้น ปัจจุบันอาจจะไม่ได้สภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับชุมชนที่แท้จริง

ภาพประกอบที่ 2 ประเภทป่าชุมชน

ลักษณะของป่าชุมชน

การดำเนินงานป่าชุมชน มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) เพื่อเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมตามประเพณี 2) เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและป้องกันสิ่งแวดล้อม 3) เพื่อเป็นแหล่งป่าไม้ใช้สอยสำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ป่าชุมชน สามารถแยกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

1. ป่าปูด้า เป็นป่าชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นจากการอนุรักษ์พื้นที่ป่าธรรมชาติของชาวบ้านโดยใช้ความเชื่อและประเพณี เป็นวัตถุประสงค์หลัก ในการจัดการและการใช้ประโยชน์พบเห็นได้ทั่วไปตามหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะเมื่อมีการตั้งหมู่บ้านจะต้องมีการตั้งศาลปูด้าขึ้นเป็นหลักบ้าน ในบริเวณที่มีต้นไม้ใหญ่และหนาที่บ นอกจากนั้น จะมีการทำพิธีตั้งเจ้าเพื่อเป็นผู้ดูแลรักษา ถือเป็นบริเวณศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านทุกคนจะต้องช่วยกันดูแลรักษาไม่ให้ผู้ใดบุกรุกที่ดิน ตัดไม้และล่าสัตว์ แต่สามารถเก็บอาหารได้ เช่น เห็ด ผักป่า ใบไม้ เป็นต้น

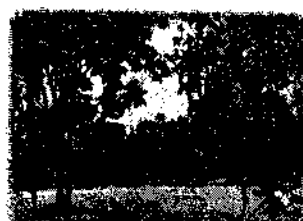

ภาพประกอบที่ 3 ป่าปูด้า

2. ป่าช้า เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นจากการรักษาพื้นที่ป่าธรรมชาติบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้านของชาวบ้านสำหรับใช้เป็นสถานที่เผาหรือฝังศพ โดยใช้ประเพณี และความเชื่อเป็นวัตถุประสงค์หลักในการจัดการ

3. ป่าชันน้ำ เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดขึ้นจากการอนุรักษ์พื้นที่ป่าธรรมชาติของชาวบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการและใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของหมู่บ้านสำหรับใช้ในการอุปโภคบริโภค และการเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังมีผลพลอยได้อีกหลายประการ คือ เป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติ แหล่งไม้ฟืน แหล่งสมุนไพร และแหล่งนันทนาการ โดยมีชาวบ้านทุกคนช่วยกันดูแลรักษา มิให้ผู้ใดเข้าไปตัดต้นไม้ มีการตั้งเกณฑ์และบทลงโทษ โดยมีคณะกรรมการทำหน้าที่พิจารณาโทษและปรับไหม ป่าชันน้ำจะพบได้ในหมู่บ้านทางภาคเหนือ

4. ป่าห้วยนา เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นจากการรักษาพื้นที่ป่าหรือการปลูกป่าตามหัวไร่ปลายนา เล็กๆ รอบหมู่บ้านเหนือพื้นที่นาของชาวบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการพังทลายของดินหรือกรวดทรายลงในพื้นที่นา

ภาพประกอบที่ 4 ป่าหัวไร่ปลายนา

5. วัดป่า เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นจากการรักษาป่าธรรมชาติหรือการปลูกป่าขึ้นในบริเวณวัดของพระภิกษุ และชาวบ้านโดยใช้ความเชื่อและประเพณีเป็นวัตถุประสงค์หลักในการบริหารจัดการ เพื่อเป็นสถานที่สำหรับพระภิกษุใช้ปฏิบัติธรรม และไปรษณจากไม้ในกิจกรรมของวัด

6. ป่าอภัยทาน เป็นป่าชุมชนที่เกิดจากการรักษาป่าธรรมชาติของชาวบ้านโดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อเป็นพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ตามหลักพุทธศาสนา โดยทั่วไปจะเห็นตามวัด

7. ป่าโรงเรียน เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดจากการรักษาป่าธรรมชาติใกล้โรงเรียนหรือปลูกป่าขึ้นในโรงเรียนของครู นักเรียน และชาวบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งนันทนาการ แหล่งอาหารธรรมชาติของนักเรียน แหล่งศึกษาทางด้านการเกษตร

8. ป่าไม้ใช้สอย เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดขึ้นจากการรักษาป่าธรรมชาติ หรือปลูกป่าขึ้นของชาวบ้าน โดยป่าธรรมชาติชาวบ้านจะช่วยกันอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นแหล่งใช้สอยไม้ฟืน แหล่งอาหารทางธรรมชาติและแหล่งสมุนไพร ตลอดจนเป็นที่เลี้ยงสัตว์

9. ป่าเศรษฐกิจชุมชน เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดจากความพยายามของชาวบ้านในการปลูกป่าหรืออนุรักษ์ป่าธรรมชาติ เพื่อเป็นแหล่งรายได้ของชุมชน โดยมีองค์กรประชาชน อาจเป็นคณะกรรมการสภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้านหรือองค์กรประชาชนอื่นๆ เป็นผู้จัดการดูแลควบคุมผลประโยชน์ที่ได้จากป่า ตลอดจนเงินรายได้ที่ได้จากการขายผลผลิตจากป่าตัวอย่าง เช่น การปลูกป่าชุมชนในพื้นที่สาธารณประโยชน์ การอนุรักษ์ป่าไม้ธรรมชาติ เก็บหน่อไม้ขายเป็นแหล่งรายได้

ภาพประกอบที่ 5 ป่าเศรษฐกิจชุมชน

10. ป่าในเมือง เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นในชุมชนที่เจริญแล้ว มีพื้นที่ป่าขนาดเล็กไว้เพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ ความร่มรื่นของเขตเมือง เป็นสถานที่ออกกำลังกายกลางแจ้ง โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการลักษณะต่างๆ เช่น การจัดสวนสาธารณะกลางเมือง การปลูกต้นไม้ทั้งสองข้างทางในเขตเมือง เป็นต้น

การใช้ประโยชน์ป่าชุมชน

การใช้ประโยชน์ป่าชุมชน หมายถึง การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่า ประโยชน์ที่ประชาชนต้องการจากป่าจะเป็นสิ่งที่กำหนดวัตถุประสงค์ในการรักษาป่าเหล่านั้นไว้ เช่น เป็นแหล่งป่าไม้เพื่อการประกอบพิธีกรรมซึ่งแปรผันไปตามสถานภาพสังคมในแต่ละภูมิภาค การใช้ประโยชน์แหล่งน้ำธรรมชาติของหมู่บ้านเพื่อใช้สอยหรือเป็นสมบัติส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนชนบทที่อาศัยอยู่ใกล้เขตป่า จะใช้ประโยชน์ในลักษณะทางตรงมากกว่าทางอ้อม โดยทั่วไปแล้วจะใช้ประโยชน์เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการดูแลรักษาและจัดการป่าซึ่งอยู่ใกล้ชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ สามารถแยกได้ 4 ประการ ดังนี้

1. ประโยชน์เพื่ออนุรักษ์ดินน้ำ สมดุลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น
  - 1.1 เป็นแหล่งกักเก็บน้ำธรรมชาติในการอุปโภคบริโภค เช่น ป่าซับน้ำ ป่าห้วย ป่าพรุ
  - 1.2 เป็นแหล่งรักษาสภาพแวดล้อม ป้องกันการพังทลายของดิน ป้องกันชายฝั่ง เพิ่มธาตุอาหารให้แกดิน

ภาพประกอบที่ 6 สมดุลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ประโยชน์โดยเป็นแหล่งของความหลากหลายทางชีวภาพ
  - 2.1 เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติสำหรับบริโภคในชีวิตประจำวันของราษฎรในชุมชน
  - 2.2 เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและแมลงต่างๆ
  - 2.3 เป็นแหล่งพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ทำให้ลดความจำเป็นในการไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลในเมือง เป็นการรักษาโรคเบื้องต้นก่อนถึงมือแพทย์

ภาพประกอบที่ 7 อาหารป่า ของป่า

3. ประโยชน์จากเนื้อไม้

- 3.1 เนื้อไม้ กิ่งไม้ เศษของต้นไม้ใช้เป็นเชื้อเพลิง
- 3.2 เป็นไม้ใช้สอยต่างๆ ของราษฎร
- 3.3 เป็นรายได้ของราษฎรในชุมชน เช่น สามารถตัดไม้ที่ปลูกไปขายได้

4. ประโยชน์ทางสังคม

- 4.1 เพื่อแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ
- 4.2 เป็นแหล่งเพื่อการศึกษาเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชน
- 4.3 เป็นแหล่งวัตถุดิบในการผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน ตลอดจนเครื่องใช้สอยที่จำเป็น

การดำรงชีวิต

4.4 เป็นที่มาของกิจกรรมการสร้างพลังชุมชน เพื่อการจัดการป่าไม้ในรูปแบบการมีส่วนร่วมหรือป่าชุมชน โดยสมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสในการร่วมกันวางแผน ดำเนินการ ดูแลติดตาม และประเมินผล ตลอดจนร่วมกันจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้รับ

ภาพประกอบที่ 8 แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ

สรุปการใช้ประโยชน์ป่าชุมชน หมายถึง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชุมชนในด้านต่างๆ เช่น เป็นแหล่งอาหาร เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เป็นแหล่งสมุนไพร ใช้เป็นเชื้อฟืน เป็นต้น

การอนุรักษ์ป่าชุมชน

การอนุรักษ์ป่าชุมชน หมายถึง การดูแลรักษา รวมทั้งการนำเอาทรัพยากรมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดใช้อย่างยั่งยืนที่สุด และต้องมีการสูญเสียทรัพยากรไปโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด กล่าวคือเป็นการใช้ทรัพยากรของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคนรุ่นต่อไปในอนาคต โดยยึดหลักการใช้อย่างชาญฉลาด การประหยัด การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรทรัพยากรป่าไม้ (สนธิ์ จามะริก 2536 : 32-42) ได้กล่าวเสริมวัตถุประสงค์การจัดการป่าชุมชนว่า มีวัตถุประสงค์กว้างๆ เพื่อการอนุรักษ์ป่าและความหลากหลายของป่า มีกำหนดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากป่าที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีที่หลากหลายของชุมชน ในชุมชนแต่ละแห่งจะมีการจัดการป่า

แตกต่างกันไปตามความต้องการ ซึ่งบางชุมชนมีวัตถุประสงค์ในการจัดการที่หลากหลายขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ สภาพป่า วัฒนธรรมความเชื่อ และวัตถุประสงค์หลักในการใช้สอย ในพื้นที่มากขึ้น และเป็นแหล่งต้นน้ำ ชุมชนก็มักจะจัดการป่าบริเวณนี้เป็นป่าต้นน้ำจำกัดการใช้สอยประโยชน์ เพื่อไม่ให้เกิดการชะล้างหน้าดิน และให้ป่าคงความสมบูรณ์มากที่สุด ชุมชนในที่มากมายแห่งที่ยังคงวัฒนธรรมไว้ได้โดยไม่ล่มสลายจากการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน เพราะได้มีการรักษาป่าตามวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษป่าที่จัดการอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับระบบนิเวศและวัฒนธรรมของพื้นที่จะยิ่งเพิ่มความอุดมสมบูรณ์และยังเกิดประโยชน์ ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม่ใช่เกิดจากการปล่อยให้ธรรมชาติดูแลแต่เพราะมีการคุ้มครองจัดการที่เหมาะสม การจัดการยังช่วยเพิ่มคุณค่าและประโยชน์ใช้สอยทางสังคมและเศรษฐกิจและลดความเสียหายจากภัยธรรมชาติได้อีกด้วยในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพชุมชนต้องตกลงกันให้ได้ว่าจะตัดหรือใช้อะไร ใช้ที่ไหนได้บ้าง จะเหลืออะไรไว้แค่ไหน และจะช่วยกันบำรุงรักษาป่าอย่างไร จะรู้ได้อย่างไรว่าการใช้ประโยชน์จะไม่ส่งผลกระทบต่อป่า โดยการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนจะต้องยึดหลักอยู่เสมอว่าต้องมีไม้รุ่นใหม่เกิดขึ้นมาทดแทนและมีผลผลิตจากป่าอย่างสม่ำเสมอ (สมศักดิ์ สุขวงศ์ 2541 : 25-32) จากคำนิยามของคำว่าป่าชุมชน ที่มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันจะเห็นสาระสำคัญของป่าชุมชนอยู่ 3 ประการ คือ

1. ต้องมีพื้นที่ เพื่อเป็นพื้นที่ที่ชุมชนเข้าไปจัดการเพื่อประโยชน์ของชุมชน
2. ต้องมีขบวนการของชุมชนในการเข้าไปจัดการเพื่อประโยชน์ของชุมชน
3. ต้องมีการใช้ประโยชน์จากป่าตามความประสงค์ของชุมชนอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับวิถีชีวิต

ของชุมชน

ภาพประกอบที่ 9 การอนุรักษ์ป่าชุมชน

กิจกรรมที่ 2

เรื่อง ทำไม้ถึงต้องกระถินเทพา

1.สาระสำคัญ

กระถินเทพาจัดเป็นไม้บุกเบิกชนิดหนึ่ง ที่สามารถปรับตัวเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ซึ่งสภาพแวดล้อมถูกทำลาย ดังนั้นจึงมีการนำไปปลูกเป็นสวนป่าในหลายประเทศ เช่น มาเลเซีย ปาปัวนิวกินี ฟิลิปปินส์ เนปาล บังคลาเทศ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยเริ่มนำเข้ามาปลูกในปี พ.ศ. 2523 เนื่องจากมีคุณสมบัติที่เหมาะสมดังนี้ คือ เป็นไม้โตเร็ว มีอัตราการเจริญเติบโตดีกว่าไม้ซ้อและยูคาลิปตัส ซึ่งไม้ทั้งสองชนิดนี้จัดเป็นไม้โตเร็วมากที่สุดจำพวกหนึ่งที่เขตร้อนชื้นสามารถเจริญเติบโตได้ดีกว่าไม้อื่น ๆ ในสภาพดินไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ เช่น ดินลูกรัง ดินซึ่งผ่านการทำไร่เลื่อนลอย และดินตามบริเวณพื้นที่ลาดชัน เป็นต้นขึ้นได้ในสภาพดินที่มีความเป็นกรดสูง (pH4.2) ซึ่งนับว่าเป็นคุณสมบัติที่ดีมากประการหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพดินส่วนใหญ่ในภูมิภาคเขตร้อนซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วย มักจะมีสภาพความเป็นกรดอยู่ โดยทั่วไปลำตัวตรงปราศจากกิ่งก้านเนื้อไม้มีคุณสมบัติดี สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางเป็นพืชบำรุงดิน เนื่องจากมีเชื้อแบคทีเรียสกุลไรโซเบียมอาศัยอยู่ที่ปมราก ช่วยตรึงธาตุไนโตรเจนจากอากาศในดินมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่นเดียวกับพืชตระกูลถั่วอื่น ๆ หลายชนิด(หม่อมไม้ . 2556 : เว็บไซต์)

2. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

เพื่อให้ชาวบ้านโคกก่องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับต้นกระถินเทพา ในเรื่องลักษณะทั่วไปสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมการขยายพันธุ์

3. เนื้อหาสาระในการฝึกอบรม

1. ลักษณะทั่วไปของต้นกระถินเทพา
2. สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
3. การขยายพันธุ์

4. กิจกรรมการฝึกอบรม

4.1 ขั้นก่อนการฝึกอบรม

การเตรียมความพร้อมของผู้เข้าฝึกอบรมหรือการสร้างบรรยากาศให้เอื้ออำนวยต่อการฝึกอบรมโดยการสร้างความคุ้นเคยเพื่อลดความตึงเครียด และลดความกังวลให้แก่ผู้เข้าอบรม มีขั้นตอนดังนี้

- 1) ทำความคุ้นเคยกับผู้เข้าฝึกอบรม
- 2) การสร้างบรรยากาศการฝึกอบรมให้กับผู้ฝึกอบรมเพื่อลดความตึงเครียด (เทคนิคกระบวนการนั้นทางการ)
- 3) อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับการฝึกอบรม (เทคนิคการบรรยาย)

4.2 ขั้นลงมือฝึกอบรม

- 1) บรรยายให้ความรู้ เรื่องลักษณะทั่วไป สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การขยายพันธุ์ของต้นกระถินเทพา(เทคนิคการบรรยาย)
- 2) ถาม ตอบ ขณะบรรยายให้ความรู้ เพื่อที่จะให้ผู้เข้าฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น (เทคนิคการถามตอบ)

4.3 ขั้นสรุป

วิทยากรร่วมกับผู้ฝึกกิจกรรมสรุปและ อภิปรายคุณค่า ปัญหา สาเหตุ ผลกระทบและ แนวส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนพื้นที่ป่าชุมชน บ้านโคกก่อ

5. สื่อ อุปกรณ์ ในการจัดกิจกรรม

โปสเตอร์ เรื่อง ลักษณะทั่วไป สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การขยายพันธุ์

6.ขั้นวัดผลและประเมินผล

- 1 .สังเกตจากการร่วมกิจกรรมของชาวบ้าน (เช่น ความสนใจต่อกิจกรรม, การแสดงความคิดเห็น, การกล้าแสดงออก)
2. วัดผลและประเมินผลด้านความรู้ โดยจะวัดก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

ใบความรู้เรื่อง ทำไมถึงต้องกระถินเทพา

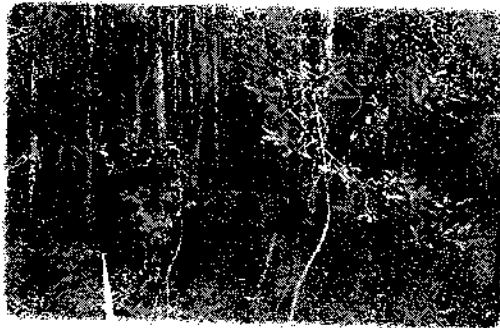

ภาพประกอบที่ 10 ลักษณะทั่วไปของต้นกระถินเทพา

กระถินเทพาจัดเป็นไม้บุกเบิกชนิดหนึ่ง ที่สามารถปรับตัวเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ซึ่งสภาพแวดล้อมถูกทำลาย ดังนั้นจึงมีการนำไปปลูกเป็นสวนป่าในหลายประเทศ เช่น มาเลเซีย ปาปัวนิวกินี ฟิลิปปินส์ เนปาล บังคลาเทศ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยเริ่มนำเข้ามาปลูกในปี พ.ศ. 2523 เนื่องจากมีคุณสมบัติที่เหมาะสมดังนี้ คือ เป็นไม้โตเร็ว มีอัตราการเจริญเติบโตดีกว่าไม้ซ้อและยูคาลิปตัส ซึ่งไม้ทั้งสองชนิดนี้จัดเป็นไม้โตเร็วมากที่สุดจำพวกหนึ่งที่เขตร้อนชื้นสามารถเจริญเติบโตได้ดีกว่าไม้อื่น ๆ ในสภาพดินไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ เช่น ดินลูกรัง ดินซึ่งผ่านการทำไร่เลื่อนลอย และดินตามบริเวณพื้นที่ลาดชัน เป็นต้น ขึ้นได้ในสภาพดินที่มีความเป็นกรดสูง (pH4.2) ซึ่งนับว่าเป็นคุณสมบัติที่ดีมากประการหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพดินส่วนใหญ่ในภูมิภาคเขตร้อนซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วย มักจะมีสภาพความเป็นกรดอยู่โดยทั่วไปลำตัวตรงปราศจากกิ่งก้านเนื้อไม้มีคุณสมบัติดี สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางเป็นพืชบำรุงดิน เนื่องจากมีเชื้อแบคทีเรียสกุลไรโซเบียมอาศัยอยู่ที่ปมราก ช่วยตรึงธาตุไนโตรเจนจากอากาศในดินมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่นเดียวกับพืชตระกูลถั่วอื่น ๆ หลายชนิด (หม่อมไม้ . 2556 :เว็บไซต์)

ลักษณะทั่วไปของต้นกระถินเทพา

ภาพประกอบที่ 11 ลักษณะทั่วไปของต้นกระถินเทพา

ลำต้น กระถินเทพาเป็นไม้ที่มีลักษณะลำต้นตรงและไม่ค่อยแตกกิ่งแขนง กล่าวคือ มีช่วงของลำต้นที่ปราศจากกิ่งก้านเกือบครึ่งหนึ่งของความสูงทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากกระถินเทพามีลักษณะพิเศษ คือ รีดกิ่งได้เองตามธรรมชาติ โดยกิ่งส่วนล่างจะทยอยแห้งตายไปตั้งแต่อายุยังน้อย ทรงพุ่มของต้นกระถินเทพาจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมโดยจะมีพุ่มกว้าง ถ้าปลูกห่างหรือขึ้นอยู่ในบริเวณที่โล่ง และจะสูงโปร่งถ้าปลูกชิดกันในสภาพของสวนป่า ลำต้นเมื่ออายุมากจะมีเปลือกแข็งหนา ขรุขระและแตกเป็นร่องตามยาว

ใบ ในระยะที่เป็นต้นอ่อน กระถินเทพาจะมีใบจริงประเภทใบรวม ซึ่งประกอบด้วยใบย่อยหลายๆ ใบคล้ายกับใบของกระถิน แต่เมื่อมีอายุได้ 2-3 สัปดาห์ ต้นกระถินเทพาจะสร้างใบเทียมที่มีลักษณะเป็นใบเดี่ยวมีเส้นใบแบบขนานขึ้นมาแทนใบจริง โดยใบเทียมดังกล่าวนี้เป็นส่วนของก้านใบและแกนกลางของใบรวมที่ขยายตัวแผ่กว้างออกไป จนมีลักษณะคล้ายแผ่นใบของพืชทั่วไป

ดอก มีลักษณะเป็นช่อคล้ายหางกระรอก ซึ่งประกอบด้วยดอกย่อยขนาดเล็กสีขาวหรือสีครีม โดยทั่วไปกระถินเทพาจะมีการผสมข้าม แต่ในบางครั้งก็สามารถผสมตนเองได้เช่นเดียวกัน

ฝักและเมล็ด ฝักอ่อนมีสีเขียว ฝักแก่มีสีน้ำตาลเข้ม ลักษณะฝักบิดไปมาและม้วนขดเป็นกระจุก เมื่อฝักแก่เต็มที่จะแตกออกมีเมล็ดเล็กรูปไข่สีดำ ขนาด 3-5 มิลลิเมตร เกิดเรียงกันไปตามความยาวของฝัก

เนื้อไม้ มีส่วนกระพี้บาง แก่นสีน้ำตาล มีคุณสมบัติแข็งและทนทาน เนื้อไม้มีค่าถ่วงจำเพาะประมาณ 0.56 ซึ่งนับว่าสูงกว่าไม้จากสวนป่าทั่ว ๆ ไป

การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้ มีเนื้อไม้แข็ง กระพี้สีเหลืองอ่อน หรือสีครีม แก่นไม่มีสีน้ำตาล เนื้อไม้มีเสี้ยนตรงบริเวณด้านสัมผัส และมีเสี้ยนสนเล็กน้อยบริเวณด้านรัศมี มีความแข็งแรงทนทานดี ปานกลาง โดยคุณสมบัติของเนื้อไม้ชนิดนี้ในสวนป่าอายุ 9 ปีจะมีความหนาแน่นไม้สด 420-483 กก/ม³ และในกรณีความหนาแน่นอบแห้งมีค่า 500-600 กก/ม³ ขณะที่ไม้จากสวนป่าอายุ 12 ปี ที่รัฐซาบาร์

ประเทศมาเลเซีย มีความหนาแน่น 570 กก/ม³ เนื้อไม้กระถินเทพาสามารถใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างทุกชนิดที่ไม่ต้องรับน้ำหนักมาก ทำเครื่องเรือน วงกบ ประตู หน้าต่าง เพอร์เนเจอร์ ปอกเป็นแผ่นไม้บางเยื่อกระดาษ ไม้อัด ปาร์ติเกิลบอร์ด ไฟเบอร์บอร์ด และไม้ใช้สอยในรูปฟืน-ถ่าน ซึ่งให้ค่าความร้อนเท่ากับไม้กระถินณรงค์ประมาณ 4,800-4,900 Kcal/kg สำหรับเยื่อกระดาษที่ได้จากไม้กระถินเทพานั้น เส้นใยมีความยาว 1-1.2 มม. ผลผลิตของเยื่อที่ได้รับมีเปอร์เซ็นต์สูง เกิน 50% และนำไปผลิตเป็นกระดาษชนิดดี(หม่อนไม้ . 2556 :เว็บไซต์)

การขยายพันธุ์และการผลิตกล้า การขยายพันธุ์และการผลิตกล้า สามารถขยายพันธุ์ได้ทั้งแบบอาศัยเพศเป็นเมล็ดพันธุ์ การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ การปักชำ และการตอน แต่ส่วนใหญ่นิยมด้วยการเพาะเมล็ดใน 1 กิโลกรัม จะมีเมล็ดประมาณ 80,000-110,000 เมล็ด สำหรับวิธีการเพาะเมล็ดและจัดเตรียมกล้าไม้ปลูกนั้น ก่อนเพาะเมล็ดจะเร่งการงอกด้วยการแช่เมล็ดในน้ำร้อนที่ต้มเดือด 30 วินาที เทน้ำร้อนออกแล้วใส่น้ำเย็นลงไปแทนปล่อยให้ไวข้ามคืน จากนั้นหว่านลงแปลงเพาะที่จัดเตรียมไว้เมล็ดจะงอกภายใน 8-10 วัน เมื่อกกล้าเริ่มมีใบคู่แรกสูง 5-10 ซม. ให้ย้ายชำลงถุงพลาสติกและดูแลประมาณ 2-3 เดือน ขนาดกล้าที่เหมาะสมย้ายปลูกในแปลง 25-30 ซม.

ดิน เจริญเติบโตได้ดีบนดินที่มีสภาพความเป็นกรด-กรดจัด (pH 4.0-4.5) ดินหลายชนิด เช่น ดินที่หินปะปน ดินที่ถูกชะล้างมาก่อนมีความสมบูรณ์ต่ำ สำหรับดินที่มีฟอสเฟตน้อย การเจริญเติบโตจะไม่ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังขึ้นได้ดีบนดินลึกที่เกิดจากการสลายตัวของวัตถุต้นกำเนิดหรือดินที่เกิดจากการทับถมของตะกอนในบริเวณที่ลุ่ม

ภาพประกอบที่ 12 ลักษณะทั่วไปของต้นกระถินเทพา

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

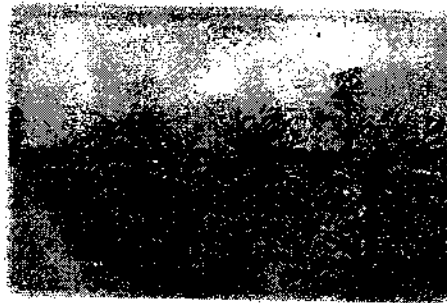
ภาพประกอบที่ 13 สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

อุณหภูมิ กระทบจะขึ้นในพื้นที่ที่มีอากาศร้อนชื้น ซึ่งมีอุณหภูมิอยู่ระหว่าง 31-34 องศาเซลเซียส ส่วนอากาศเย็นจะมีอุณหภูมิระหว่าง 15-22 องศาเซลเซียส กระทบจะไม่ขึ้นในบริเวณที่มีอุณหภูมิสูงกว่า 38 องศาเซลเซียส หรือต่ำถึงจุดน้ำค้างแข็ง

ปริมาณน้ำฝน กระทบสามารถขึ้นได้ในพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำฝนตั้งแต่ 1,000 มิลลิเมตร จนถึง 4,500 มิลลิเมตรต่อปี แต่สวนป่าที่ปลูกกระทบประสบความสำเร็จนั้นจะมีปริมาณน้ำฝนมากกว่า 2,000 มิลลิเมตรต่อปี และพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้นในดินค่อนข้างสูงตลอดทั้งปี

ดิน สามารถเจริญเติบโตได้ดีแม้ในดินที่ไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์หรือมีสภาพเป็นกรดสูง เช่น ดินลูกรัง ดินที่ผ่านการทำไร่เลื่อนลอย เป็นต้น

การทรมรม กระทบเป็นพืชที่มีความต้องการแสงแดดจัด ดังนั้นจึงไม่ควรปลูกพืชชนิดนี้ในที่ร่มเงา เพราะจะทำให้ต้นแคระแกร็นผอมชะลูดและไม่แข็งแรง

ภาพประกอบที่ 14 สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

การขยายพันธุ์

ภาพประกอบที่ 15 การขยายพันธุ์

กระถินเทพาสามารถขยายพันธุ์ได้โดยวิธีการตัดชำ การตอนกิ่ง การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ แต่ที่สะดวกประหยัด รวดเร็ว และได้ผลดีที่สุด คือการขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บเมล็ด ควรเก็บเมล็ดพร้อมฝักที่แก่จัดจากต้นแม่ที่มีอายุ 3 ปีขึ้นไป และเก็บจากแหล่งที่คัดเลือกแล้วนำมาผึ่งแดดประมาณ 1-3 วัน แล้วทำการแยกเมล็ดออกจากฝัก โดยการแกะด้วยมือหรือเอาใส่กระสอบแล้วทุบด้วยไม้ จากนั้นจึงผัดแยกเมล็ด หรือเขย่ารวมกับท่อนไม้เล็ก ๆ ในถังผสมปูนซีเมนต์แล้วผัดแยกเมล็ด ผึ่งลมให้เมล็ดแห้งอีกประมาณ 3 วัน จึงเก็บเมล็ดลงในภาชนะที่ปิดมิดชิด จะสามารถเก็บได้นานถึง 3 ปี หรือนำไปเพาะปลูกเลยก็ได้ เมล็ดแห้ง 1 กิโลกรัม จะมีประมาณ 80,000-110,000 เมล็ด

2. การเพาะเมล็ด มี 2 วิธีดังนี้

2.1 วิธีธรรมดา คือ การเพาะเมล็ดโดยไม่ใช้กรรมวิธีใด ๆ ช่วงเร่งการงอกของเมล็ด โดยจะนำเมล็ดไปเพาะในกระบะ แปลงเพาะ ถาดเพาะหรือหยอดเมล็ดลงถุงชำ แล้วกลบเมล็ดด้วยวัสดุเพาะทำให้ท่วมเมล็ด แต่ไม่ให้นานเกิน 0.5 เซนติเมตร รดน้ำเข้าเย็น เมล็ดจะเริ่มงอกภายใน 7 วัน วิธีนี้มีข้อเสียคือ การงอกจะไม่สม่ำเสมอและใช้ระยะเวลานาน

2.2 วิธีเร่งการงอกของเมล็ด คือ การปฏิบัติต่อเมล็ดด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อให้เปลือกหุ้มเมล็ดอ่อนตัวลง เมื่อนำไปเพาะแล้วเมล็ดจะงอกเร็วขึ้นมีการงอกอย่างสม่ำเสมอเป็นจำนวนมากในระยะเวลาที่เหมาะสม วิธีเร่งการงอกของเมล็ดที่ดีวิธีหนึ่ง คือ การแช่เมล็ดในน้ำร้อน (100 องศาเซลเซียส) ในอัตราเมล็ด 1 ส่วนต่อน้ำร้อน 10 ส่วน แช่นาน 30 วินาที จากนั้นรินน้ำร้อนออกแล้วเทน้ำเย็นลงไปแทนแช่ทิ้งไว้ 1 คืนแล้วจึงนำไปเพาะ เมล็ดจะงอกภายใน 3-5 วัน วิธีนี้เหมาะสำหรับการเตรียมกล้าไม้จำนวนมาก แต่การปฏิบัติจะต้องมีประสบการณ์ เพราะถ้าใช้ระยะเวลาแช่เมล็ดไม่เหมาะสมแล้วเมล็ดอาจไม่งอกเลยก็ได้

3. การย้ายชำและดูแลกล้าไม้ เมื่อไม้งอกออกจากเมล็ดได้ประมาณ 10-15 วัน ใบจริงคู่แรกจะงอกออกมาแล้วให้เริ่มย้ายลงถุงชำ เมื่อกล้าไม้อายุได้ 2-3 เดือน จะมีปมรากตรึงธาตุไนโตรเจน ซึ่งมีเชื้อแบคทีเรียไรโซเบียมและเชื้อราไมคอร์ไรซา มาเสริมกระบวนการสร้างความเจริญเติบโตแล้ว ในระยะนี้ควรใช้ปุ๋ยเพื่อช่วยเร่งการเจริญเติบโตจนกล้าไม้มีอายุประมาณ 3-5 เดือน หรือมีความสูงประมาณ 30 เซนติเมตร จึงนำไปปลูกลงไป(หม่อนไม้ . 2556 : เว็บไซต์)

ภาพประกอบที่ 16 การขยายพันธุ์

กิจกรรมที่ 3

เรื่อง การปลูกและบำรุงรักษา

1 .สาระสำคัญ

กล้าไม้อ่อนของกระถินเทพาเมื่อนำไปปลูก จะต้องผ่านการพรวนรากและสร้างความแข็งแรงก่อน โดยการลดปริมาณการให้น้ำแก่กล้าไม้จนถึงการให้น้ำวันเว้นวัน และเปิดหลังคาเรือนเพาะชำให้กล้าไม้ได้รับแสงเต็มที่ประมาณ 20-30 วัน ซึ่งจะทำให้กล้าไม้แข็งแรงทนต่อสภาพแวดล้อมนอกเรือนเพาะชำ และอัตราการรอดตายมีสูงขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

เพื่อให้ชาวบ้านโคกก่องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกและขยายพันธุ์ของต้นกระถินเทพา

3. เนื้อหาสาระในการฝึกอบรม

1. อุปกรณ์ในการปลูก
2. การเตรียมพื้นที่ปลูกและวิธีการปลูก
3. โรคและแมลงศัตรู

4. กิจกรรมการฝึกอบรม

4.1 ชั้นก่อนการฝึกอบรม

การเตรียมความพร้อมของผู้เข้าฝึกอบรมหรือการสร้างบรรยากาศให้เอื้ออำนวยต่อการฝึกอบรมโดยการสร้างความคุ้นเคยเพื่อลดความตึงเครียด และลดความกังวลให้แก่ผู้เข้าอบรม มีขั้นตอนดังนี้

- 1) ทำความคุ้นเคยกับผู้เข้าฝึกอบรม
- 2) การสร้างบรรยากาศการฝึกอบรมให้กับผู้ฝึกอบรมเพื่อลดความตึงเครียด (เทคนิคกระบวนการนั้นหนาการ)
- 3) อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับการฝึกอบรม (เทคนิคการบรรยาย)

4.2 ชั้นลงมือฝึกอบรม

- 1) บรรยายให้ความรู้ การเตรียมพื้นที่ปลูกการตัดฟันโรคและแมลงศัตรูต้นอ่อนหรือกล้าไม้ (เทคนิคการบรรยาย)
- 2) ถาม ตอบ ขณะบรรยายให้ความรู้ เพื่อที่จะให้ผู้เข้าฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น (เทคนิคการถามตอบ)

4.3 ชั้นสรุป

วิทยากรร่วมกับผู้ฝึกกิจกรรมสรุปและ อภิปรายคุณค่า ปัญหา สาเหตุ ผลกระทบและแนวส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน บ้านโคกก่อง

5. สื่อ อุปกรณ์ ในการจัดกิจกรรม

โปสเตอร์ เรื่อง การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนและการอนุรักษ์ป่าชุมชน

6. ขั้นตอนวัดผลและประเมินผล

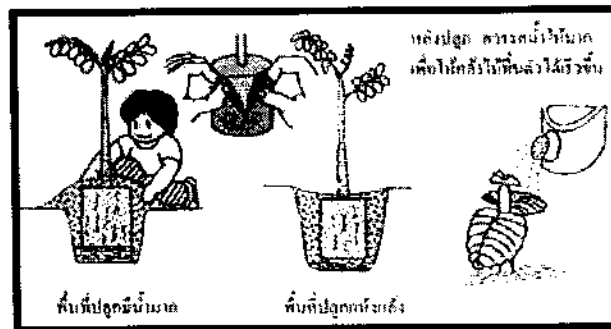
1. สังเกตจากการร่วมกิจกรรมของชาวบ้าน

(เช่น ความสนใจต่อกิจกรรม, การแสดงความคิดเห็น, การกล้าแสดงออก)

2. วัดผลและประเมินผลด้านความรู้ โดยจะวัดก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

ใบความรู้เรื่องเรื่อง การปลูกและบำรุงรักษาต้นกระถินเทพา

กล้าไม้อ่อนของกระถินเทพาเมื่อนำไปปลูก จะต้องผ่านการพรวนรากและสร้างความแข็งแรงก่อน โดยการลดปริมาณการให้น้ำแก่กล้าไม้จนถึงการให้น้ำวันเว้นวัน และเปิดหลังกาเรือนเพาะชำให้กล้าไม้ได้รับแสงเต็มที่ประมาณ 20-30 วัน ซึ่งจะทำให้กล้าไม้แข็งแรงทนต่อสภาพแวดล้อมนอกเรือนเพาะชำและอัตราการรอดตายมีสูงขึ้น

ภาพประกอบที่ 18 วิธีการปลูก

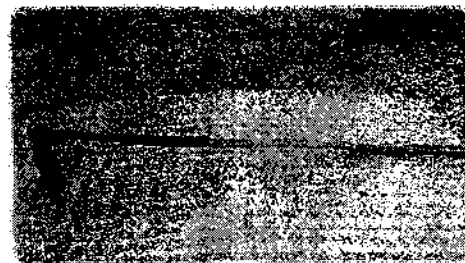
วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปลูก

1. จอบ

การใช้งาน ใช้สำหรับขุดดินหลังจากที่ใช้ไถ ไถหน้าดินแล้วก็จะเป็นการนำจอบมาเกลี่ยขุด ทำเป็นแปลงปลูกคร่อม ถ้าหญ้าขุดแปลง กรณีที่ใช้เสียมอาจจะทำให้ล่าช้าหรือไม่สามารถจะใช้เสียมขุดได้เพราะดินแข็งเกินไป (จอบจะใช้งานค่อนข้างหนัก โดยเฉพาะจอบขุด)

ความปลอดภัยในการใช้ ก่อนใช้ควรตรวจสอบว่าจอบเข้าด้ามแน่นหนาหรือไม่ ขณะที่ใช้จอบต้องระวังเพื่อนที่อยู่ข้างเคียงและเท้าของผู้ใช้ด้วย

การทำความสะอาดและเก็บรักษา หลังจากใช้แล้วล้างทำความสะอาดและใช้ผ้าเช็ดให้แห้ง ทาน้ำมันกันสนิมแล้วเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย

ภาพประกอบที่ 19 จอบ

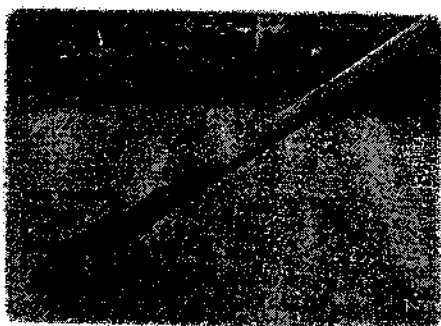
2. เสียม

การใช้งาน ใช้สำหรับขุดหลุมปลูกต้นครามในกรณีที่เพาะไว้แล้ว ส่วนมากนิยมใช้ขุดหลุมขนาดเล็กลึก หรือใช้ในบริเวณแคบไม่เหมาะกับการใช้จอบ เวลาขุด ใช้มือทั้งสองข้างจับด้ามเสียมให้มืออยู่ห่างกันพอสมควร แล้วกด ปลายเสียมลงไปบนดิน

ความปลอดภัยในการใช้ ก่อนใช้ควรตรวจสอบสภาพของเสียมเสียก่อน ขณะปฏิบัติงานให้ระมัดระวังไม่ให้ด้ามเสียมไปโดน

คนข้างเคียงที่ยืนอยู่ได้

การทำความสะอาดและเก็บรักษา ภายหลังจากใช้ควรล้างทำความสะอาด เช็ดให้แห้ง ทาน้ำมันกันสนิมแล้วเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย

ภาพประกอบที่ 20 เสียม

1. การปลูกกระถินเทพาในเชิงเศรษฐกิจจะต้องทำการไถเตรียมพื้นที่แล้วกำหนดระยะปลูกที่เหมาะสม ซึ่งโดยทั่วไปจะใช้ระยะ 3X3 เมตร จากนั้นจึงขุดหลุมปลูกขนาดกว้าง X ยาว X ลึกประมาณ 30 X 30 X 30 เซนติเมตร แล้วรองก้นหลุมด้วยปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอก ในกรณีที่พื้นที่ปลูกขาดความอุดมสมบูรณ์ หากจะใช้ปุ๋ยเคมีควรใช้ปุ๋ยฟอสเฟตในรูปของหินฟอสเฟตรองก้นหลุมก่อนปลูกในอัตรา 50-100 กรัม ต่อหลุม

2. การปลูก ควรทำการปลูกในช่วงต้นฤดูฝน เพื่อให้ต้นไม้สามารถตั้งตัวได้ โดยการปลูกจะต้องกลบดินให้ท่วมคอรากในระดับที่ต่ำกว่าระดับผิวดินเล็กน้อย และหลังจากปลูกแล้ว 1-2 เดือน หากมีต้นไถตายจะต้องทำการปลูกซ่อมแซมทันที

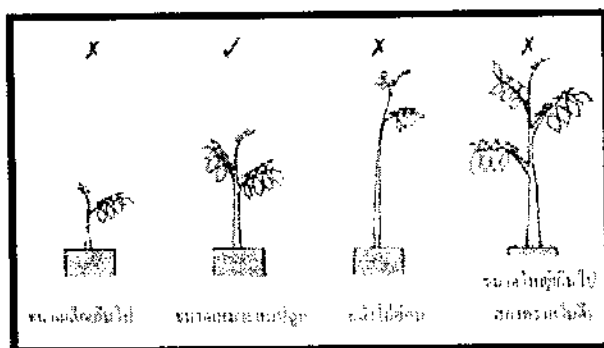
3. การกำจัดวัชพืช ในรอบปีแรก ควรทำการกำจัดวัชพืช 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกในช่วงฤดูฝน และครั้งที่สองช่วงก่อนเข้าสู่ฤดูแล้ง แต่ถ้าหากมีการปลูกพืชแซมในแปลงด้วยซึ่งได้แก่ ข้าวโพด แตงโม ถั่วฝักยาว สับปะรด ก็จะช่วยลดปริมาณวัชพืชลงได้มาก ส่วนในปีที่สองนั้นการกำจัดวัชพืชจะทำได้ง่ายขึ้น

เนื่องจากกิ่งก้านของกระถินเทพาจะขยายออกด้านข้างปกคลุมพื้นที่ ทำให้วัชพืชไม่สามารถเจริญเติบโตได้

4. การใส่ปุ๋ย ควรใส่ในช่วงฤดูฝน เมื่อต้นไม้ตั้งตัวได้แล้ว โดยปุ๋ยเคมีที่ใช้ ได้แก่ ปุ๋ยส่วนปริมาณการใช้นั้นขึ้นอยู่กับสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดิน

5. การป้องกันไฟ กระถินเทพาเป็นต้นไม้ที่ไม่ทนไฟและไม่สามารถตัดแตกหน่อได้ ดังนั้นจึงต้องระมัดระวังไฟไหม้แปลงปลูกในช่วงฤดูแล้งเป็นพิเศษ โดยการป้องกันไฟกระทำโดยการทำแนวกันไฟขนาดกว้าง 5-10 เมตร รอบแปลงปลูก โดยแบ่งเป็นแปลงละ 100 ไร่ขึ้นไป นอกจากนี้การถางกำจัดวัชพืชก็จะช่วยลดการเกิดไฟไหม้และความรุนแรงของไฟลงได้

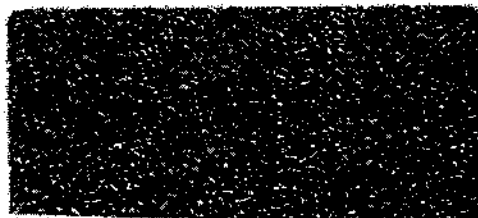
6. การตัดสาขายาวระยะทาง ในกรณีที่ปลูกกระถินเทพาเพื่อตัดฟืนไปใช้ในอุตสาหกรรมทำเยื่อกระดาษ จะใช้รอบตัดฟืน 3-5 ปี ดังนั้นจึงไม่ต้องตัดสาขายาวระยะ แต่ถ้าวางปลูกเพื่อใช้เนื้อไม้ในการใช้สอยอื่น ๆ หรือก่อสร้างจะต้องตัดสาขายาวระยะแบบต้นวันต้น

ภาพประกอบที่ 21 ขนาดการเจริญเติบโต

เมล็ดพันธุ์ ควรตากเมล็ดให้แห้งสนิทก่อนเก็บ เพื่อป้องกันเชื้อราเข้าทำลายเมล็ด

เมล็ดกระถินเทพา *Acacia mangium* Willd seed

ภาพประกอบที่ 22 ตากเมล็ดให้แห้งสนิท

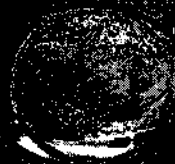
บรรณานุกรม

- สำนักงานมูลนิธิอนุรักษ์ป่ารอยต่อ. ป่าชุมชน ความหมายของ 'ป่า' และ 'ชุมชน' สืบค้นมาจาก <<http://www.5provincesforest.com>> สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2556.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. ภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นิตยสาร สารคดี ฉบับที่ 78
- มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. พ.ร.บ. ป่าชุมชน. สืบค้นมาจาก <<http://www.seub.or.th/>> สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2556.
- สมศักดิ์ สุขวงศ์. คนกับป่า : บนเส้นทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนภาคอีสาน. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีสานในคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบทภาคอีสาน, 2541.
- ส่วนป่าชุมชน. แนวทางการปฏิบัติงานโครงการพัฒนาป่าชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักส่งเสริมการปลูกป่ากรมป่าไม้, 2537.
- เสนต์ จามริก. และสมยศ สันตสมบัติ. ป่าชุมชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : แนวทางการพัฒนาป่าชุมชนใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เล่ม 3, 2536.
- หม่อนไม้. กระถินเทพา ไม้บุกเบิกโตเร็ว. สืบค้นมาจาก <<http://www.monmai.com/>> สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2556

การอบรมการส่งเสริมปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนบ้านโคกก่อง

กิจกรรมที่ 2

เรื่อง ทำไมถึงต้องกระถินเทพากระถินเทพาจัดเป็นไม้บุกเบิกชนิดหนึ่งที่สามารถปรับตัวเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ซึ่งสภาพแวดล้อมถูกทำลาย ดังนั้นจึงมีการนำไปปลูกเป็นสวนป่าประเทศไทยเริ่มนำเข้ามาปลูกในปี พ.ศ. 2523 เนื่องจากมีคุณสมบัติที่เหมาะสมดังนี้ คือเป็นไม้โตเร็ว มีอัตราการเจริญเติบโตดีกว่าไม้ซ้อและยูคาลิปตัส คุณสมบัติที่ดีมากประการหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพดินสวนใหญ่ในภูมิภาคเขตร้อนซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วย

ภาคผนวก (ค)

แบบสัมภาษณ์สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม

ด้านป่าชุมชนบ้านโคกก่องและแบบสอบถามความรู้และแบบวัดการมีส่วนร่วมการส่งเสริมการปลูก
ต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

แบบบันทึกการสัมภาษณ์สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม

ด้านป่าชุมชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ผู้สัมภาษณ์.....

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

ประเด็นคำถาม-ตอบ

1. ชุมชนของท่านมีปัญหาในด้านป่าไม้หรือไม่ปัจจุบันป่าชุมชนมีสภาพอย่างไร

.....
 .....

2. ท่านใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในด้านใดบ้าง

.....
 .....

3. ท่านคิดว่าปัญหาด้านป่าไม้ในชุมชนเกิดจากสาเหตุใด

.....
 .....

4. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเนื่องจากป่าไม้ถูกทำลายได้แก่

.....
 .....

5. ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....
 .....

6. หากมีโครงการปลูกต้นไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนในหมู่บ้านของท่านเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าหรือพื้นที่สีเขียว ท่านจะให้ความร่วมมือหรือไม่

.....
.....

7. ความคิดเห็นด้านอื่นๆ

.....
.....

สรุปการสัมภาษณ์สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม
ด้านป่าชุมชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ประเด็นคำถาม-ตอบ

1. ชุมชนของท่านมีปัญหาป่าชุมชนหรือไม่และปัจจุบันป่าชุมชนมีสภาพอย่างไร

ชุมชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีปัญหาป่าชุมชน ปัจจุบันพื้นที่ป่าชุมชนบ้านโคกก่องมีจำนวนน้อย และลดลงจากอดีตมากพอสมควรมีจำนวนต้นไม้ยังไม่มากนักมีการเก็บของป่าและมีการตัดไม้ทำลายป่าจำนวนมากจึงทำให้ป่าลดน้อยลง

2. ท่านใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในด้านใดบ้าง

ชุมชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในด้านเป็นแหล่งอาหาร เช่น ผักพื้นบ้าน สมุนไพร ไม้ทำฟืน ไม้ทำฟืน ใช้พื้นที่ป่าชุมชนในการเลี้ยงสัตว์ และสถานที่ศึกษาหาความรู้เรื่องพืชสมุนไพรธรรมชาติ

3. ท่านคิดว่าปัญหาด้านป่าไม้ในชุมชนเกิดจากสาเหตุใด

การตัดไม้ทำลายป่าเพื่อใช้เป็นฟืน การถางป่าเพื่อการเพาะปลูก เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย และเพื่อใช้ในการเกษตร

4. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเนื่องจากป่าไม้ถูกทำลายได้แก่

ทำให้เกิดภัยแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลและยังขาดความอุดมสมบูรณ์ เกิดปัญหาโลกร้อนขึ้น พืชและสัตว์ป่ามีจำนวนลดลง

5. ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนหรือไม่ อย่างไร

ชุมชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยการวางแผนและแสดงความคิดเห็นในการโครงการปลูกป่าและช่วยกันปลูกป่า ดูแลต้นไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน

6. หากมีโครงการปลูกต้นไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนในหมู่บ้านเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่า ท่านจะให้ความร่วมมือหรือไม่

ชุมชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ยินดีให้ความร่วมมือในการปลูกต้นไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน

แบบสอบถาม

เรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง
ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ
  - ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
  - ส่วนที่ 2 แบบสอบถามวัดความรู้ จำนวน 20 ข้อ
  - ส่วนที่ 3 แบบสอบถามวัดการมีส่วนร่วม จำนวน 10 ข้อ
2. แบบสอบถามใช้สำหรับการประเมินก่อนและหลังกิจกรรม การส่งเสริมการปลูกต้นกระถิน
เทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอ
กันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
3. การตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นการสอบถามเพื่อการศึกษาความรู้ และการมีส่วนร่วมใน
เรื่องส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง
ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ดังนั้นคำตอบของท่านจะถือเป็นความลับ จึง
ขอให้ท่านตอบตามความเป็นจริง

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา

คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่อง หรือเติมคำในช่องว่าง ในข้อมูลที่ตรงกับข้อเท็จจริงของท่าน

1. เพศ

- ชาย   หญิง

2. อายุ

- ต่ำกว่า 30 ปี   30 – 40 ปี
 41-50 ปี   50 ปีขึ้นไป

3. การศึกษา

- ประถมศึกษา   มัธยมศึกษา/ปวช.
 ปวส./อนุปริญญา   ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

- เกษตรกร   รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ/พนักงานของรัฐ
 ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย   รับจ้าง
 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- ต่ำกว่า 5,000 บาท   5,001- 10,000 บาท
 10,001- 15,000 บาท   มากกว่า 15,000 บาท

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามวัดความรู้ การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน
สำหรับประชาชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ตรงกับข้อเท็จจริงของท่าน โดยมีเกณฑ์การวัดความรู้
เรื่องการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน
ดังนี้

ข้อ	คำถามวัดความรู้ของประชาชน	ใช่	ไม่ใช่
1	ป่าชุมชนได้มีวิวัฒนาการในประเทศไทยมานานแล้ว		
2	ป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรคและวัตถุดิบที่จำเป็นในการดำรงชีพของชาวบ้าน		
3	ป่าชุมชนเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมตามประเพณี		
4	ป่าชุมชนเป็นแหล่งป่าไม้ใช้สอยสำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ป่าชุมชน		
5	ป่าซับน้ำ เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดขึ้นจากการอนุรักษ์พื้นที่ป่าธรรมชาติของชาวบ้าน เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของหมู่บ้าน		
6	ป่าหวุ่น เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นจากการรักษาพื้นที่ป่าหรือการปลูกป่าตามหัวไร่ปลายนาลึกๆ		
7	ป่าไม้ใช้สอย เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดขึ้นจากการรักษาป่าธรรมชาติ ชาวบ้านจะช่วยกันอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นแหล่งใช้สอยไม้พื้น		
8	ป่าเศรษฐกิจชุมชน เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดจากความพยายามของชาวบ้านในการปลูกป่าหรืออนุรักษ์ป่าธรรมชาติ เพื่อเป็นแหล่งรายได้ของชุมชน		
9	ป่าในเมือง เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นในชุมชนที่เจริญแล้วเช่น การจัดสวนสาธารณะกลางเมือง		
10	ป่าชุมชนเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและแมลงต่างๆ		
11	ป่าชุมชน เป็นแหล่งพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้		
12	การอนุรักษ์ป่าชุมชน เป็นการนำเภสัชวิทยามาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดใช้อย่างยั่งยืนที่สุด		
13	การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนจะต้องยึดหลักอยู่เสมอว่าต้องมีไม้รุ่นใหม่เกิดขึ้นมาทดแทน และมีผลผลิตจากป่าอย่างสม่ำเสมอ		
14	กระถินเทพาจัดเป็นไม้บุกเบิกชนิดหนึ่ง		

15	กระถินเทพาสามารถปรับตัวเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ซึ่งสภาพแวดล้อมถูกทำลาย		
16	กระถินเทพาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง ใบใช้เพื่อปรับปรุงสภาพดินเลนเนื่องจากเป็นพืชตระกูลถั่ว		
17	กระถินเทพาเป็นไม้ที่มีลักษณะลำต้นตรงและไม่ค่อยแตกกิ่งแขนง		
18	กระถินเทพาจะขึ้นในพื้นที่ที่มีอากาศร้อนชื้นมีความต้องการแสงแดดจัด ดังนั้นจึงไม่ควรปลูกพืชชนิดนี้ในที่ร่มเงา		
19	กระถินเทพาเป็นพืชที่สามารถใช้ใบเป็นอาหารสัตว์ และเป็นแหล่งน้ำหวานสำหรับเลี้ยงผึ้ง		
20	เป็นไม้ประดับนิยมปลูกในสวนป่าเป็นไม้โตเร็ว เนื้อไม้ใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างทุกชนิดที่ไม่ต้องรับน้ำหนักมาก ทำเครื่องเรือน วงกบ ประตู หน้าต่าง เฟอร์นิเจอร์ เป็นแผ่นไม้บางเยื่อกระดาษ ไม้อัด ปาร์ติเกิลบอร์ด ไฟเบอร์บอร์ด ไม้ใช้สอยในรูปฟืน ถ่าน ผลิตเป็นกระดาษชนิดดี		

ข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามวัดการมีส่วนร่วม การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูดูแลป้องกันรักษาและการใช้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรป่าชุมชน ได้แก่

1. ด้านการวางแผนการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
3. ด้านการติดตามและประเมินผลการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ตรงกับข้อเท็จจริงของท่าน โดยมีเกณฑ์การวัดการมีส่วนร่วมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน โดยใช้ดังนี้

ข้อ	คำถามการมีส่วนร่วมของประชาชน	ระดับความคิดเห็น		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
ด้านการวางแผนการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า				
1	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการปลูกป่า			
2	ประชาชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนได้อย่างถูกวิธี			
3	ท่านมีส่วนร่วมในการปลูกป่าทดแทน เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชน			
ด้านกรมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์				
4	ท่านมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากป่าชุมชน โดยใช้เป็นแหล่งอาหาร เช่น ผักพื้นบ้าน สมุนไพร สัตว์ป่า รวงผึ้ง			
5	ท่านมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ โดยใช้พื้นที่ป่าในการเลี้ยงสัตว์			
6	ท่านมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากป่าชุมชน โดยใช้ไม้ทำฟืน			
ด้านการติดตามและประเมินผลการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า				
7	ท่านเห็นด้วยกับการส่งเสริมการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนในครั้งนี้			

ตาราง(ต่อ)

ข้อ	คำถามการมีส่วนร่วมของประชาชน	ระดับความคิดเห็น		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
8	การประเมินผลเป็นแนวทางการพัฒนาปรับปรุงโครงการ และเสริมสร้างศักยภาพในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ดีขึ้น			
9	ประชาชนมีสิทธิในการประเมินผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับอนุรักษ์ป่าชุมชน			
10	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการส่งเสริมการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์			

ภาคผนวก (ง)
ตารางวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างของชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n = 30)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	13	43.30
หญิง	17	56.70
รวม	30	100.0
2. อายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	2	6.70
31-40	5	16.70
41-50	7	23.30
50ปีขึ้นไป	16	53.30
รวม	30	100.0
3. การศึกษา		
ประถมศึกษา	15	50.00
มัธยมศึกษา/ปวช.	13	43.30
ปวส./อนุปริญญา	-	-
ปริญญาตรี	2	6.70
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
รวม	30	100.0
4. อาชีพ		
เกษตรกร	20	66.70
ข้าราชการ	1	3.30
รับจ้าง	4	13.30
ค้าขาย	4	13.30
อื่นๆ	1	3.30
รวม	30	100.0

ตาราง(ต่อ)

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n = 30)	ร้อยละ
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า5,000บาท	12	40.00
5,001-10,000บาท	14	46.70
10,001-15,000บาท	2	6.70
มากกว่า15,000บาท	2	6.70
รวม	30	100.0

ผลการวิเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน
สำหรับประชาชนก่อนและหลังการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

t-test

Paired Samples Statistics

	Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1 A1	14.7667	30	.81720	.14920
A2	19.5000	30	.57235	.10450

Paired Samples Correlations

	N	Correlation	Sig.
Pair 1 A1 & A2	30	-.258	.169

Paired Samples Test

		Paired Differences				t	df	Sig. (2-tailed)	
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower				Upper
Pair 1	A1 - A2	-4.7333	1.11211	.20304	-5.1486	-4.3181	-23.312	29	.000

การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนก่อนและ
 หลังการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	รวมหลัง	2.68	30	.309	.056
	รวมก่อน	1.49	30	.350	.064

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	รวมหลัง & รวมก่อน	30	.063	.743

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	รวมหลัง - รวมก่อน	-1.187	.455	.083	-1.357	-1.017	-14.272	29	.000

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
ก่อน1	30	1	2	1.77	.430
ก่อน2	30	1	2	1.37	.490
ก่อน3	30	1	2	1.27	.450
ก่อน4	30	1	2	1.40	.498
ก่อน5	30	1	2	1.47	.507
ก่อน6	30	1	2	1.47	.507
ก่อน7	30	1	2	1.47	.507
ก่อน8	30	1	2	1.70	.466
ก่อน9	30	1	2	1.70	.466
ก่อน10	30	1	2	1.30	.466
รวมก่อน	30	1	2	1.49	.350
Valid N (listwise)	30				

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
หลัง1	30	1	3	2.80	.407
หลัง2	30	2	3	2.90	.305
หลัง3	30	2	3	2.70	.466
หลัง4	30	2	3	2.87	.346
หลัง5	30	1	3	2.77	.430
หลัง6	30	1	3	2.93	.254
หลัง7	30	1	3	2.80	.551
หลัง8	30	2	3	2.67	.479
หลัง9	30	1	3	2.40	.724
หลัง10	30	1	3	1.93	.828
รวมหลัง	30	2	3	2.68	.309
Valid N (listwise)	30				

ภาคผนวก (จ)
รายชื่อผู้เข้าฝึกอบรม

รายชื่อผู้เข้าฝึกอบรม

1. นายบุญเรือง	สัทนาท
2. นายหนูจันทร์	ภูมั่ง
3. นางอรุณี	ภูโสณิน
4. นางบานเย็น	ภูมั่ง
5. นายคำภู	ศรีหานาจ
6. นางอนงค์	โคตรโสภา
7. นายอุดม	คำดี
8. นายจำเนียร	พลดี
9. นายบุญมา	นามโฮง
10. นางสมควร	อินทชัย
11. นางสมศรี	เทพคู่
12. นายศรีบุญ	ปัทมา
13. นางวิจิตร	ภูคะฮาด
14. นายทองเหลี่ยม	เหล่าตัน
15. นางโสภาลัย	แสนนาวิดี
16. นางพันธ์	หารพรม
17. นายถาวร	แสงภูคำ
18. นายอุทัย	ศรีรักษา
19. นายวัชรินทร์	เสนศรี
20. นายทศพร	นามโฮง
21. นางสาวภาวิณี	คงสิริ
22. นายรงค์ดี	เพี้ยขำนิ
23. นายสุชาติ	ฤทธิ์ทรงเมือง
24. นางสาวสุปราณี	โยชะชัยสาร
25. นางจันทร์เพ็ญ	ฤทธิ์ทรงเมือง
26. นางพิสมัย	เจียมพรม
27. นางสาวพนบวรรณ	ไชยแยม
28. นางลำพึง	ฤทธิ์ทรงเมือง

29. นางอุตร	เทศดี
30. นายภัทรพล	แสนจักร์
31. นายจร	เทศดี
32. นางพรศิลป์	ศิริกิจ
33. นางนฤมล	นามโสง
34. นางจันทา	เจริญรัตน์

ภาคผนวก(ฉ)
ภาพประกอบกิจกรรม

กิจกรรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้าน
โคกกองตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

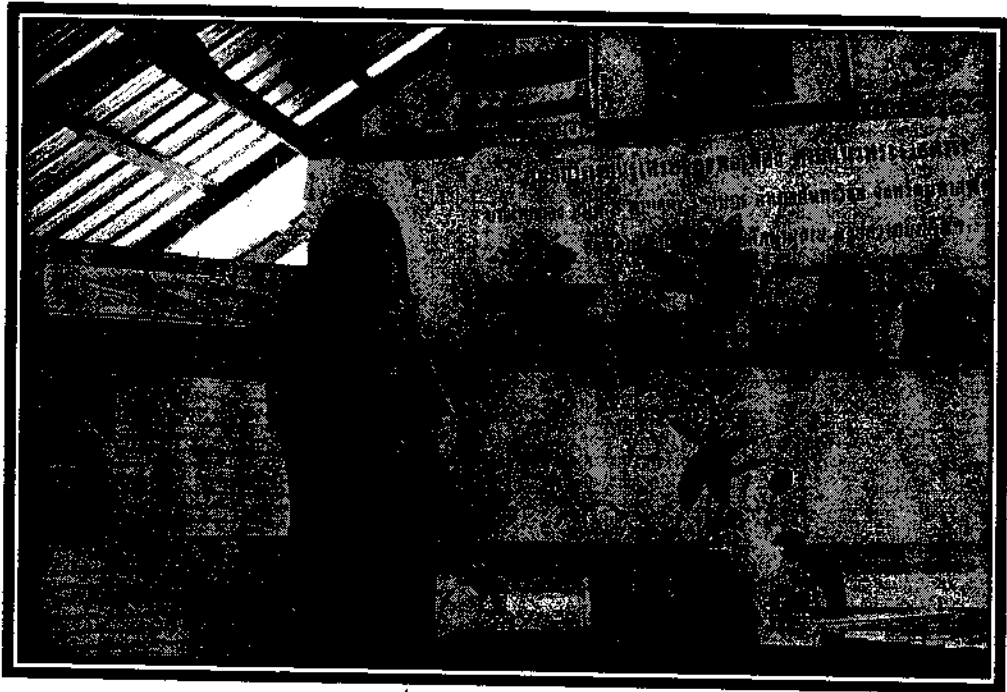
ภาพประกอบที่ 4 ลงทะเบียนก่อนเข้าอบรม

ภาพประกอบที่ 5 การรายงานตัวและชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรม

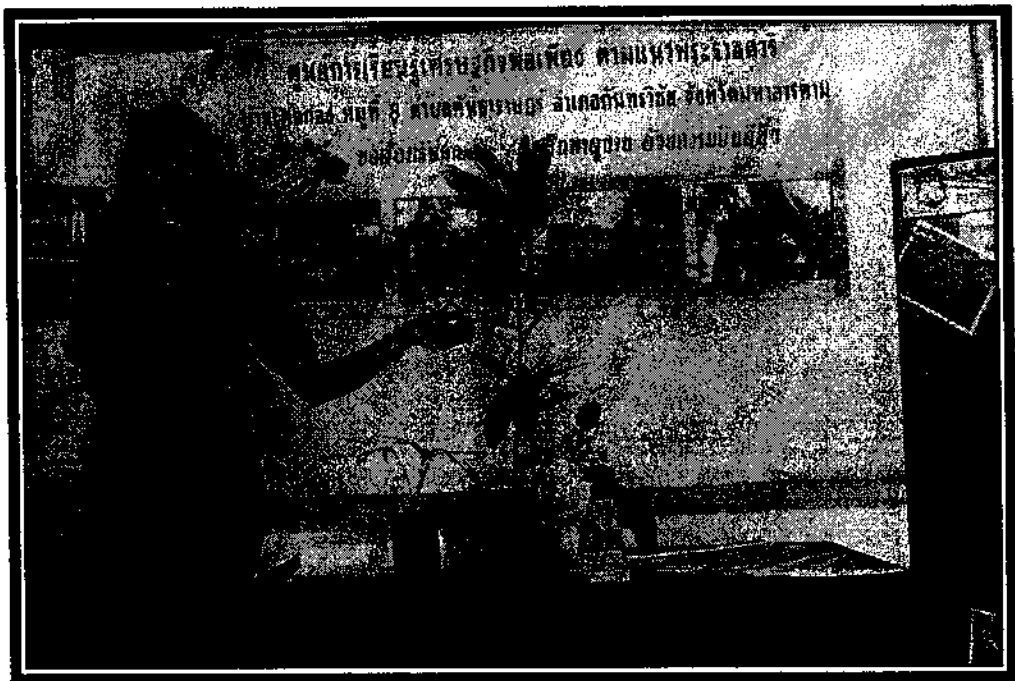
ภาพประกอบที่ 6 แจกแบบสอบถามก่อนการอบรม

ภาพประกอบที่ 7 การบรรยายป่าชุมชนคืออะไร

ภาพประกอบที่ 8 บรรยายทำไมถึงต้องกระถินเทพา

ภาพประกอบที่ 9 บรรยายการปลูกและบำรุงรักษาต้นกระถินเทพา

ภาพประกอบที่ 10 ต้นกระถินเทพาที่ใช้ปลูก

ภาพประกอบที่ 11 การเตรียมต้นกระถินเทพาไปปลูกในบริเวณพื้นที่ป่าชุมชน

ภาพประกอบที่ 12 การชุดหลุมเตรียมการปลูกลิ้นกระถินเทพา

ภาพประกอบที่ 13 นิสิตและชาวบ้านร่วมกันปลูกลิ้นกระถินเทพา

ภาพประกอบที่ 14 ชาวบ้านร่วมกันปลุกต้นกระถินเทพา

ภาพประกอบที่ 15 ชาวบ้านและนิสิตกำลังเดินกลับหลังจากปลุกต้นกระถินเทพาเสร็จ

ภาพประกอบที่ 16 การตอบแบบสอบถามวัดการมีส่วนร่วมหลังกิจกรรม

ภาพประกอบที่ 17 การตอบแบบสอบถามวัดการมีส่วนร่วมหลังกิจกรรม

ภาพประกอบที่ 18 นิสิตกล่าวขอบพระคุณและมอบของที่ระลึกให้กับชาวบ้าน

ภาพประกอบที่ 19 นิสิตและชาวบ้านถ่ายรูปร่วมกันหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม

บทความวิจัย

การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน
บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน
บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

วราพร นันทจันทร์

นิสิตปริญญาตรี หลักสูตร วท.บ.สิ่งแวดล้อมศึกษา

รัฐศาสตร์ วิชาเฉพาะ

อาจารย์สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่องมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนและเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมก่อนและหลัง ในการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง 30 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารประกอบกิจกรรมการส่งเสริมแบบวัดความรู้ และแบบวัดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบการวิจัยกึ่งทดลอง ใช้กลุ่มตัวอย่างเดียวมีการทดสอบก่อนและหลังการส่งเสริม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Paired simple t-test ผลการวิจัย พบว่า การจัดกิจกรรมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วม โดยกิจกรรมรวม 2 วัน ก่อนการส่งเสริมชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=14.76$) หลังการส่งเสริมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้สูงกว่าก่อนการส่งเสริมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}=19.50$) ก่อนการส่งเสริมชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยส่วนร่วมต่อการส่งเสริมปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนอยู่ในระดับน้อย($\bar{X}=1.49$) หลังการส่งเสริมชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยส่วนร่วมอยู่ในระดับมากกว่าก่อนการส่งเสริมในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนอยู่ในระดับมาก($\bar{X}=2.68$) แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีผลทำให้ความรู้และการมีส่วนร่วมของชาวบ้านเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ : การส่งเสริม ต้นกระถินเทพา ป่าชุมชน ความรู้ การมีส่วนร่วม

Abstract

The purposes of this research were to promotion of planting Acacia Tepa for conservation in community forest, to study and compare the knowledge and participation the promotion of planting Acacia Tepa for conservation in community forest in Khok Kong, Khanthararat Sub-district, Kantharawichi district, Maha Sarakham. The sample consisted of 30 residents of Ban Khok Kong used in research. The instruments were promoting activities handbook, knowledge, and participation questionnaire. The data were collected with a model of quasi-experimental research being the same samples were tested before and after the promotion. The statistics used in data analysis were percentage, mean and standard deviation and compared statistics t-test. The results showed that the activities of the promotion of planting Acacia Tepa for conservation in community forest were organized promoting to educate knowledge and participation great to promotion of planting Acacia Tepa for conservation in community forest on 2 days. Before the promotion, the villagers had score average of knowledge about planting Acacia Tepa for conservation in community forest at the good level. ($\bar{X}=14.76$) After the promotion, the villagers had score average of knowledge a very good level. ($\bar{X}=19.50$) After the promotion, the villagers had a higher average than before the promotion. Before the promotion, the villagers had score average of participation in planting Acacia Tepa for conservation in community forest at little level. ($\bar{X}=1.49$) After the promotion, the villagers had score average of participation at very level. ($\bar{X} =2.54$) After the promotion, the villagers had a higher average than before the promotion, showed that the promotion of planting Acacia Tepa for conservation in community forest, Khok Kong, Khanthararat Sub-district, Kantharawichi district, Maha Sarakham. resulted in increased knowledge and participation of the villagers.

Keywords : Promotion , Acacia Tepa ,community forest, Knowledge and participation

บทนำ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของไถยนั้น ปัจจุบันป่าไม้ถูกทำลายไปจำนวนมาก การทำลายป่าไม้นอกจากจะทำให้ปริมาณไม้ที่ใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจลดลงโดยตรงแล้ว ยังเป็นผลที่ทำให้เกิดความสูญเสียต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอย่างมากมายอีกด้วยแต่ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดการเสื่อมโทรมมาจากการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ และส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าป่าไม้ช่วยทำให้อากาศชุ่มชื้นเพราะป่าไม้จะช่วยเก็บน้ำไว้ได้ ทำให้เกิดต้นน้ำลำธารและกระแสไหลไปตามปกติ ช่วยป้องกันการพังทลายของหน้าดิน ช่วยทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ป่าไม้ยังช่วยทำให้เกิดพืชพันธุ์ไม้อื่นและสัตว์ป่า จึงทำให้ในปัจจุบันมีการนำแนวทางการมีส่วนร่วมเข้ามาช่วยในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับภาครัฐก็มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในด้านทรัพยากรธรรมชาติ เหตุผลสำคัญของการจัดให้มีป่าชุมชนก็คือการอาศัยพลังของชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ป่านั้น ๆ ฟื้นฟู ดูแลพื้นที่ป่า ให้เป็นป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ เป็นพื้นที่ที่มีประโยชน์ต่อการรักษา ระบบนิเวศ ฟื้นฟูแหล่งน้ำ และความชุ่มชื้นตลอดจนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งนี้ โดยชุมชนนั้น ๆ จะได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งประโยชน์ที่ได้รับนี้ก็จะเอื้อไปถึงประชาชนที่อยู่ไกลผืนป่าออกไป พร้อมทั้งยังเป็นการเอื้อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการและรักษาทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ ตามกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช 2540 ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นปัจจัยอันดับต้นๆ ที่จะทำให้เกิดความสำเร็จของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2556 : เว็บไซต์)

กระถินเทพาจึงจัดเป็นไม้บุกเบิกชนิดหนึ่ง ที่สามารถปรับตัวเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ซึ่งสภาพแวดล้อมถูกทำลาย ดังนั้นจึงมีการนำไปปลูกเป็นสวนป่าสำหรับประเทศไทยเริ่มนำเข้ามาปลูกในปี พ.ศ. 2523 เนื่องจากมีคุณสมบัติที่เหมาะสมดังนี้ คือเป็นไม้โตเร็ว มีอัตราการเจริญเติบโตดีกว่าไม้ซ้อและยูคาลิปตัส สามารถเจริญเติบโตได้ดีกว่าไม้อื่น ๆ ในสภาพดินในเขตร้อนชื้นไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ เช่น ดินลูกรัง ดินซึ่งผ่านการทำไร่เลื่อนลอย และดินตามบริเวณพื้นที่ลาดชัน โดยทั่วไปลำตัวตรง ปราศจากกิ่งก้านเนื้อไม้มีคุณสมบัติดี สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะไม้ฟืนและยังเป็นพืชบำรุงดิน เนื่องจากมีเชื้อแบคทีเรียสกุลไรโซเบียมอาศัยอยู่ที่ปมราก ช่วยตรึงธาตุไนโตรเจนจากอากาศในดินมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่นเดียวกับพืชตระกูลถั่วอื่นๆ หลายชนิด (หม่อมไม้. 2556 : เว็บไซต์)

จากการสัมภาษณ์เนื่องจากบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีสภาพปัญหาเนื่องจากดินไม่ดีขาดแหล่งน้ำ เป็นหมู่บ้านที่มีป่าชุมชนที่เสี่ยงต่อการบุกรุกของประชาชนการเก็บของป่าและตัดไม้ทำลายป่าทำให้ไม้พินสนั้นลดลงทุกวันปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากฝีมือมนุษย์ ทั้งนี้ยังมีพื้นที่ 200 ไร่ ที่ไม่มีการส่งเสริมการปลูกป่า วราพร นันทจันทร์ (2556 : สัมภาษณ์) ผู้วิจัยจึงได้เกิดแนวความคิดการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่องซึ่งเป็นหมู่บ้านที่จำเป็นอย่างเร่งด่วนในการส่งเสริมการปลูกต้นกระถิน

เทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน ทางผู้วิจัยเห็นว่าต้นกระถินเทพาเป็นไม้ที่เจริญเติบโตได้เร็วและมีประโยชน์ในด้านต่างๆจึงเหมาะแก่การปลูกเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน และส่งเสริมแนวทางการให้ความรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการอบรมปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมก่อนและหลัง ในการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนก่อน-หลังการอบรม

สมมติฐานการวิจัย

ชาวบ้านที่ได้รับการจัดกิจกรรมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนหลังการอบรม มีความรู้และการมีส่วนร่วมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอบรม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการฝึกอบรม เรื่อง การส่งเสริมการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 407 คน จาก 112 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการฝึกอบรมชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ได้มาจากการเลือกแบบสุ่มครใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรต้น ได้แก่ การส่งเสริมและการมีส่วนร่วมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

ตัวแปรตาม ได้แก่ 1. ความรู้เรื่องการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในเรื่องการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย คือ เดือน มิถุนายน 2556-ธันวาคม 2556 โดยแบ่งเป็นระยะที่ 1 มิถุนายน 2556-กรกฎาคม 2556 ระยะที่ 2 สิงหาคม 2556-กันยายน 2556 ระยะที่ 3 ตุลาคม 2556-ธันวาคม 2556

รูปแบบวิจัย เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม เป็นกลุ่มทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design)

กลุ่ม	ทดสอบก่อนการฝึกอบรม	ส่งเสริม	ทดสอบหลังการฝึกอบรม
E	T ₁	X	T ₂

E	แทน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง
X	แทน การส่งเสริม (Treatment)
T ₁	แทน การทดสอบความรู้และการมีส่วนร่วมก่อนการฝึกอบรม (Pretest)
T ₂	แทน การทดสอบความรู้และการมีส่วนร่วมหลังการฝึกอบรม (Posttest)
T ₁ และ T ₂ เป็นการวัดด้วยเครื่องมือชนิดเดียวกัน	

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์ปัญหาการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน
2. คู่มือกิจกรรมส่งเสริมปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน
3. โปสเตอร์ เรื่อง ส่งเสริมการปลูกกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน

การออกแบบเก็บข้อมูลวิจัย

การออกแบบการเก็บข้อมูลวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือระยะที่ 1 ขั้นตอนการศึกษาปัญหาและสาเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ระยะที่ 2 การออกแบบถ่ายทอดสิ่งแวดล้อมศึกษา ระยะที่ 3 กระบวนการถ่ายทอดทางสิ่งแวดล้อมศึกษา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเปรียบเทียบ paired t-test

อภิปรายผล

ในการฝึกอบรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้ทำการฝึกอบรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนผู้ศึกษาได้ค้นพบประเด็นที่สำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน ในการอบรมนี้ผู้วิจัยได้ให้ความรู้โดยการใช้ คู่มือประกอบกิจกรรม และโปสเตอร์ มีเนื้อหาสมบูรณ์เหมาะสม อ่านเข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เทคนิคการฝึกอบรมที่ใช้ในการส่งเสริมคือ เทคนิคการบรรยายชาวบ้านสามารถแสดงความคิดเห็นและถามตอบข้อสงสัยได้ตลอดการบรรยาย เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้น ตามทฤษฎีของ เกษม จันทรแก้ว (2540 : 142-145) ให้ความเห็นว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นการให้การศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานของการทำงานของธรรมชาติ ระบบนิเวศ ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาเหตุของการเกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำจากน้ำมือมนุษย์ รวมทั้งแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาลักษณะสอดคล้องกับการศึกษาของนงลักษณ์ รักเล่ง (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาการจัดทำแหล่งเรียนรู้ป่าชุมชน และผลการเรียนรู้ของเยาวชนจากการใช้แหล่งเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาป่าชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ทำให้เกิดหลักสูตรแหล่งเรียนรู้ป่าเขาหัวช้างขึ้น ซึ่งวิทยากรหรือครูภูมิปัญญาสามารถใช้เป็นคู่มือสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ และผลการทดลองใช้แหล่งเรียนรู้ทำให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีความพึงพอใจแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กอบวิทย์ พิริยะวัฒน์ (2553 : บทคัดย่อ) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความตระหนักต่อป่าชายเลนของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมโครงการสนองพระราชเสาวนีย์ลูกนทรีอาสาปลูกป่าชายเลนพิทักษ์นครหลวง ของนักเรียนนทรีวิทยากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เป็นสมาชิกชุมนุมนทรีวิทยาลัยสร้างจิตอาสา พัฒนาสิ่งแวดล้อมจำนวน 70 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่1 ปีการศึกษา 2553 ใช้เวลา 12 ชั่วโมง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังทำกิจกรรมด้วยการทดสอบค่า t แบบ t-test for dependent samples ผลการศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องป่าชายเลน หลังการร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรม โครงการสนองพระราชเสาวนีย์ ลูกนทรีอาสาปลูกป่าชายเลนพิทักษ์นครหลวงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ความตระหนักต่อป่าชายเลนหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรมโครงการสนองพระราชเสาวนีย์ ลูกนทรีอาสาปลูกป่าชายเลนพิทักษ์นครหลวงซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของโกวิท คงมี (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน และแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนในระดับน้อย คือ อาชีพ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านป่าชุมชน รายได้ สภาพภูมิประเทศของป่าชุมชน และประเภทของพื้นที่ป่าชุมชน สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลาง คือ เพศ ภูมิสำเนาเดิม การประกวดป่าชุมชนดีเด่น ขนาดจำนวนของ

คณะกรรมการป่าชุมชน การได้รับการฝึกอบรมด้านป่าชุมชน การได้รับคำแนะนำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ และการได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากภาคเอกชน หรือ องค์กรพัฒนาเอกชน สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากภาคเอกชน หรือ องค์กรพัฒนาเอกชน การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ และการได้รับคำแนะนำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ตามลำดับ หมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนสูงสุด 3 อันดับ คือ บ้านบึงเจริญ บ้านบ่อทราย และบ้านเนินม่วงพัฒนาตามลำดับ การขอสนับสนุนของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนส่วนใหญ่ ได้แก่ ความต้องการด้านกล้าไม้ อุปกรณ์การป้องกันรักษาป่า อุปกรณ์ดับไฟป่า การจัดฝึกอบรมด้านป่าชุมชน และป้ายโครงการป่าชุมชนหรือป้ายแนวเขตป่าชุมชน ในขณะการขาดงบประมาณในการบริหารจัดการป่าชุมชน การลักลอบตัดไม้และเก็บหาของป่าและการบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน ที่เป็นปัญหาอุปสรรคหลักในการบริหารจัดการป่าชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี

2. ชาวบ้านมีความรู้ก่อน การจัดกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชน อยู่ในระดับดี และหลังการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนชาวบ้านมีความรู้อยู่ในระดับดีมาก จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีความรู้เรื่องการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนและทราบถึงการปลูกต้นกระถินเทพา หลังการส่งเสริมมากกว่าก่อนการส่งเสริม แสดงให้เห็นว่ากระบวนการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนทำให้ชาวบ้านได้มีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกระบวนการฝึกอบรมและเอกสารประกอบการจัดกิจกรรมได้ผ่านการสร้างอย่างเป็นขั้นตอนและผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างถูกต้อง และความสนใจของแต่ละบุคคลในการร่วมกิจกรรมซึ่งกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนเป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ชาวบ้านเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ตามทฤษฎีของเกษม จันทรแก้ว (2540 : 30) สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน เพราะสิ่งแวดล้อมศึกษาจะพัฒนาประชากรของโลกให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความสำคัญ และการทำงานของโลก และจะช่วยเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ต่อข้อปฏิบัติที่ว่า โลกเป็นของเรา ให้กลับเป็นการปฏิบัติที่ว่าเราเป็นของโลกต้องมีหน้าที่ดูแลโลก เลิกพฤติกรรมที่กอบโกยผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นผู้ดูแล รับผิดชอบ รู้คุณค่า และรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ซึ่งจะนำมาสู่คุณภาพชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของอนันต์ ศรีโสภณ (2525 : 6) ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าหรือเป็นความรู้เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของหรือบุคคลซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์หรือจากรายงาน การรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนิจพร มาจันท์ (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ กรณีศึกษา : ป่าชุมชนโคกหินลาด และป่าชุมชนโคกใหญ่ ของจังหวัดมหาสารคาม ผล

การศึกษาพบว่า สภาภูมิประเทศของป่าชุมชนโคกหินลาด อำเภอเมือง และป่าชุมชนโคกใหญ่ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม มีสภาพเป็นป่าโคก ป่าเต็งรัง มีการจัดการป่า มองเห็นความแตกต่างกันของการใช้ประโยชน์ในการเข้าถึงและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติโดยอาศัยโครงสร้างทางอำนาจด้านเศรษฐกิจ การเมือง และอำนาจของชุมชนในการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วมและด้านองค์ความรู้ และภูมิปัญญาชาวบ้านพบปัญหาการจัดการป่าโดยรวมระดับมาก และรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการป่า PHAKOKS MODEL โดยสรุปหลังการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ประชาชนรอบป่ามีความรู้ เจตคติและการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับปรีชา ยิงงามแก้ว (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมปลูกป่า ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ในระดับปานกลาง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ โดยรวมและปัจจัยทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ข้อเสนอแนะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปประชาสัมพันธ์ชี้แจงข่าวสารโครงการฯ ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ ควรศึกษาเรื่องระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับโครงการฯ

3. ชาวบ้านมีส่วนร่วมก่อนการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม อยู่ในระดับน้อยและหลังการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนชาวบ้านมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ชาวบ้าน บ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามมีส่วนร่วมในการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนหลังการส่งเสริมมากกว่าก่อนการส่งเสริมแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนบ้านโคกก่องมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนสำหรับประชาชนมุ่งเน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกระบวนการปลูกต้นกระถินเทพาเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน เช่น การแสดงความคิดเห็น และการชี้ประเด็นปัญหา การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การได้รับประโยชน์ตามทฤษฎีของ กรรณิกิจ ชมดี (2544 : 11) ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าจะเป็นระดับปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่เห็นพ้องต้องกันและเข้าร่วมมือรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ตามแนวคิดของ เกษม จันทร์แก้ว (2540 : 2) ได้ให้ความหมายว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาหมายถึงกระบวนการที่ทำให้ประชากรโลกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม มีทักษะบ่งชี้และการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดค่านิยมในการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อเกิดขึ้น ความซาบซึ้งถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แล้วก่อให้เกิดความห่วงใยพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อเนื่องยาวนานทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลกซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา และสอดคล้องกับการศึกษาของ ธนเกียรติ จุลมรศรี (2553 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในหมู่บ้านพวยาง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนอยู่ในระดับสูง มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.72 โดยกิจกรรมที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 2.78 คะแนน คือ กิจกรรมการติดตามและประเมินผล การจัดการทรัพยากรป่าไม้ รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมการดูแล ป้องกัน และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ การคิดค้นปัญหาและการวางแผนการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.74, 2.71 และ 2.65 ตามลำดับ และพบว่าความแตกต่างของลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็น สมาชิกกลุ่ม ทางสังคม การได้รับข่าวสารและความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรป่าไม้ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) สำหรับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ประชาชนเสนอได้แก่ การสร้างเครือข่ายดูแลรักษาป่า และจัดกิจกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้เพื่อสร้างจิตสำนึกอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับ กิตติศักดิ์ แก้ววารี (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท ได้แก่ สถานภาพทางสังคม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยหลัก ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์ป่าชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนและผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากป่าชุมชนและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพัชรวิฑิต (ประเสริฐ เพชรโสม) (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยพระสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดชัยบอน บทบาทของพระครูสิริพัชรกรกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความมุ่งหมายเพื่อ (1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระครูสิริพัชรกร เจ้าอาวาสวัดชัยบอน ตำบลกันจุก อำเภอป่าโมกข์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (2) เพื่อศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของวัดชัยบอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสังเกต ผลการศึกษาพบว่า (1) สภาพบริบททางสังคมวัฒนธรรมของวัดชัยบอนและพระสงฆ์ที่มีบทบาทอย่างมากในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า โดยพระครูสิริพัชรกร เจ้าอาวาสวัดชัยบอน เป็นแกนนำมีองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ (2) พระครูสิริพัชรกร แสดงตนชัดเจนว่าจะต่อสู้รักษาป่า รักษาน้ำเอาไว้ เพื่อผลประโยชน์ของชุมชนชัยบอนอย่างไม่ย่อท้อ ท่านใช้วัดทำหน้าที่เป็น

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารวิชาการเผยแพร่ความรู้ด้านต่างๆ ให้กับประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่ยินดีให้การสนับสนุน ข้อเสนอแนะ ควรส่งเสริมให้สถาบันพระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้โดยการทำกิจกรรมเผยแพร่

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการวางแผนการดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่า ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนปลูกป่าทดแทน ในการส่งเสริมการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ ดังนั้น ชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีการวางแผนร่วมกันในเรื่องของการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนมากกว่านี้

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ผลการศึกษาพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ โดยใช้พื้นที่ป่าในการเลี้ยงสัตว์ ดังนั้น ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนในการใช้พื้นที่เลี้ยงสัตว์โดยไม่ให้บุกรุกป่าชุมชน

1.3 ด้านการติดตามและประเมินผลการดำเนินการปลูกป่า ผลการศึกษาพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีส่วนร่วมในการติดตามการส่งเสริมการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ประชาชน ดังนั้น ชาวบ้านโคกก่อง ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ควรมีการส่งเสริมความร่วมมือและการดำเนินการด้วยการส่งเสริมจากองค์กรและการนำไปสู่การปฏิบัติ ที่มีความชัดเจน และครอบคลุม เพื่อนำไปปฏิบัติและมีการติดตามและประเมินผลเพื่อการพัฒนา

1.4 ควรมีการเน้นการใช้สื่อ หรืออื่นๆ ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เข้ารับการอบรม

1.5 ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านได้รับรู้เกี่ยวกับการบุกรุกทำลายป่าชุมชนมากขึ้น เพื่อจะได้รู้แนวทางในกาแก้ไขแก่ชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษางานวิจัยเรื่องการสร้างเจตคติ การสร้างความตระหนัก และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน

2.2 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบประเภทต้นไม้ชนิดอื่นๆ หรือพืชสมุนไพรในการนำไปปลูกเพื่อการอนุรักษ์

บรรณานุกรม

- กรรณิกิจ ชมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณี
โครงการสารภี ตำบลด่านช้าง อำเภอดอนจาน จังหวัดอุบลราชธานี. รายงาน
การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปร.ม. มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544.
- กอบวิทย์ พิริยะวัฒน์. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องป่าชายเลนและการตระหนักต่อป่าชาย
เลนของนักเรียนนันทรีวิทยาโดยการจัดกิจกรรมโครงการสนองพระราชเสาวนีย์ลูกนันทรี
อาสาปลูก ป่าชายเลนพิทักษ์นครหลวง. โรงเรียนนันทรีวิทยา ถนนพระราม3 แขวงช่อง
นนทรี ซอยยานนาวา กรุงเทพมหานคร, 2553.
- กิตติศักดิ์ แก้ววารี. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง
จังหวัดชัยนาท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะวนศาสตร์ ภาควิชาการจัดการป่าไม้ :
วารสารการจัดการป่าไม้, 2553
- เกษม จันทรแก้ว. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- โกวิท คงมี. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน จังหวัดอุทัยธานี. กรุงเทพฯ :
วท.ม. สาขาวิชา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยนเรศวร,
2553.
- ธนเกียรติ จุลมรศรี. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่
หุบเขาพวยาง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ : วารสารการจัดการป่าไม้ปีที่ 4 ฉบับที่ 8 : 51-59, 2553.
- นงลักษณ์ รักเล่ง. การพัฒนาป่าชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชน. ว.สงขลานครินทร์
สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ปีที่12 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุน 2549
- นิจพร มาจันทร์. กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ กรณีศึกษา :
ป่าชุมชนโคกหินลาด และป่าชุมชนโคกใหญ่ ของจังหวัดมหาสารคาม. มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม : วิทยานิพนธ์ วท.ม. สิ่งแวดล้อมศึกษา, 2556.
- ปรีชา ยิ่งงามแก้ว. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมปลูกป่า
ตำบล
หนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม : วิทยานิพนธ์
วท.ม. การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม, 2550.

พระครูพัชรวรกิตติ (ประเสริฐ เพชรโสม). วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยพระสงฆ์ : กรณีศึกษา
วัดชัยบอน บทบาทของพระครูสิริพัชรกรกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้. มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม : วิทยานิพนธ์ วท.ม. สิ่งแวดล้อมศึกษา, 2551.
อนัน ศรีโสภ. การพัฒนาการทดสอบ. กรุงเทพฯ : จุฬารัตน์การพิมพ์, 2525.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวรราพร นันทจันทร์

วันเกิด 4 เมษายน 2534

สถานที่เกิด อำเภอบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

สถานที่ที่อยู่ปัจจุบัน 103 หมู่ 2 ตำบลพรเจริญ อำเภอพรเจริญ
จังหวัดบึงกาฬ

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2549 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพรเจริญวิทยา จังหวัดบึงกาฬ

พ.ศ. 2552 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพรเจริญวิทยา จังหวัดบึงกาฬ

พ.ศ. 2556 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.)
สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

